

Matti Waitinen
Tita Becker

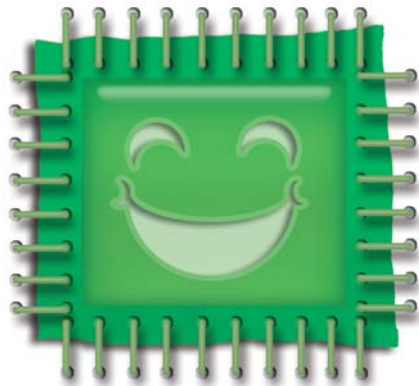

VAARAN PAIKKA!

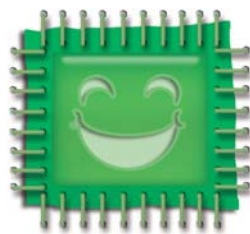
Turvallisesti arjessa | koulussa ja kotona

VAARAN PAIKKA!

Turvallisesti arjessa | koulussa ja kotona

SUOMEN PALOPÄÄLYSTÖLIITTO
FINLANDS BRANDBEFÄLSFÖRBUND

© 2010 Matti Waitinen, Tita Becker, Suomen Palopäälystöliitto ry
Yhteistyössä Helsingin pelastuskoulun kanssa

Ulkoasu ja piirrokset:

Keijo Halttunen

Paino:

Oy Painotalo tt-urex Ab, Porvoo

ISBN 978-952-5673-19-7

Oppaan valmistumista on tukenut Suomen Tietokirjailijat ry

Lukijalle ja käyttäjälle

Vaaran paikka! –oppimateriaali lasten ja nuorten tapaturmien tehokkaaseen ehkäisyyn

Tapaturmat ovat lasten ja nuorten yleisin kuolemansyy Suomessa. Suurin osa näistä kuolemista aiheutuu liikenneonnettomuuksista ja hukkumisista. Nuorilla kolmanneksi yleisin syy ovat myrkytykset.

Ensimmäisinä elinvuosina lasten tapaturmat sattuvat lähes aina kotona ja kotipihalla. Elinpiirin laajentuessa tapaturmia sattuu myös koulussa, koulumatkoilla sekä liikunta- ja urheiluharrastuksissa.

Tilastojen mukaan lasten vakavat tapaturmat ovat viime vuosina vähentyneet Suomessa. Henkilövahinko-käsite (injury) sisältää tapaturmien lisäksi myös väkivallasta tai itsetuhoisesta käyttäytymisestä aiheutuneet vammautumiset. Vuosittain henkilövahinkoihin kuolee noin 60 alle 15-vuotiasta lasta, joista osa väkivallan ja itsemurhan seurauksena.

Euroopassa kaikista nuorten kuolemista 65 % on tapaturmaisista ja väkivaltaisista kuolemista, ja nämä syyt aiheuttavat suurimman osan myös nuorten sairaalakäynneistä. Tieliikenneonnettomuudet, urheilu- ja vapaa-ajan tapaturmat, väkivalta, työtapaturmat ja itsemurhat ovat suurimmat syyt nuorten kuolleisuuteen Euroopassa.

Työelämässäkin nuorille tapahtuu kaksi kertaa enemmän työtapaturmia kuin vanhemmille työntekijöille. Tapaturmia voidaan ehkäistä tehokkaasti puuttamalla niihin johtaviin syihin, kuten tuoteturvallisuuteen, ja vaikuttamalla asenteisiin.

Kasvattajana ja opettajana kannat varmasti huolta lasten ja nuorten turvallisuudesta tänään ja tulevaisuudessa.

Vaaran Paikka! auttaa paikkaamaan lapsen elämän vaaranpaikat!

Vaaran paikka! on laaja ja monipuolinen opetuspaketti 6–12-vuotiaiden lasten turvallisuusopetukseen. Siihen on koottu monenlaista aineistoa lapsen elämänpiiriin liittyvistä turvallisuustekijöistä.

Tässä oppaassa ja siihen liittyvällä cd:llä on kymmeniä monivärisiä kuvia erilaisista keskustelua herättävistä tilanteista, omat tekstiosuudet opettajalle ja oppilaalle sekä runsaasti harjoituksia ja tehtäviä. Tärkeät asiat opittuaan ja turvallisuustestin läpäistyään oppilas saa oheiselta rompulta tulostettavan turvallisuusdiplomin.

Oppimateriaali antaa opettajalle ja kasvattajalle hyvät perustiedot ja tarjoaa kiinnostavan tavan opettaa näitä todellisia kansalaistaitoja jo pienillekin lapsille. Kun lapset oppivat varhain ymmärtämään riskit ja niiden välttämisen tärkeyden, vähenevät myös onnettomuudet ja niistä aiheutuvat vahingot ja vammat. Tietoa lisäämällä ja rohkaisemalla lapsia ja nuoria riskitietoiseen käyttäytymiseen voidaan useimmat yhteiskuntamme vaarat "paikata". "Tässä on ilmiselvä vaaranpaikka... Paikataan se yhdessä!"

Matti Waitinen ja Tita Becker
Oppaan kirjoittajat

VAARAN PAIKKA!

Turvallisesti arjessa | koulussa ja kotona

Sisällys

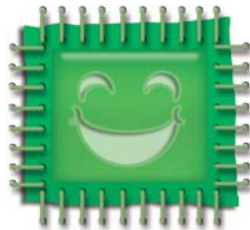
Opettajalle	5	4. Hätäensiapu	63
1. Vaaranpaikat kotona	7	• Tärkeät ensimmäiset hetket	64
• Pidä huolta avaimistasi	8	• Hätätilanne – tunnista avun tarve!	66
• Kun poistut kotoa, sulje vesihanat, sähkö- laitteet, ovet ja ikkunat	10	• Hätäilmoitus 112	68
• Kodin vaaralliset laitteet	12	• Näin autat tajutonta	70
• Kodin vaaralliset aineet	14	• Äkillinen sairauskohtaus	72
• Lääkekaappi	16	• Tukehtuminen uhkaa	74
• Vältä putoaminen	18	• Tyrehdytä verenvuoto	76
• Kodin turvatarkastus	20	• Opettele elvytystaitoja	78
2. Vaaranpaikat koulumatkalla	23	5. Paloturvallisuus	81
• Liikennesäännöt – yhteinen sopimus	24	• Palomies on ystäväsi	82
• Liikennemerkkit ohjaavat ja opastavat	26	• Palovaroitin vartioi ja varoittaa	84
• Jalankulkijana liikenteessä	28	• Tulipalo	86
• Turvallinen polkupyörä	32	• Apua – vaatteet palavat!	88
• Polkupyörän katsastus	34	• Tulitikut ja muut aikuisten palovaaralliset tavarat	92
• Pyöräilijänä liikenteessä	35	• Kodin paloturvallisuus	94
• Kiitos ei vaaralliselle pyöräilydille!	38	• Alkusammutusvälineitä ja turvallisuusopasteita	96
• Matkustajana autossa	40	• Käytävässä on savua – pysy sisällä!	98
• Matkustajana joukkoliikenteessä	42	• Ulos palavasta asunnosta!	100
• Ryhmänä liikenteessä	46	• Poistuminen palavasta rakennuksesta	102
3. Vaaranpaikat koulussa	47	6. Vesiturvallisuus ja vaaranpaikat luonnossa	105
• Oppitunnilla	48	• Lapset ja vesiturvallisuus	106
• Käytävillä ja ruokalassa	50	• Metsäpalo lähestyy kotia – vaaranpaikka	108
• Välitunnilla	52	• Mitä teet, jos eksyt metsään?	109
• Älä hyväksy kiusaamista!	54	• Jos kohtaat karhun tai suden	110
• Auttavat aikuiset	56	7. Ohjeita oppaan ja oppaaseen liittyvän CD:n käytöstä	112
• Turvallisesti Internetissä	60	• Hyödyllisiä Internet-linkkejä	112

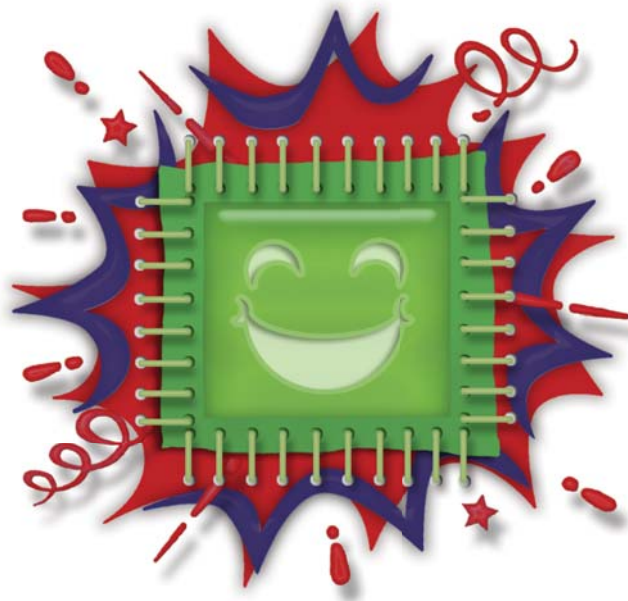
Opettajalle

Turvallisuudesta, etenkin lasten turvallisuudesta, ei koskaan puhuta liikaa. Oppilaiden turvallisuudesta huolehtiminen on aina vain tärkeämpi osa hyvän koulun laatua. Vanhemmat pitävät itsestään selvänä, että koulu ja sen opettajat ovat myös turvallisuuden asiantuntijoita ja että turvallisuuteen liittyvät asiat otetaan laajasti huomioon sekä koulussa että kouluopetuksessa.

Yllättävää kyllä, monet aikuisetkaan eivät ole riittävästi selvillä omaan ja läheistensä turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavista tekijöistä. Niiden tärkeyttä vähätellään ja usein luotetaan vain hyvään tuuriin. Turhien riskien välttäminen ja onnettomuuksien ennaltaehkäisy kannattaa kuitenkin aina!

Paikataan yhdessä vaarat. Turvallisuus on iloinen asia.

1. Vaaranpaikat kotona

PIDÄ HUOLTA AVAIMISTASI

KUN POISTUT KOTOA, SULJE VESIHANAT, SÄHKÖLAITTEET, OVET JA IKKUNAT

KODIN VAARALLISET LAITTEET

KODIN VAARALLISET AINEET

LÄÄKEKAAPPI

VÄLTÄ PUTOAMINEN

KODIN TURVATARKASTUS

PIDÄ HUOLTA AVAIMISTASI

Opettajalle

län ja vastuuntunnon karttuessa lasten on usein saatava käyttöönsä erilaisia avaimia. Kotiavain, postilaatikon avain ja pyörän avain ovat arvoesineitä, joista tulee huolehtia tarkasti.

Avaimen joutuminen väriin käsiin saattaa aiheuttaa mittaviakin taloudellisia seurauksia. Muun muassa vakuutusyhtiöt edellyttävät, että avaimista huolehditaan kunnolla. Ne eivät ole velvollisia korvaamaan esimerkiksi anastettua polkupyörää, jos pyörän avain ja vara-avain eivät ole tallella.

Myös asuntomurtojen yhteydessä epäily siitä, että murtomiehellä on ollut käytössään vaikkapa perheenjäsenen aiemmin kadottamat kotiavaimet, saattaa aiheuttaa korvausten epäämisen.

Sen varalle, että sattuu kadottamaan kotiavaimensa, voi Suomen Punaiselta Ristiltä hankkia erityisen avaintunnuksen. Sitä käyttäen avaimet palautuvat oikealle omistajalle ilman väärinkäytösten mahdollisuutta. Löytäjä vain puodottaa tunnuksella merkityt avaimet postilaatikkoon, josta posti kuljettaa ne SPR:lle.

Sieltä avaimet toimitetaan osoitteeseen, joka on etukäteen merkitty SPR:n avaintunnuksistaan. Vaikka tunnuksen hankkiminen aiheuttaakin hiukan ylimääräistä rahanmenoa, sijoitus maksaa itsensä varmasti takaisin.

Tavallisen kotiavaimen teettäminen maksaa useita euroja, ja ura-avaimet sekä turvalukkojen avaimet jopa monia kympejä. Nämä kulut ovat kuitenkin vielä pieniä verrattuna siihen, mitä mahdollinen lukon sarjoittaminen tai vaihto tulevat maksamaan. Uuden lukon asentaminen voi maksaa jopa useita satoja euroja.

Omaa osoitetta tai nimeä ei missään nimessä kannata liittää mihinkään avaimenperään! Löydettyään koulusta tai kadulta avaimia lapsen pitää toimittaa ne aina joko koulun aikuisille tai poliisin löytötavaratoimistoon. Näin ne parhaiten palautuvat omistajalleen.

Pienille lapsille avaimet ripustetaan usein ketjuun tai nauhaan kaulaan roikkumaan. Lasten kiipeillessä ja telmiessä saattaa avainnauha kuitenkin takertua johonkin ulokkeeseen aiheuttaen tukehtumisvaaraan. Avaimiin onkin syytä hankkia sellainen nauha, joka aukeaa voimakkaasta nykäisystä.

Kotiin unohtuneet avaimet saattavat myös aiheuttaa epämiellyttävän yllätyksen kotiin palattaessa. Näin erityisesti haja-asutusalueella, jossa etäisyydet vanhempien työpaikoille ja lähimpiin naapureihin voivat olla pitkät. Jo parinkymmenen minuutin odottelu kovassa pakkasessa on tukalaa ja voi aiheuttaa paleltumia. Tämän varalta on hyvä miettiä vanhempien kanssa mahdolliselle vara-avaimelle paikka, josta satunnainen ohikulkija ei sitä varmasti löydä, mutta oma väki saa helposti käyttöönsä. Vanhempien on syytä varmistua myös siitä, että lapsen

voimat riittävät avaimen kääntämiseen ja oven avaamiseen. Kosteuden vaihtelut eri säätiloissa voivat turvottaa oven liian tiukaksi lapsen voimille.

Taajamissa ja kerrostaloissakin on hyvä sopia jokin käytäntö, miten perheen koululaiset pääsevät vaikka kesken päivän kotiin ilman avainta. Tuttu naapuri voi ehkä säilyttää perheen vara-avainta, jos käytössä ei ole talonmiehen tai huoltoyhtiön palveluja.

Kotona yksin oltaessa on syytä välttää avaamista ovea tuntemattomille henkilöille tai sellaisille, jotka eivät ole koko perheen tuttuja. Tuntemattomien vieraiden varalta ulko-ovi on syytä pitää lukossa myös yläkerrotaan tai kellariin poikettaessa.

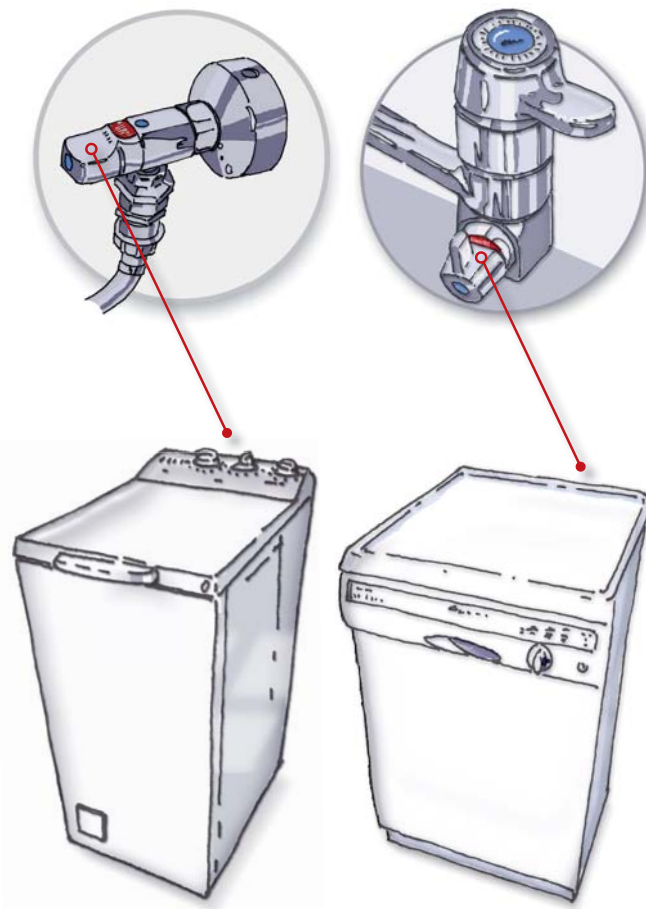
Erilaisten uhkaavien tilanteiden varalta kotona on syytä sopia etukäteen selkeitä toimintatavoista. Tarvittaessa soitetaan apua naapurista tai numerosta **112**.

Oppilaalle

- Mitä erilaisia avaimia tiedät kotonasi olevan?
  - Mitä avaimia sinulla on käytössäsi?
  - Tarvitsetko mielestäsi lisää avaimia?
  - Miksi avaimiin ei kannata kirjoittaa nimeä ja osoitetta?
  - Mitä vaaroja saattaa aiheutua kaulassa olevasta avainnauhasta?
  - Pohdi yhdessä vanhempiesi kanssa oman kotisi vara-avaimen paikkaa.
  - Avaimien säilyttämistä varten voit teknisen työn tunnilla rakentaa erityisen avaintaulun tai avainkaapin. Sieltä on helppo ottaa tarvittavat avaimet ulos lähtiessä.
- Muista ottaa mukaan myös kännykkäsi ja varmista, että siinä on riittävästi virtaa. Kännykkä on lapsen turva avun saannissa!**

KUN POISTUT KOTOA, SULJE VESIHANAT, SÄHKÖLAITTEET, OVET JA IKKUNAT

Opettajalle

Kotoa lähdeettäessä on aina varmistuttava siitä, että avaimet ovat mukana.

Varmistumisesta tulee vähitellen rutiini, mutta ensi alkuun se vaatii muistamista ja paneutumista.

Katseen korkeudella ulko-oven sisäpuolella oleva muistilappu saattaa joskus auttaa!

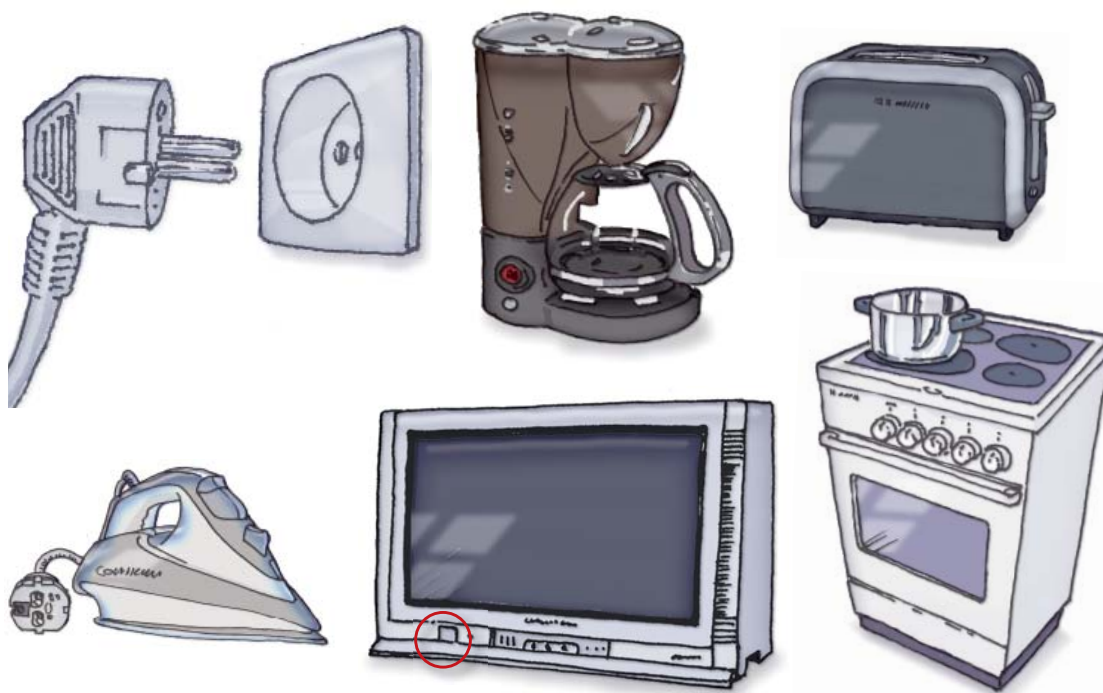
Vesivahinkojen välttämiseksi on tärkeää sulkea vesihanat, myös pesukoneen ja astianpesukoneen vesihanat, aina ennen kotoa lähtöä. Pesu- ja astianpesukoneen hanoja ei kuitenkaan voi sulkea koneen käydessä tulipalovaaran takia. On syytä odottaa pesuohjelman päättymistä tai ajoittaa pesutoimet niin, että joku perheenjäsenistä on varmasti kotona. Auki jätetyt pesukoneiden hanat voivat aiheuttaa melkoisen vesivahingon, jonka kustannuksia eivät kotivakuutuksetkaan korvaa.

Kotona poistuttaessa on syytä sammuttaa kaikki mahdolliset sähkölaitteet. Ei riitä, että television sulkee vain kaukosäätimestä, vaan virta tulee kytkeä pois vastaanottimen virtakytkimestä aina ennen nukkumaanmeno- tai kotoa poistuttaessa. On järkevää irrottaa sähkölaitteiden virtapistoke pistorasiasista kun niitä ei käytetä, muun muassa silitysraudan, kahvinkeitin, hiustenkuivaajan ja leivänpaahdinten.

On myös muistettava, että mikä tahansa ruoka unohdettuna kattilaan kuumalle liedelle voi aiheuttaa tulipalon. Paljon nestettä

sisältänyt keittokin syttyy tuleen, kun kaikki neste on kiehuessa haihtunut. Jos liedon läheisyydessä on palavaa tavaraa tai jos liesituuletin on jo valmiiksi hiukan rasvainen, leviää palo näiden kautta nopeasti koko keittiöön ja asuntoon. Uudet, nykyaikaiset induktioliedet vähentävät liesipalon riskiä, mutta nekin eivät kokonaan poista tulipalon mahdollisuutta.

Valvoton sähkölaitte pitää aina sisällyttää onnettomuusriskin. Vältä vaaraa, torju vahingot ennakolta!

Oppilaalle

- Mitä sinun on syytä muistaa kotoa poistuessasi?
- Katso oheista kuvaa. Kerro omin sanoin, mitä kodeissa on tapahtunut.
- Laadi itsellesi tarkistuslista asioista, jotka pitää muistaa kotoa poistuttaessa.
- Kiinnitä lista sinitarralla tai teipillä katsekorkeudelle kotisi ulko-oveen.

KODIN VAARALLISET LAITTEET

Opettajalle

Kodin laitteista muun muassa liesi, keittimet, pesukoneet, jääkaappi, tv ja leivänpaahdin voivat epäkuntoisina tai huolimattomasti ja käyttöohjeen vastaisesti käytettyinä aiheuttaa tulipalon.

Mikä tahansa ruoka syttyy kuuman liedon päällä lopulta tuleen, kun kaikki neste on haihtunut. Liesi voidaan jälkikäteenkin varustaa erityisellä liedon vahdilla, joka katkaisee virran määrätyn ajan kuluttua. Liedon päällinen tulisi aina pitää tyhjänä, sillä muuten voi väärin levyn päälle kytkeminen olla kohtalokasta. Induktioliesi ei kuumene, ellei sen päällä ole asianmukaista keittoastiaa.

Jos kotona on keskuspölynimuri, on lasten syytä välttää imurointia yksin ollessaan. Huoltamaton ja täysi keskuspölynimuri on paloriski. Lasten on syytä myös välttää kaasulieden tai puuhellan käyttöä yksin ollessaan. Välipalan lämmittäminen mikrouunissa on turvallisinta.

Päälle unohtuneet tai epäkuntoiset kahvinkeitin aiheuttavat vuosittain kymmeniä tulipaloja pelkästään Suomessa. Mikäli pistorasian liitetään noin 15 euron hintainen lyhytaikakatkaisin, joka sammuttaa laitteesta virran määräajan kuluttua, voidaan välttää unohduksen aiheuttama tulipalo.

Tv-palot uutisoidaan lehdissä varsin näkyvästi. Television alkaessa kärytä ja savuta tulee siitä heti kytkeä virta pois vetämällä liitäntäjohto irti seinästä. Sammutuspeitteellä voidaan yrittää sammuttaa paloa, mutta jos tv-vastaanotin on isokokoinen tai ahtaasti kirjahyllyyn sijoitettu, voi tehtävä olla lähes mahdoton. Tällöin ämpärillinen tai pari vettä kaadettuna television takakuoren jäähdytysraoista sisään takaa parhaan lopputuloksen. Laitteeseen ei pidä tämän jälkeen koskea paljain käsin, koska verkkovirrasta poiskytkettynäkin siinä on vielä sähköiskuvaara.

Jos käytettävissä on jonkinlainen käsiammutin, voi tv-paloa alkusammuttaa me-

nestyksekkäästi myös sillä. Pitää muistaa, että tv-palossa syntyvät savut ja palokaasut ovat hyvin myrkyllisiä. Savua tulee varoa ja toiminnan pitää olla nopeaa!

Myös puhdistamaton leivänpaahdin voi aiheuttaa tulipalon. Leivänmuruset ovat oivallinen syttymislähde. Muutama peräkkäinen paahtokerta nostaa lämpötilan paahtimessa niin korkeaksi, että muruset syttyvät palamaan. Tästä palo etenee nopeasti lähellä oleviin ehkä jo valmiiksi lämmentäisiin pintoihin, esimerkiksi yläkaapin alapintaan. Säännöllinen paahtimen puhdistaminen ja paahtamisen valvominen ovat parhaat tavat estää tällaiset tulipalot.

Jääkaappien ja pakastimien palovaaraa voidaan oleellisesti vähentää imuroimalla laitteisiin kertyvä pöly säännöllisesti. Kun jääkaappi tai pakastin siirretään pois paikaltaan ja imuroidaan takaseinän jäähdytysrivat, autetaan laitetta toimimaan aiottulla tavalla ja oikeassa lämpötilassa.

Kaikkiin sähkölaitteisiin liittyy oleellisesti sähköiskun vaara. Rikkinäiset sähkölaitteet tulee aina poistaa käytöstä ja toimittaa korjattavaksi.

Vaikka puhdas vesi sinällään ei johda sähköä kovin hyvin, kannattaa kosteissa tiloissa välttää sähkölaitteiden käyttöä. Märkinä käsin tai muuten märkinä sähkölaitteisiin

koskeminenkin voi olla sähköiskun vuoksi vaarallista.

Jokaisessa kodissa säilytetään ja käytetään erilaisia teräviä veitsiä, puukkoja ja kenties myös teräviä työkaluja, kuten kirveitä yms. Näiden säilyttämisessä tulee aina ottaa huomioon turvallisuus, mm. säilyttää ne pienten lasten ulottumattomissa.

Lasten varttuesa on vanhempien hyvä ohjata heitä erilaisten terävien välineiden käyttöön

turvallisella tavalla. Esimerkiksi kovan leivän leikkaaminen leipäveitsellä saattaa olla vaikea tehtävä aikuisellekin, saati sitten lapselle.

Puiden pilkkominen oikein ja turvallisesti on kaupunkilaislapsille melkoisen vaativa tehtävä, mutta harjaantuneelle maalla asuvalle koululaiselle vain osa arkista rutii-

nia. Yleisesti ottaen lasten ei kuitenkaan pidä käyttää kirveitä ja sahoja yksin kotona ollessaan.

Jos joku perheenjäsenistä harrastaa metsästystä tai ammuntaurheilua, kotona yleensä myös säilytetään aseita ja ampumatarvikkeita. Ampuma-aseita koskeva lainsäädäntö määrittelee selkeästi, että ampuma-aseet ja -tarvikkeet tulee säilyttää metallisessa lukitussa kaapissa lasten ja asiaankuulumattomien ulottumattomissa. Koska lapsia, etenkin poikia, erilaiset aseet ja pyssyt kuitenkin kiinnostavat, on aseitten mahdollisten huoltojen ja puhdistustenkin aikana oltava aina erityisen varovainen. Useimmat vahingonlaukaukset ovat tapahtuneet "tyhjällä" aseella.

Oppilaalle

- Mieti, mitä vaarallisia laitteita sinun kotonasi on.
- Puhdista kotona leivänpaahdin. Irrota liitäntäjohto pistorasiasta, vie paahdin tiskipöydän yläpuolelle ja käännä se ylösalaisin. Ravistele ja heiluttele laitetta parin minuutin ajan. Toista puhdistus aina esim. kuukauden välein.
- Mieti, onko kotonasi rikkinäisiä sähkölaitteita. Ovatko ne vielä käytössä? Mitä niille tulisi tehdä?
- Miksi vesi ja sähkö ovat huono yhdistelmä? Miksi märin käsin sähkölaitteisiin koskeminen on vaarallista?
- Mitä teräviä esineitä kotonasi on? Missä niitä säilytetään?
- Osaatko leikata leipää? Pyydä vanhempiasi opastamaan sinua leikkaamaan leipää turvallisesti.
- Osaatko pilkkoa puita? Kuka voisi opettaa sinua? Opettele kesällä mökillä tai maalla puiden pilkkomisen taito!
- Miksi ampuma-aseet on syytä säilyttää lukitussa kaapissa? Mitä tarkoitetaan sillä, että vahingonlaukaukset ammutaan yleensä "tyhjällä" aseella?

KODIN VAARALLISET AINEET

Opettajalle

Joka kodissa on käytössä monia tavanomaisia pesuaineita, joiden vaarallisuutta ei useinkaan muisteta. Konetiskiaineet ja erilaiset valkaisuaineet, kuten kloriitti, ovat erittäin vahvoja emäksiä. Vahingossa nieltynä tai suuhun tai limakalvoille joutueksaan ne vahingoittavat elimistöä vakavasti. Kalvopäällysteiset tiskikonetabletit voivat olla tavanomaisia turvallisempia, veikkeivät nekään täysin estä myrkytyksen mahdollisuutta.

Syövyttävää ainetta

Ympäristölle ja luonnolle vahingollista ainetta

Helposti syttyvä ainetta

Räjähdysherkkää ainetta

Silmille, hengitykselle ja iholle vahingollista ainetta

Myrkyllistä ainetta

Pesuaineet tulee ehdottomasti säilyttää pienten lasten ulottumattomissa. Usein kotona säilytetään myös pieniä määriä erilaisia liuottimia, kuten tärpättiä, bensiiniä, tinneriä, puhdistusaineita ja liimoja. Nämä on säilytettävä lukitussa kaapissa ja mielellään muualla kuin asuinhuoneissa. Nämä aineet ovat ns. neurotoksisia aineita, jotka imeytyvät elimistöön ihon ja hengityselinten kautta, joten niiden haistelu ja liuotinhöyryissä oleskelu on hyvin haitallista. Höyrystyneisiin liuotimiin liittyy myös palovaara; pienikin määrä huonetilaan höyrystynyttä liuotinta saattaa syttyä kipinästä. Yksi kahvikupillinen höyrystynyttä bensiiniä vastaa räjähdysvoimaltaan pötköä dynamiittia!

Aerosolipakkausten ponneaineena käytetty kaasu on erittäin paloherkkää. Sen merkiksi ja varoitukseksi on pullossa pieni oranssinvärinen liekin kuva. Hiuslakkaa tai deodorantia ei pidä suihkuttaa avotuleen tai kuumaan valaisimeen päin. Tällaiset painepakkaukset on aina säilytettävä suoralta auringonvalolta suojattuina ja alle 50 asteen lämpötilassa. Aerosoleja paljon turvallisempia ovat vastaavat roll-on- ja geelituotteet.

Useimmissa kodeissa on myös erilaisia lääkkeitä. Erityisesti vanhempien resepti-

lääkkeet tulee säilyttää lukitussa lääkekaapissa poissa lasten ulottuvilta. Pöydälle unohdetut kauniinväriset pillerit ja kapselit ovat lapsista houkuttelevan näköisiä,

mutta niissä piilee vakavan onnettomuuden vaara. Jo yksikin aikuisille tarkoitettu pilleri voi aiheuttaa lapselle vakavan myrkytyksen, sydämen pysähdyksen ja jopa kuoleman.

Jos epäiletkin, että lapsi on nauttinut aikuisten lääkkeitä, soita heti numeroon **112** ja kerro, mitä on tapahtunut, missä on tapahtunut ja vastaa esitettyihin kysymyksiin. Älä sulje puhelinta, ennen kuin saat siihen luvan!

Vanhentuneet ja tarpeettomat lääkkeet tulee aina viedä takaisin apteekkiin hävitettäväksi, sillä hävitettävät lääkkeet saattavat kulkeutua myös roskasäiliöstä uteliaisiin ja arvaamattomiin käsiin.

Lääkkeiden lisäksi kodeissa saatetaan säilyttää myös varsinaisia myrkkyjä, kuten rotanmyrkyä, erilaisia torjunta-aineita ja hyönteismyrkkyjä. Näiden turvallinen säilytys on tietysti erityisen tärkeää. Mikäli kiinteistön tiloihin asetetaan myrkkysyöttejä rottia var-

ten, tulee tästä aina tiedottaa asukkaille ja käyttäjille. Vaarassa ovat tällöin nimittäin myös pienet lapset ja kotieläimet.

Erilaisissa myrkytystilanteissa neuvoja ja ohjeita ensiapuun saa myös **Myrkytystietokeskuksesta, puh: 09-471 977.**

Oppilaalle

- Selvitä, mitä vaarallisia aineita kotonasi säilytetään. Minkä nimisiä aineet ovat?
- Missä vahvat pesuaineet säilytetään?
- Onko kotonasi liuottimia? Mitä liuottimia?
- Minkälaisissa astioissa ja missä paikassa liuottimia säilytetään?
- Mitä aerosolipakkauksia kotoasi löytyy? Kuinka monessa pullossa on oranssi liekin kuva?
- Pohdi yhdessä vanhempiesi kanssa kotisi lääkkeiden säilytystä. Onko kotonasi voimakkaita reseptilääkkeitä? Miten tarpeettomat lääkkeet tulee hävittää?
- Säilytetäänkö kotonasi tuholaismyrkkyjä? Millaisia ja missä?
- Jos et tiedä, mitä pakkauksessa oleva aine on, älä koske, haista tai maista sitä.
- Älä tongi ulkoa löytämiäsi purkkeja tai astioita.

LÄÄKEKAAPPI

Opettajalle

Kodin lääkkeiden ja ensiapuvälineiden paras säilytyspaikka on lukollinen lääkekaappi, joka tulee sijoittaa seinälle riittävän korkealle lasten ulottumattomiin. Lääkkeiden säilyvyyden kannalta paras paikka ei ole kylpyhuone, joka on usein liian lämmin. Keittiö, vaatehuone tai vanhempien makuuhuone ovat tässä suhteessa selvästi parempia. Pikkuhaavojen hoitoon tarkoitetut laastarit ja sidetarpeet voidaan säilyttää sellaisessa paikassa, josta perheen lapsetkin saavat ne helposti käyttöönsä.

Hyvä järjestys kaapissa helpottaa oikeiden lääkkeiden löytymistä ja tekee mahdolliseksi nopeat ensiaputoimet kiireisessäkin tilanteessa. Hyvin varustetusta lääkekaapista

niin kotona kuin kesämökilläkin tulisi löytyä ainakin alla luetellut välineet, tarvikkeet ja ensiapuvälineet.

Lääkekaapin sisältö

- lääke kynä puremaan *(maalla ja kesämökillä)*
- lääke ampieisten ja mehiläisten ja muiden hyönteisten pistojen aiheuttamiin voimakkaisiin allergisiin reaktioihin
- lääke allergisiin ihottumiin
- mahdolliset muut allergialäkkeet
- tuotteet auringon säteilyltä suojautumiseen
- tuotteet auringonpolttamien ja palovammojen hoitoon
- tuotteet haavojen puhdistukseen ja hoitoon
- ideaaliside nyrjähdyksiin
- erikokoisia laastareita
- ensiaputarvikkeet isompia vahinkoja varten, esim. ensiside ja kolmioliina
- kipu- ja kuumelääkettä lapsille ja aikuisille
- lääkettä vatsaoireisiin *(näristys, liikkamattomuus, ripuli)*
- lääkehiiltä myrkytysten varalta
- jodia
- kuumemittari
- sakset

Oppilaalle

Lääkekaapin sisältö

- lääke kyyn puremaan
- lääke ampiaisten ja mehiläisten pistojen aiheuttamiin voimakkaisiin allergisiin reaktioihin
- lääke allergisiin ihottumiin
- mahdolliset muut allergialääkkeet
- tuotteet auringon säteilyltä suojautumiseen
- tuotteet auringonpolttamien ja palovammojen hoitoon
- tuotteet haavojen puhdistukseen ja hoitoon
- ideaaliside nyrjähdyksiin
- erikokoisia laastareita
- ensiaputarvikkeet isompia vahinkoja varten, esim. ensiside ja kolmioliina
- kipu- ja kuumelääkettä lapsille ja aikuisille
- lääkettä vatsaoireisiin (*närästys, liikahappoisuus, ripuli*)
- lääkehiiltä myrkytysten varalta
- joditabletteja
- kuumemittari
- sakset

- Mitä yllä luetellusta lääkekaapin sisällöstä tunnet entuudestaan?
- Mitä sen sisällöstä olet itse käyttänyt?
- Tutustu yhdessä vanhempasi kanssa kotisi lääkekaappiin.
- Tiedätkö missä kotonasi säilytetään laastareita ja sidetarpeita?
- Löydätkö tarvittaessa kotoasi kyypakkauksen?

Pohtikaa yhdessä, pitäisikö kaapin sisältöä täydentää.

VÄLTÄ PUTOAMINEN

Opettajalle

Maassamme sattuu joka päivä yli 2 000 vammaan johtavaa kotitapaturmaa, joissa menehtyy kuusi ihmistä. Esimerkiksi yksittäisistä lonkanmurtumista kertyy vuositasolla yhteiskunnalle 150 miljoonan euron lasku. Keskikokoisessa noin 40 000 asukaan kaupungissa lonkanmurtumien hoito voi maksaa vuodessa 400 000 euroa.

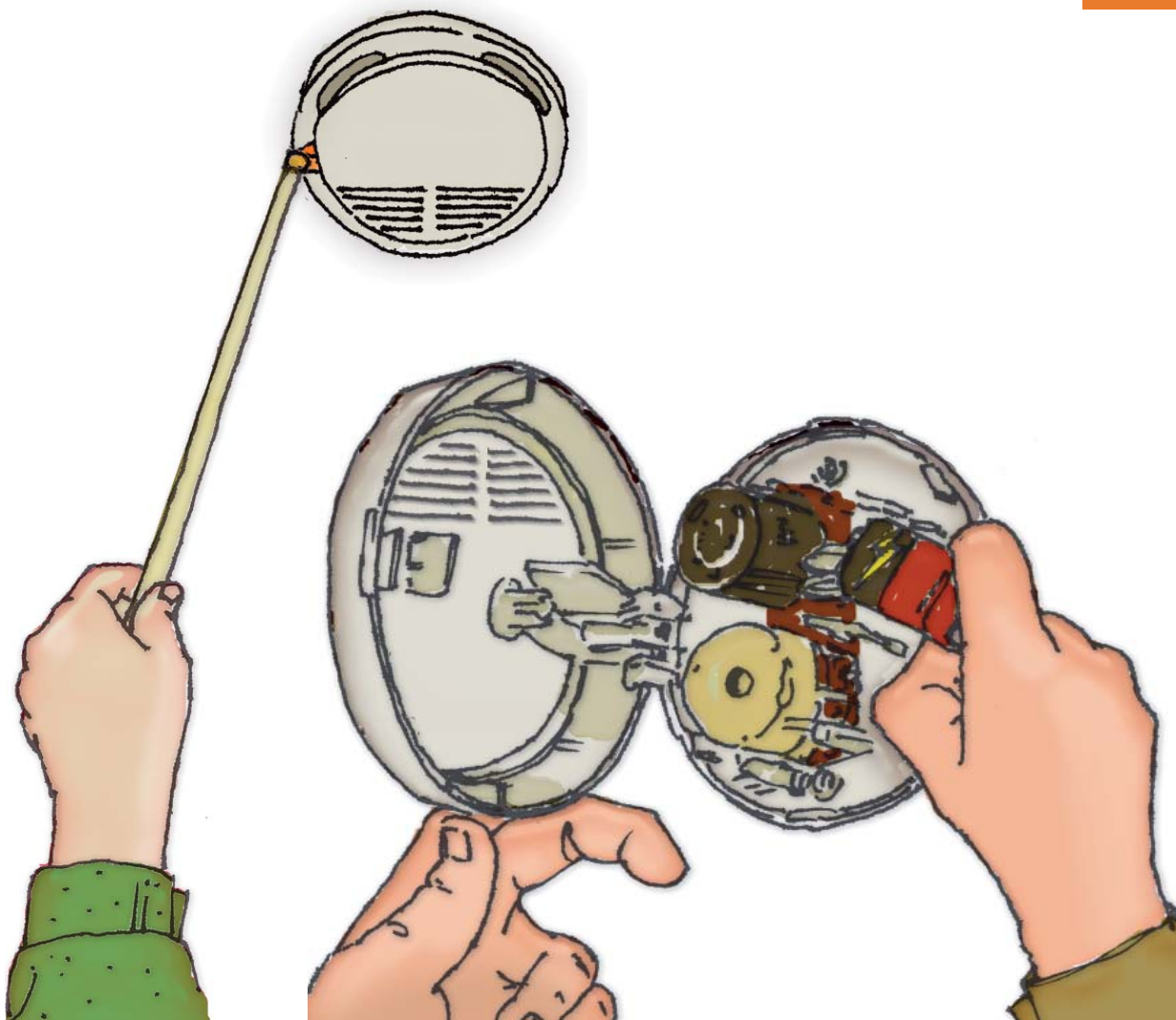

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmia voidaan ehkäistä ennakolta ja näin edistää tehokkaasti yhteiskunnan turvallisuutta. Erilaiset kotona tapahtuvat lasten ja vanhusten putoamiset ja liukastumiset ovat vältettävissä hankkimalla riittävän tukevia ja tarkoituksenmukaisia apuvälineitä.

Esimerkiksi ikkunoiden pesu, verhojen ripustaminen, yläkaappeihin kurkottelu ja palovaroittimen testaaminen kerran kuukaudessa ovat tilanteita, joissa putoamisvaara on todellinen. Ikkunoiden pesussa hyvät pitkävärtiset pesuvälineet vähentävät oleellisesti kiipeilyn tarvetta. Nykyaikaiset verhojen kiinnikkeet ovat helppokäyttöisiä ja nopeita, joten talousjakkaralla tai tikkailla ei tarvitse seistä pitkään.

Pienellä sijoituksella turvallisuus lisääntyy tuntuvasti. Tukevat keittiötikkaat ja se, että usein tarvittavat tavarat ovat helposti saatavissa ilman turhia kiipeilyjä, parantavat keittiöiden turvallisuutta. Palovaroittimen pariston testaus kuukausittain onnistuu normaalikorkuisissa asunnoissa noin puolimetrisen muovi- tai puutikun avulla.

Jos kuitenkin syystä tai toisesta kotona joudutaan kiipeämään lattiatasoa ylemmäs, on arvioitava, kuka siihen kykenee. Ikäntyneiden ihmisten ja pienten lasten korkealle kiipeilyä tulisi välttää. Samoin kannattaa varmistua siitä, että mahdollisen onnettomuuden satuttua paikalla tai lähistöllä on muita ihmisiä, jotka voivat hälyttää apua.

Oppilaalle

- Milloin kotonasi täytyy kiivetä lattiatasoa ylemmäs?
- Kuka yleensä kiipeää? Miksi juuri hän?
- Mitä apuvälineitä kodissasi on tähän tarkoitukseen?
- Kuka pesee perheessäsi ikkunat? Millaisia välineitä hän käyttää?
- Kuka ripustaa kotonasi verhot? Kuinka kauan arvioit hänen oleskelevan talousjakkaralla aina kerrallaan? Pohdi, onko ripustaminen fyysisesti raskasta.
- Miten palovaroitin tarkistetaan? Kuka sen tekee ja kuinka usein?
- Kuka vaihtaa tarvittaessa pariston?
- Askartele käsityötunnilla sopiva tikku palovaroittimen testausta varten.
Kirjoita siihen: Palovaroittimen testaustikku.
Opettele itse testaamaan varoitin ja pidä testauspäiväkirjaa: merkitse ylös testauspäivä ja kellonaika, kuuluiko testiäni ja onko paristo vaihdettu.

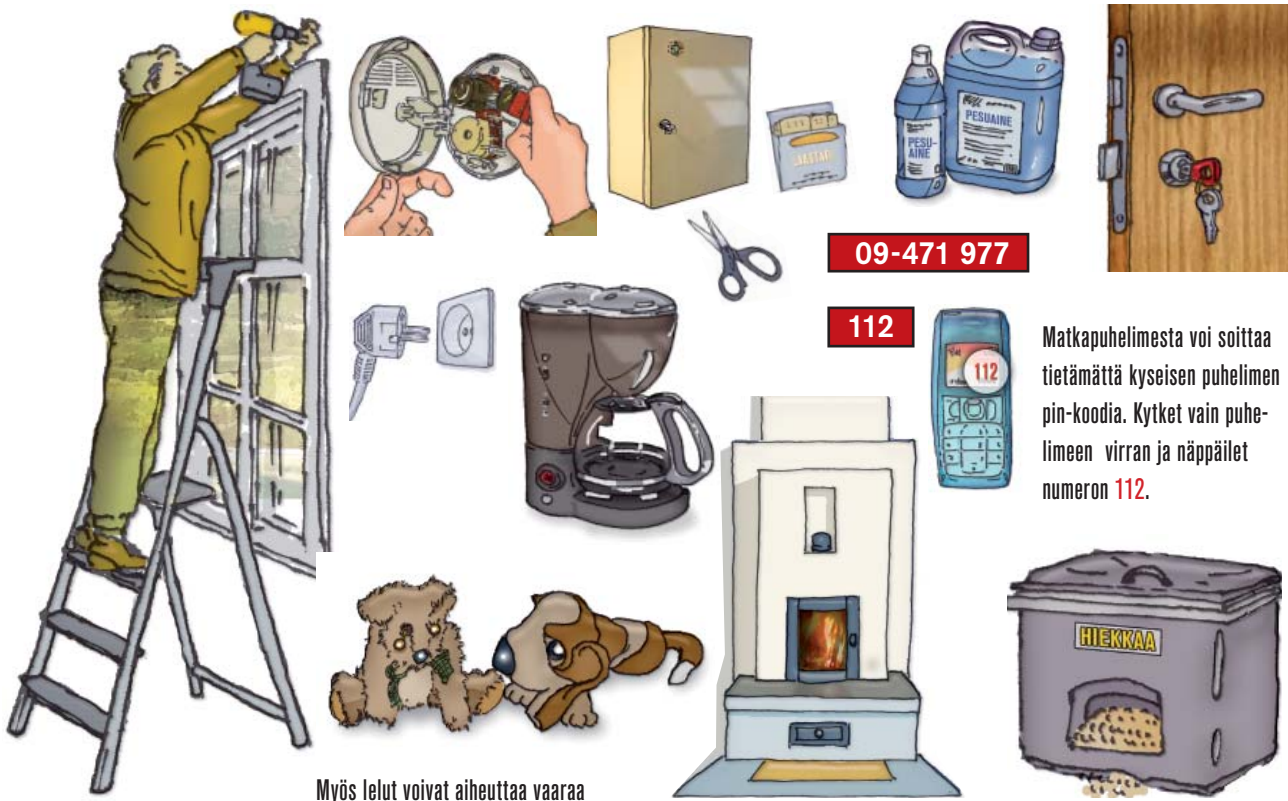
KODIN TURVATARKASTUS

Opettajalle

Vaikka yhteiskunta on velvoittanut tietyt viranomaiset huolehtimaan kansalaisten yleisestä turvallisuudesta, on jokaisen viime kädessä itse huolehdittava omasta ja läheistensä turvallisuudesta.

Tätä huolehtimista ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyä voi jokainen meistä tehdä omassa kotiympäristössään esimerkiksi oheisen tarkastuslistan avulla. Uhraamal-

la pari kolme kertaa vuodessa vaikkapa 15–20 minuuttia kodin turvallisuustason tarkastamiseen voimme tehdä kodistamme olennaisesti turvallisemman paikan.

Matkapuhelimesta voi soittaa tietämättä kyseisen puhelimen pin-koodia. Kytket vain puhelimeen virran ja näppäilet numeron **112**.

Oppilaalle

- Keskustele vanhempiesi kanssa kotisi turvallisuudesta ja esitle heille samalla kodin turvatarkastuslistaa.
- Käykää kaikki kohdat läpi järjestyksessä ja merkitkää muistiin kaikki mahdolliset puutteet.
- Pohtikaa tarkastuksen jälkeen yhdessä, miten mahdolliset puutteet voidaan korjata.

Yleistä

- Hätänumero **112** on esillä puhelimen vieressä.
- Maalla ja kesämökillä asunnon sijantikoordinaatit ovat näkyvillä
- Myrkytystietokeskuksen numero **09-471 977** on näkyvillä.
- Palovaroitin on kaikissa kerroksissa katossa oikein asennettuna.
- Palovaroittimen paristot ovat toimintakuntoiset.
- Poistumistiet ovat esteettömät, tiellä ei ole huonekaluja tms.
- Sammutusvälineet ovat helposti saatavilla (*sammutuspeite, käsisammutin, sankoruisku*).
- Kodin ensiapuvarustus on riittävä.
- Kodin lääkkeet ovat lukitussa kaapissa.
- Pesuaineet säilytetään lukitussa kaapissa tai niin korkealla, että lapset eivät pääse niihin käsiksi.
- Alkoholijuomat ovat paikassa, johon lapset eivät pääse.
- Huonekasvit ovat myrkyttömiä.
- Lääkekaapissa on myrkytysten varalta lääkehiiltä.
- Tulitikut ja sytyttimet ovat poissa lasten ulottuvilta.

Murtosuojaus

- Ulko-ovessa on ovisilmä.
- Ulko-ovessa on takalukittuva lukko tai erillinen turvalukko.
- Oven saranat on suojattu saranatapein.
- Ovessa on turvaketju.

Autotalli, varastot

- Palavat nesteet, nestekaasu ja muut vaaralliset aineet ovat ohjeiden ja määräysten mukaan turvallisessa säilössä.
- Kemikaalit säilytetään alkuperäispakkauksissaan.
- Kaikki muistavat lukea kemikaalien varoitusmerkinnät ja käyttöohjeet.
- Autotallissa ei ole palovaaraa aiheuttavaa romua.
- Kaikki kodin työkalut ovat kunnossa.
- Ullakolle ja kellariin ei ole kertynyt tarpeetonta, helposti syttyvää tavaraa.
- Autotalli, ullakko ja kellari ovat lukittuja.

Sähkölaitteet

- Pistorasiat ja sähkölaitteet ovat ehjiä.
- Pistorasiat on suojattu.
- Kodinkoneilla on riittävästi ilmankiertotilaa.
- Kodinkoneet ovat pölyttömiä.
- Liesituuletin on puhdas.
- Liedessä on pienten lasten varalta liesisuoja.

- Television päällä ei ole esineitä, kukkia eikä kynttilöitä.
- Television virta on katkaistu yöksi ja kotoa poistuttaessa päävirtakytkimestä.
- Valaisimien lamput ovat teholtaan suositusten mukaisia.
- Luku- ja yölamput on kiinnitetty tukevasti kaatumisen välttämiseksi.
- Halogeenivalaisimet on asennettu ohjeiden mukaisesti ja riittävän kauas syttyvistä materiaaleista.
- Jatkojohdot ovat ehjiä ja poissa tieltä.

Kaatumiset ja putoamiset

- Kodin ikkunoissa on aukeamisen estävät ikkunanpidikkeet.
- Sisäportaiden ylä- ja alapäässä on pienten lasten varalta portit.
- Parvekkeen ovesa on pidike, haka tai turvalukko.
- WC:n ja kylpyhuoneen oven lukon saa auki myös ulkopuolelta.
- Kylpyhuoneen lattialla on liukuesteet.

Lelut

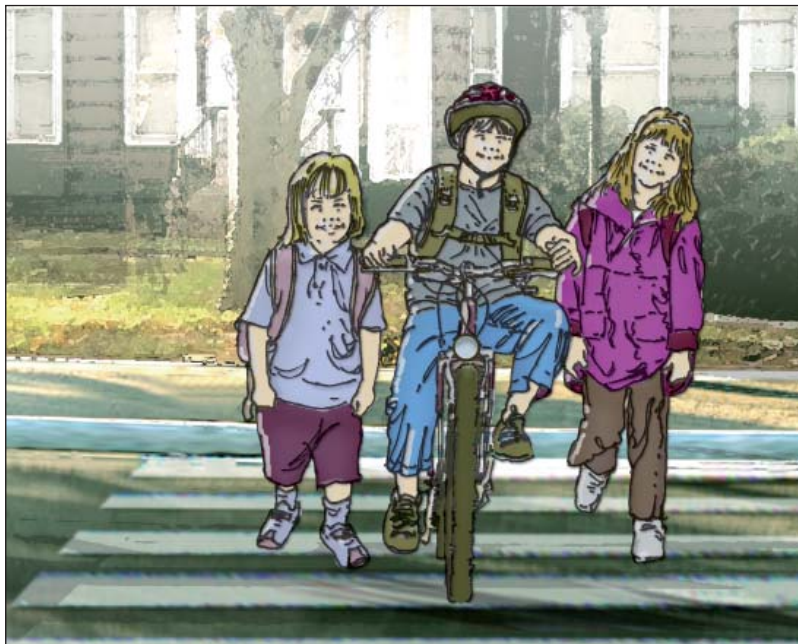
- Alle 3-vuotiailla ei ole pieniä leluja tai lelun osia, joihin voisi tukehtua.
- Sukulaiset ja ystävät ovat lahjoja ostaessaan tietoisia turvallisuuteen liittyvistä ikäsuosituksista.

Lämmitys

- Sähkölämmityslaitteita ei ole peitetty eikä niiden päällä kuivateta vaatteita.
- Huonekalut ja verhot eivät ole liian lähellä lämmittimiä.
- Tulisijat ovat ehjät, hormoneissa ei ole halkeamia ja nuohous on ajallaan suoritettu.
- Takan ja uunin edessä on kipinäpelti ja kipinäsuojus.
- Kiuas on asennettu oikein ja paloturvallisesti, kaiteet ja suojaetäisyydet ovat kunnossa.
- Kiukaan yläpuolella ei kuivata pyykkiä.
- Mahdollinen pyykkinaru on saunassa vedetty lauteiden suuntaisesti, ei kiukaan yli.

Ulkoalueet

- Pihan kulkureitit ovat kunnossa.
- Hiekoitushiekkaa on varattuna.
- Ulkotikkaat ovat tukevat.
- Valaistus pihamaalla on riittävä.
- Roskasäiliöt ja lehtilaatikat on sijoitettu riittävän kauas asuinrakennuksista.
- Roskasäiliöiden paikka on valaistu.
- Talon numero on selvästi näkyvissä.

2. Vaaranpaikat koulumatkalla

LIIKENNESÄÄNNÖT – YHTEINEN SOPIMUS

LIIKKENEMERKIT OHJAAVAT JA OPASTAVAT

JALANKULKIJANA LIIKENTEESSÄ

TURVALLINEN POLKUPYÖRÄ

POLKUPYÖRÄN KATSASTUS

PYÖRÄILIJÄNÄ LIIKENTEESSÄ

KIITOS EI VAARALLISELLE PYÖRÄKYÖDILLE!

MATKUSTAJANA AUTOSSA

MATKUSTAJANA JOUKKOLIIKENTEESSÄ

RYHMÄNÄ LIIKENTEESSÄ

LIIKENNESÄÄNNÖT – YHTEINEN SOPIMUS

Opettajalle

Liikennesäännöt ovat yhteisesti hyväksyty toimintaohje liikenneturvallisuuden ylläpitämiseksi. Sääntöjen avulla luodaan perusta turvalliselle liikkumiselle jalkakäytävillä, kevyenliikenteen väylillä sekä kaduilla ja teillä. Aina kaikki ei kuitenkaan suju sääntöjen mukaan.

Jalankulkijan ja pyöräilijän on suojattomina tienkäyttäjinä oltava erityisen tarkkana liikenteessä. Heidän tulee aina varmistua siitä, että autoilijat huomaavat heidät. Jalankulkijoita ovat paitsi kävelijät, myös rullaluistelijat ja rullalautailijat.

Polkupyörä on ajoneuvo. Pyöräilijällä on liikenteessä lähes samat velvollisuudet ja oikeudet kuin muidenkin ajoneuvojen kuljettajilla. Pyöräilijöitä varten on lisäksi joitakin ihan omia sääntöjä.

Oppilaalle

Säännöt tarkoittavat pysyviä toimintaohjeita. Liikennesääntöjen turvin suuret joukot ihmisiä pystyy siirtymään eri liikennevälineillä turvallisesti paikasta toiseen. Kun sääntöjä noudatetaan, on mahdollista tietää ennakolta muiden tiellä kulkijoiden liikkeet.

Jos ihminen eläisi täysin yksin, hän voisi toimia aina omilla säännöillään: päättää itse, milloin herätä, milloin syödä, mitä tehdä ja

kulkea miten sattuu. Koska ihmiset kuitenkin yleensä haluavat ja joutuvat elämään yhdessä toisten kanssa, onnistuu yhteiselo vain toimimalla kaikille tuttujen yhteisten sääntöjen mukaisesti.

Jokaisen meistä täytyy oman ja toisten turvallisuuden tähden tuntea keskeisimmät liikennesäännöt.

- Katso kuvia. Mitkä seikat niissä vaarantavat liikenneturvallisuuden? Miksi?
- Mitä ohjeita osaisit antaa kuvan ihmisille?
- Mieti, mistä syystä auto on törmännyt toisen auton perään.
- Mitä muita yhteiskunnan toiminnan ja turvallisuuden kannalta tärkeitä sääntöjä tiedät?

LIIKENNEMERKIT OHJAAVAT JA OPASTAVAT

Opettajalle

Liikenteen sujumiseksi on katujen ja teiden varsille pystytetty liikennemerkkejä. Niillä pyritään parantamaan liikenteen sujuvuutta ja antamaan liikenteessä liikkuville ohjeita, kieltoja ja varoituksia. Liikennemerkkit ovat myös opastavia. Niiden avulla voidaan kertoa eri kohteiden etäisyyksiä ja opastaa matkustavaiset vaikkapa uimarannalle tai lähimmälle huoltoasemalle.

Koska virallisesti hyväksytyjä liikennemerkkejä on jo yksistään Suomessa satoja, ei pienen koululaisen voi olettaa osaavan niitä kaikkia. Oheisen kuvan merkit ovat kuitenkin sellaisia, jotka jokaisen liikenteessä liikkuvan

tulisi tuntea. Iän karttuessa ja siirryttäessä käyttämään jopa moottorikäyttöisiä ajoneuvoja on tunnettava jo paljon suurempi joukko liikennemerkkejä.

Oppilaalle

Kuten useimmissa lautapeleissä, tarvitaan liikenteessäkin peliohjeet.

Liikenteen peliohjeet on annettu tieliikennelaissa. Koska lakiteksti on vaikeaa luettavaa ja sen muistaminen melko hankalaa, on kaikkien liikenteessä kulkijoiden auttamiseksi

si pystytetty teiden ja katujen varsille liikennemerkejä.

Ohessa näet joukon liikennemerkejä. Jotkut niistä ovat sinulle jo entuudestaan tuttuja, mutta joukossa on ehkä myös tuntemattomia.

Varoitusmerkit

Kielto- ja rajoitusmerkit

Etujajo-oikeus- ja väistämismmerkit

Määräysmerkit

Ohjemerkit

Liikennevalot

Opettele nämä liikennemerkit ulkoa, se kannattaa!

- Tunnista kuvasta kaikki tutut merkit. Tiedätkö varmasti, mitä mikin merkki tarkoittaa?
- Kuinka moni merkki on sinulle vielä tuntematon?
- Selvitä yhdessä opettajan kanssa näiden merkkien tarkoitus.
- Muistele koulumatkaasi ja mieti, kuinka monta liikennemerkkiä kohtaat matkallasi.
- Onko koulumatkallasi sinulle tuntemattomia merkkejä? Selvitä niiden merkitys yhdessä opettajan tai vanhempiesi kanssa.

JALANKULKIJANA LIIKENTEESSÄ

- 1) Suojatien eteen pysäköidyt tai pysähtyneet ajoneuvot muodostavat usein näköesteen varsinkin lapsille. Tällöin ajoradalle ryntääminen johtaa helposti onnettomuuteen.

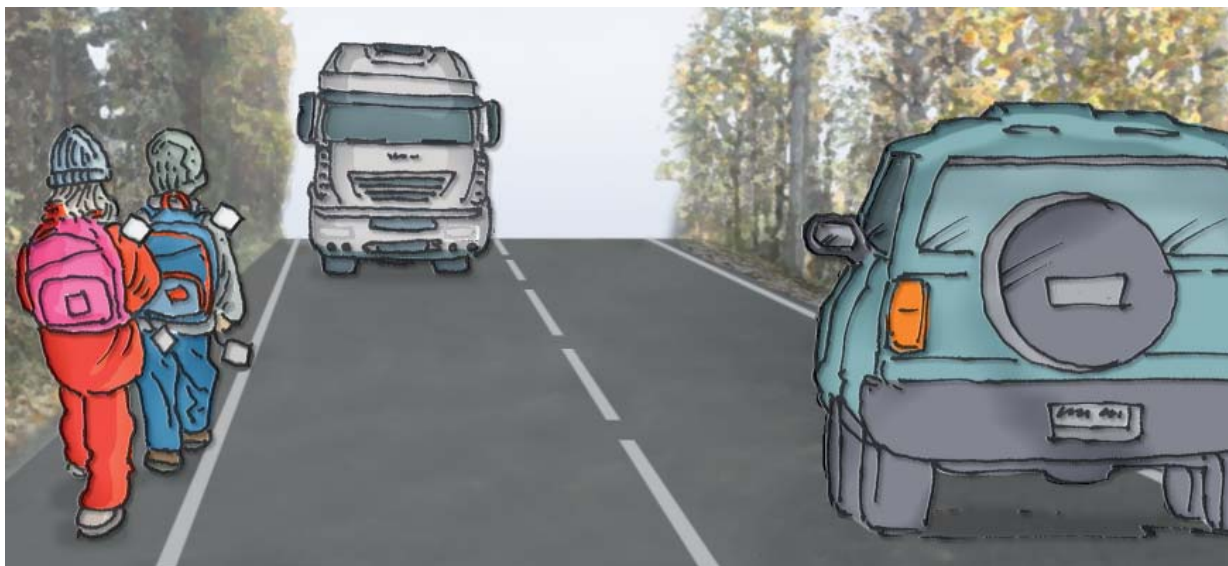
- 2) Kun jalankulkijoita varten on erityiset jalankulkuvalot, on noudatettava niitä. Punainen valo merkitsee, että jalankulkija ei saa astua ajoradalle, pyörätielle tai raitiovaunukaistalle. Vihreä valo antaa siihen luvan.

Liukkaalla kelillä on syytä olla varuillaan ennen ajoradan ylittämistä, etteivät ajoneuvot luisu jarruttaessaan suojatielle saakka. Jos liikennevalot vaihtuvat punaisiksi kesken ajoradan ylityksen, tulee jalankulkijan jatkaa matkaansa ajoradan toiselle puolelle tai ajoradalla olevalle suojakorokkeelle. Liikennevaloihin on tätä varten ohjelmoitu erityinen suoja-aika.

Vaikka risteyksessä kääntyvän ajoneuvon kuljettajan on väistettävä myös risteävää tietä ylittävää jalankulkijaa, on jalankulkijan syytä varoa kääntyviä ajoneuvoja. Onnettomuuden satuessa ei siitä ole juurikaan iloa, että on ollut oikeassa.

3) Ellei jalkakäytäviä ole, jalankulkijan on kuljettava tien piennaralueella. Siellä missä piennartakaan ei ole tai jos sillä kulkeminen on muuten estetty, jalankulkijan on käytettävä pyörätietä tai ajoradan reunaa. Ajoradalla jalankulkijan on käytettävä ensisijaisesti tien vasenta reunaa, ellei ole perusteltua toimia toisin esimerkiksi turvallisuuden vuoksi.

4) Pimeä aika on jalankulkijoille erityisen vaarallinen, jos he joutuvat liikkumaan samoilla väylillä moottoriajoneuvojen kanssa. Jalankulkijan, joka pimeään aikaan liikkuu valaisemattomilla teillä, on käytettävä asianmukaisia heijastimia, heijastinliiviä tai taskulamppua. On harhaluulo, etteikö kaupungeissa ja taajamissakin tarvittaisi heijastimia.

Märkä asfaltti, huono sää ja jalankulkijan tummat asusteet tekevät taajamissakin jalankulkijoista helposti huomaamattomia. Heijastimen teho perustuu siihen, että se heijastaa takaisin lähes kaiken siihen osuvan valon.

Autoilija näkee pimeässä ilman heijastimia kulkevan jalankulkijan vasta 20–30 metriä ennen kohtaamista. Heijastinta käyttävät huomataan jo 120–130 metrin etäisyydeltä puolivaloillakin ajettaessa. Myös vaaleista asusteista valo heijastuu paremmin kuin tummista. Heijastinnauhat ja -kankaat sekä taskulamppu tehostavat oleellisesti jalankulkijan näkymistä pimeässä.

Heijastimen paikka asusteissa on alhaalla lantion tai polven korkeudella ajoradan puolelle kiinnitettynä. Huomaa, että esimerkiksi koulureppu puettuna heijastinliivin päälle peittää suurimman osan heijastimista. Tätä varten on olemassa erityinen heijastinreppu.

Oppilaalle

Käytä aina suojatietä, kun ylität ajorataa, mutta älä luota sokeasti suojatien antamaan turvaan. Seuraa tarkasti muiden liikenteessä liikkuvien tekemisiä. Varmista, että myös autoilija on huomannut sinut.

Jos käytettävissä on alikulkutunneli tai ylikulkusilta, käytä sitä. Niiden käyttö on turvallista, koska silloin ei kuljeta autojen kanssa samassa tasossa. Alikulkutunneleissa on kuitenkin syytä varoa polkupyöräilijöitä ja moopoliijoita ja kulkea seinän vieressä.

Liikennevalot rytmittävät liikennettä, ja myös jalankulkijat pääsevät vuorollaan kadun yli vilkkaassakin liikenteessä. Kun painat

opastinpylväässä olevaa painonappia, jalankulkijoille syttyy pian vihreä valo.

Mutta ei liikennevaloihinkaan voi sokeasti luottaa, vaan jatkuvasti on seurattava muita liikenteessä olevia. Vaikka jalankulkijoille palaisikin vihreä valo, se saattaa palaa samalle kadulle kääntyvälle autoilijallekin. Turha kiire voi koitua kohtalokkaaksi!

Siellä missä ei ole jalkakäytävää eikä pyörätietä, jalankulkijan on turvallisinta kulkea ajoradan vasenta reunaa. Näin erityisesti pimeällä, sillä silloin hän näkee varmasti kaikki vastaan tulevat autot ja voi tarvittaessa väistää niitä kauemmas tien pientareelle.

Pientareella kuljetaan aina peräkkäin. Se on turvallisinta.

Sekä jalankulkijan että pyöräilijän on vaarallista liikkua pimeällä ilman valoja ja heijastimia. Ne ovat tärkeitä myös kaupungeissa ja taajamissa. Erityisesti syksyllä sateisella säällä autoilijan on lähes mahdotonta huomata ajoissa pimeässä ilman heijastinta kulkevaa jalankulkijaa, vaikka tie olisikin valaistu. Hanki heijastin oman turvallisuutesi tähden!

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Käytä kulkiessasi aina pientareen vasenta puolta. Muista heijastinliivi tai -reppu sekä taskulamppu. Vaikka lähtiessäsi ei olisi vie-

lä hämärää, voi pimeä yllättää sinut takaisin tullessasi.

Jos iso maatalouskone tulee vastaan tai autoja tulee yhtä aikaa molemmista suunnista, mene turvaan mahdollisimman kauas tien reunaan ja tarvittaessa pysähdy. Ylitä tiet varovasti aina ensin pysähtyen.

Kohdatessasi aura-auton tai lanan pysähdy ja mene ojan puolelle. Tarvittaessa, jos pystyt, siirry turvallisesti toiselle puolelle tietä, missä voit odottaa, kunnes auto on mennyt ohi.

Kelirikosta kertova liikennemerkki varoittaa huonokuntoisesta tiestä kaikkia tienkäyttäjiä, myös pyöräilijöiden tulee noudattaa erityistä varovaisuutta.

Muista kertoa tapahtuneista vaaratilanteista heti aikuisille.

- Katsokaa kuvia. Keskustelkaa niiden perusteella, mitä vaaratilanteita liikenteessä juoksemisesta saattaa aiheutua.
- Muistele koulumatkaasi. Montako tietä joudut ylittämään? Monessako ylityksessä voit käyttää valo-ohjattua risteystä?
- Mieti tavallista koulumatkaasi. Noudatanko päivittäin edellä mainittuja ohjeita? Jos et, niin miksi et?
- Millaisia vaaratilanteita tai läheltä piti -tilanteita on koulumatkoillasi sattunut?

TURVALLINEN POLKUPYÖRÄ

Opettajalle

Pyöräilijä voi joutua liikenteessä monenlaisiin vaaratilanteisiin. Syynä voi olla esimerkiksi liian kova vauhti, huono tie, uhkarohkeus tai epäkuntoinen pyörä. Liikenteessä saa ajaa vain kunnossa olevalla polkupyörällä. Säännöllinen huolto takaa pyöräsi turvallisen toiminnan.

Polkupyörässä tulee olla

- ainakin yksi tehokas jarrulaite. Useamman henkilön kuljetukseen käytettävissä tai vähintään kahdella vaihteella varustetussa polkupyörässä pitää olla kaksi erillistä tehokasta jarrulaitetta.
- etu-, sivu-, poljin- ja takaheijastimet sekä pimeällä tai huonossa säässä ajettaessa eteenpäin suunnattu valkoista valoa antava riittävän tehokas valaisin.
- näkyvässä paikassa runkoon pysyvästi merkittynä valmistenumero ja valmistusvuosi. Vapaaehtoinen turvamerkintä pyörän rungossa suojaa pyörääsi varkauksilta ja vaikeuttaa anastetun pyörän käyttöä ja myyntiä. Tällaisen ”sotumerkin” avulla kadoksiin joutunut pyörä voidaan myös helpommin palauttaa oikealle omistajalleen.
- merkinantolaitteena soittokello.

Vaikkei lukko olekaan pakollinen pyörän varuste, antaa kunnan lukko suojan varkauksia vastaan. Kiinteän turvalukon lisäksi pyörään kannattaa hankkia erillinen tukeva kaari-, vaijeri- tai ketjulukko. Tukevalla lukolla esimerkiksi valaisinylvääseen tai pyörätelineeseen kiinnitettyä pyörää on vaikea anastaa. Pyörään kannattaa hankkia myös suojavairi. Autoilijat ohittavat suojavairiä käyttävän pyöräilijän kauempaa kuin ilman suojavairiä ajavan.

Ei riitä, että vain pyörä on kunnossa. Pyöräilijälläkin on oltava asiaankuuluvat varusteet, jotta pyöräily sujuisi turvallisesti.

Tärkein varuste on kypärä. Säänmukainen pukeutuminen on syytä ottaa huomioon, sillä tuulen voimakkuus, lämpötila ja mahdollinen sade vaikuttavat pyöräilyn mukavuuden lisäksi turvallisuuteen. Pitkälle pyörämatkalle on hyvä ottaa mukaan renkaan paikkausvälineitä, pumppu ja työkaluja.

Takaheijastin
Vaijerilukko
Kiinteä lukko
Takajarru

Etuvälaisin

Turvamerkintä

Soittokello

Pumppu, työkalusarja ja paikkausvälineet

Jotta voisit pyöräillä turvallisesti ja nauttia siitä, sinun tulee huolehtia ajoneuvosi kunnosta. Katsasta polkupyöräsi oheisen tarkistuslistan mukaan ja ryhdy toimeen havaitsemiesi epäkohtien korjaamiseksi. Jollet itse osaa korjata vikoja, pyydä vanhempiasi auttamaan.

KATSASTUSLISTA		
	kunnossa	korjattava
1. Jarrujen toiminta		
– etujarru (<i>pakollinen vaihdepyörissä</i>)	☐	☐
– takajarru	☐	☐
2. Heijastimet ehjät ja näkyvissä		
– etuheijastin	☐	☐
– sivuheijastimet	☐	☐
– poljinheijastimet	☐	☐
– takaheijastin	☐	☐
3. Valaisin		
– valkoinen etuvalaisin	☐	☐
– punainen takavalaisin	☐	☐
4. Rungon merkinnät		
– valmistusnumero	☐	☐
– valmistusvuosi	☐	☐
– turvamerkintä (<i>ei pakollinen</i>)	☐	☐
5. Äänimerkinantolaite		
– soittokello	☐	☐
6. Lukko (<i>ei pakollinen</i>)		
7. Turvaviiri (<i>ei pakollinen</i>)	☐	☐
8. Ketjunsuojus (<i>ei pakollinen</i>)	☐	☐
9. Säädot		
– ohjaustangon korkeus	☐	☐
– satulan korkeus	☐	☐
– ketjujen kireys	☐	☐
– pyörien kiinnitys	☐	☐
– rasvaus ja öljyäminen	☐	☐
10. Ilmanpaineet		
– takarengas	☐	☐
– eturengas	☐	☐
11. Kypärä (<i>pakollinen</i>)	☐	☐
12. Talvirenkaat	☐	☐

POLKUPYÖRÄN KATSASTUS

Suoritetussa katsastuksessa havaittiin puutteet seuraavissa kohdissa:

Epäkohtien kuntoon saamiseksi ryhdytään seuraaviin toimenpiteisiin:

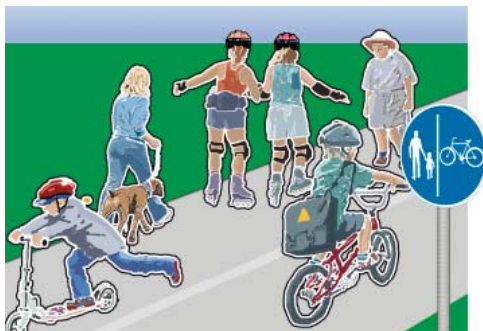

Katsastuksen suorittajan nimi

Allekirjoitus

Opettajalle

Jalankulkijan ja pyöräilijän kannalta turvallisın kulkuväylä on ns. kevyenliikenteen väylä. Näitä myös pyöräteiksi kutsuttuja väyliä on kahdenlaisia: pyörätie ja jalkakäytävä voivat kulkea rinnakkain toisistaan erotettuina, tai ne on voitu yhdistää yhdeksi väyläksi.

Rinnakkaisella väylällä jalankulkijat ja pyöräilijät käyttävät omia erillisiä väyliään. Väylät on erotettu toisistaan valkoisella viivalla. Liikennemerkkin avulla osoitetaan, kumpi puoli on tarkoitettu jalankulkijoille ja kumpi pyöräilijöille. Kummallakin väylällä kuljetaan menosuuntaan oikeaa laitaa.

Yhdistetyllä väylällä pyöräilijät käyttävät väylän oikeaa laitaa. Jalankulkijat puolestaan voivat valita tarpeen ja turvallisuuden mukaan kumman laidan tahansa.

Ellei pyörätietä ole käytettävissä, pyöräilijä voi ajaa tien pientareella tai aivan ajoradan oikeassa laidassa. Joissakin paikoissa ajoradasta on voitu erottaa pyöräilijöille aivan oma pyöräkaistansa.

Se on yleensä yksisuuntainen, ja pyöräilijän on noudatettava samoja sääntöjä kuin ajoradan reunassa pyöräiltäessä. Alle 12-vuotiaat lapset saavat ajaa erityistä varovaisuutta noudattaen myös jalkakäytävillä. He eivät saa häiritä pyöräilyllään muita jalkakäytävällä kulkijoita.

Erytisen valppaana risteyksissä! Risteystä pitää lähestyä aina varoen ja on syytä muistaa, että risteyksissä tapahtuu yleensä monia asioita yhtä aikaa. Autoilijoiden huo-

mio saattaa kiinnittyä vain muiden autojen kulkuun, ja polkupyöräilijät saattavat jäädä huomaamatta. Perussääntö risteyksissä on, että sekä pyöräilijän että autoilijan on väistettävä aina oikealta tulevaa. Liikennemerkkein järjestystä voidaan muuttaa. Tällaisia merkkejä ovat esimerkiksi kärkikolmio ja stop-merkki. Niiden takaa tulevan on väistettävä sekä oikealta että vasemmalta tulevaa.

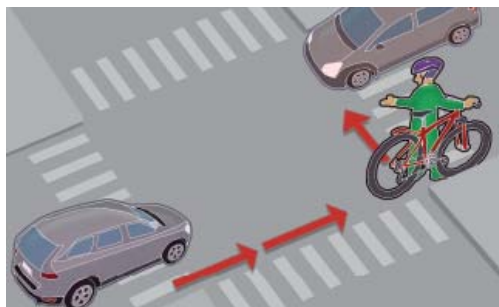
Kääntyvän autoilijan on aina väistettävä risteävää tietä pitkin kulkevaa pyöräilijää ja jalankulkijaa. Autoilijoiden huomiokykyyn ei kuitenkaan kannata luottaa sokeasti. Auton alle jäädessä ei pyöräilijälle ole paljon iloa siitä, että oli oikeassa.

Pyörätiellä ajavien on yleensä aina väistettävä ajoradan liikennettä. Jos epäilet turvallisuuttasi, taluttamalla pyörääsi vaikeassa risteyksessä annat muille tienkäyttäjille aikaa huomata sinut liikenteessä.

Ajoradalla pyöräiltäessä yksi vaarallisimpia tilanteita on vasemmalle kääntyminen. Ryhmittymällä keskiviivan viereen ja näytämällä kädellä suuntamerkkiä toimit kyllä sääntöjen kannalta ihan oikein, mutta vilkkaassa liikenteessä tämä voi olla hankalaa ja

Vasemmalle kääntyminen on turvallisinta, kun ylitetään ensin risteys ja vasta sitten käännetään.

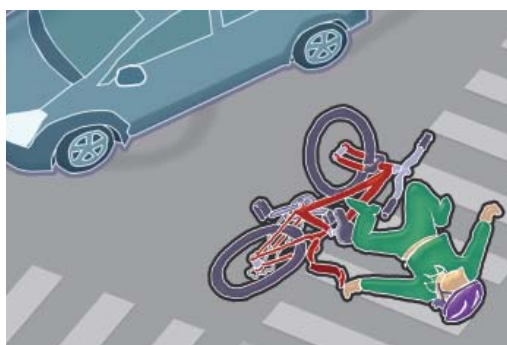
vaarallista. Niin sanottu suorakulmakäännös on usein turvallisempi ja helpompi tapa. On toimittava siis näin:

- Risteyksessä ajetaan suoraan tien yli oikeassa laidassa tarkkaillen samalla oikealta tulevia.
- Heti risteyksen ylityksen jälkeen pysähdytään risteävän tien reunaan ja tarkistetaan tilanne.
- Jos reitti on selvä, ajetaan tai talutetaan pyörä ajoradan yli ja jatketaan matkaa normaalisti tien oikeassa reunassa.

Kypärä suojelee tärkeintä pääomaamme!

Valtaosa pyöräilijöiden onnettomuuksissa saamista vakavista vammoista kohdistuu päähän.

Useimmissa tapauksissa kypärä olisi suojellut tai ainakin lieventänyt vammoja. Aikuisien päävammat syntyvät useimmiten pään iskeytymisestä tiehen ja lasten vammat iskeytymisestä autoon.

Viisaampi varoo, vaikka olisi oikeassa. Pyöräilijälle pienikin onnettomuus voi olla kohtalokas.

Pyöräilijöiden liikennekuolemista ja pysyvistä invalidisoitumisista jopa 80 % johtuu päähän kohdistuneen iskun aiheuttamasta aivovammasta.

Törmäys auton kanssa jo alle 50 km/h vauhdilla on pyöräilijälle hengenvaarallinen. Samoin iskeytyminen jo alle kahden metrin korkeudelta kovalle alustalle kohdistaa päähän hengenvaarallisia iskuvoimia.

Vaikka kypärän käyttö vielä toistaiseksi on vapaaehtoista, se on ainut tapa suojata päätä. Kypärän tulee olla sopivan kokoinen ja kiristetty hihnalla niin, ettei se sinkoudu päästä mahdollisessa onnettomuustilanteessa. Kerran onnettomuudessa maahan iskeytynyt tai muuten vaurioitunut kypärä on poistettava käytöstä.

Pyöräilykypärää tulee käyttää vain pyöräiltäessä. Esimerkiksi kiipeilyleikeissä aukeamaton solki voi aiheuttaa tukehtumisvaaran, jos lapsi jää roikkumaan siitä. Tämän vuoksi lapsille suositellaankin ns. hätäaukeamismekanismeilla varustettua kypärää, jossa hihnan salpa aukeaa automaattisesti lapsen jäätyä roikkumaan kypärän varaan. Mikäli lapsen kypärässä ei ole tällaista solkea, on kypärä riisuttava ennen telineleikkejä.

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Käytä aina tien oikean puoleista piennarta. Jos vastaan tulee isoja maatalouskoneita tai molemmista suunnista tulee ajoneuvoja yhtäaikaan, pysähdy jos mahdollista ja mene turvaan mahdollisimman kauas tien reunaan.

Muista aina pyörän lamppu sekä heijastinliivi. Jos sinulla on reppu selässä, tulisi myös reppussa olla isot heijastimet. Pysähdy aina isolle tielle mentäessä. Turvallisinta on ylittää tiet taluttamalla pyörää.

Oppilaalle

- Pyöräily on aina turvallisinta pyöräteillä ja jalkakäytävillä.
- Muistathan, että vain alle 12-vuotiaat saavat pyöräillä jalkakäytävillä ja silloinkin vain erityistä varovaisuutta noudattaen.
- Pyörätien tunnet erityisestä liikennemerkistä. Merkkejä on erilaisia – opettele niiden merkitys, niin osaat toimia eri tilanteissa oikein.
- Risteykset ovat pyöräilijän kannalta vaarallisimpia paikkoja. Harkittu, rauhallinen toiminta ja muiden kulkijoiden tarkkailu auttavat selviytymään kunnialla vaikeistakin risteyksistä.
- Kun kevyenliikenteenväylä jatkuu suojatienä risteyksen yli, voit ylittää risteyksen ajamalla. Turvallisinta on kuitenkin joka tilanteessa ylittää tie pyörää taluttaen ja varoa ajoradan muuta liikennettä!
- Vasemmalle kääntyäessä kannattaa käyttää ns. suorakulmakäännöstä, jonka näet kuvassa. Se on usein turvallisempi tapa kuin ryhmittymisen keskiviivan tuntumaan ja suuntamerkin näyttäminen.
- Tarkista, että kypärässäsi on CE-merkintä.
- Tarkista kypärän hihnan kireys. Kireys on oikea, kun pystyt työntämään kiinnitetyn hihnan alle 2–3 sormea suhteellisen helposti ja kypärä tuntuu istuvan päähän vaivatta.
- Kypärä on tärkein turvavarusteesi pyöräillessäsi. Jollei sinulla vielä ole kypärää, pyydä vanhempiasi hankkimaan sellainen.
- Opettele pyöräilemään turvallisessa paikassa. Vasta yli 10-vuotias lapsi osaa jossain määrin ajaa pyörällä yksin. Piha on oikea paikka harjoitteluun. Kysy vanhemmiltasi lupa, mikäli lähdet pyörällä pois pihalta.
- Harjoittele opettajan johdolla koulun pihalla tai vanhemman ohjauksessa kotipihalla:
  - liikkeelle lähtöä ja vauhdin kiihdyttämistä pyörällä
  - pysähtymistä ja jarruttamista ennen maahan merkittyä viivaa
  - jarrutusta myös alamäessä
  - parin kanssa peräkkäin ja rinnakkain ajoa (säilytä koko ajan pyörän mitta etäisyyttä)
  - viivalla ajoa kapean tienpientareen varalta
  - pujottelua keulojen välistä
  - ryhmittymistä ja suuntamerkin näyttämistä maahan piirretyssä risteyksessä
  - suorakulmaista käännöstä vasemmalle kääntyäessä
- **Keksi itse lisää hauskoja harjoituksia.**
- **Järjestäkää luokan oma liikennekilpailu ajotesteineen ja liikennemerkkien tunnistamiskilpailuineen.**

KIITOS EI VAARALLISELLE PYÖRÄKYÖDILLE!

Opettajalle

Polkupyörällä ei saa kuljettaa useampia henkilöitä kuin mille se on tarkoitettu.

Polkupyörällä saa viisitoista vuotta täyttänyt henkilö kuljettaa yhtä enintään kymmenvuotiasta lasta ja kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö enintään kahta alle kuusivuotiasta lasta.

Lapsen kuljettaminen on kuitenkin sallittua vain, jos polkupyörässä on häntä varten sopiva turvaistuin ja jalat on suojattu tarkoituksenmukaisesti.

Kahta lasta kuljetettaessa tulee polkupyörässä olla kaksi erillistä jarrulaitetta.

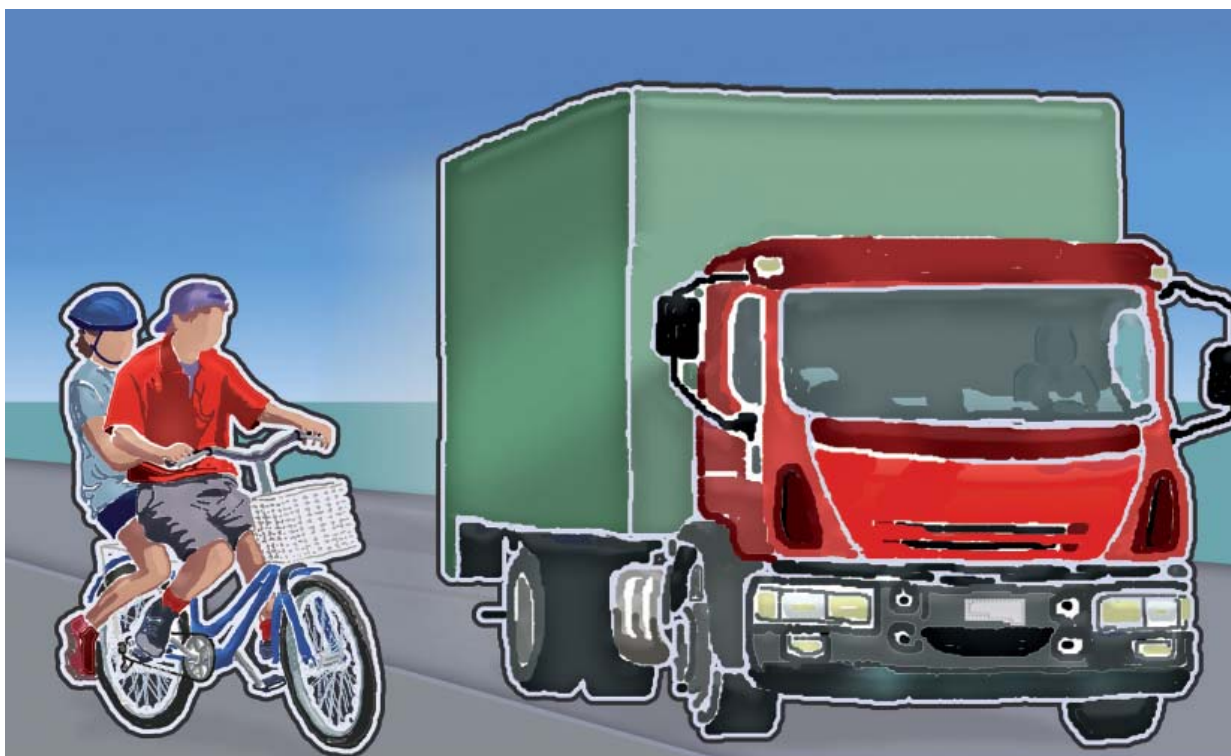
Oppilaalle

Vaikka pyöräily on hauskaa, on syytä muistaa, että kyseessä on ajoneuvo, jonka kuljetaminen on vastuunalainen tehtävä.

Kyyditseminen eli kyyssäminen vaarantaa paitsi ajajan myös kyydittävän turvallisuuden. Painolastin lisääntyessä jarrujen teho

heikkenee ja hätätilanteessa pysähtyminen ei onnistukaan.

Samoin kyydittävän liikehdintä tarakalla voi aiheuttaa heilumista ja näin häiritä ohjattavuutta. Vältä turhaa vaaraa ja sano kyydille **EI KIITOS!**

○ **Katso kuvia ja pohdi:**

- Mistä kuvan perheenäiti on tulossa?
- Mistä pojat ovat tulossa?
- Mitä vaaratekijöitä poikien pyöräilyyn liittyy?
- Miten perheenäiti on ottanut huomioon turvallisuustekijät pyöräilyssään?
- Miksi on tärkeää, että kyyditettävän lapsen jalat on suojattu hyvin?

○ **Minkä ikäisenä saat kuljettaa toista henkilöä pyörällä?**

○ **Miksi et vielä saa tehdä niin?**

○ **Jos olet aikuisen kyyditettävänä, mistä sinun kannattaa ennen liikkeelle lähtöä varmistua?**

MATKUSTAJANA AUTOSSA

Opettajalle ja oppilaalle

Selkä ajosuuntaan

Pienille lapsille turvallisimpia ovat selkä ajosuuntaan asennettavat turvaistuimet tai -kaukalot. Valtaosa onnettomuuksista on etupää-törmäyksiä, jotka ovat myös voimakkaimpia.

Lapsen kaularakenne ei ole riittävän vahva kestämään kolarivoimia, sillä aikuisiin verrattuna heidän päänsä on painavampi suhteessa kehoon. Lapsen pää on suuri ja raskas ruumiin painoon nähden, ja kaula on hento. Törmäyksessä pää paiskautuu eteen ja taaksepäin kovalla voimalla. Sellaisen rasi-tuksen varalta lasta on suojeltava.

Vasta noin 10–12 vuoden ikäisinä lapset voivat matkustaa turvallisesti auton turvavöis-sä samalla tavalla kuin aikuiset. Sitä ennen heidän on käytettävä turvakaukaloa, turvais-

Turvallisinta alle kolmen ikäiselle on matkustaa turvaistuimessa selkä menosuuntaan.

tuinta, vyöistuinta tai vyötyynyä. Selkä ajosuuntaan olevassa turvaistuimessa lapsen kaula saa tarvitsemansa tuen. Lapsia on siis suojeltava enemmän kuin aikuisia.

Tutkimusten mukaan kasvot ajosuuntaan kiinnitettävissä istuimissa riski kuolla ja loukkaantua vakavasti on suurempi kuin selkä ajosuuntaan kiinnitettävässä turvaistuimes-sa.

Kuinka kauan selkä ajosuuntaan?

Lasta suositellaan kuljetettavaksi selkä ajosuuntaan niin kauan kuin hän sopii istuimeen, mutta ainakin kolmeen ikävuoteen saakka. Turvalaitteen kiinnitysohjeista selviää, onko laite hyväksytty kiinnitettäväksi selkä ajosuuntaan.

Yli 18-kiloisten lasten turvavyöistuimilla ja turvavyökorokkeilla lisätään turvavöiden käyttökelpoisuutta lapselle. Vasta noin 10-vuotias lapsi voi käyttää turvavöitä aikuisten tapaan.

Sylissä kuljettaminen

- Lapsen kuljettaminen autossa toisen sylissä on aina vaarallista.
- Jos lapsi on ilman turvavyötä olevan sylissä, hän jää törmäyksessä auton sisäosien ja matkustajan väliin, kun

molemmat lentävät eteenpäin.

- Jos turvavöissä istutaan sylikkäin, sylissä istuva puristuu törmäyksessä sylissä pitävän ja turvavyön väliin.
- Jos lapsi istuu turvavyötä käyttävän sylissä, tämä ei kykene käsivoimin pitämään lasta sylissä. Törmäyskokeissa aikuinen ei kyennyt pitämään 8 kg:n painoista nukkea sylissään 24 kilometrin tuntinopeudessa.

Turvatyyny (Airbag)

- Turvatyyny voi olla hengenvaarallinen lapselle. Selkä ajosuuntaan kiinnitettävää turvalaitetta ei saa käyttää etururvatyyny paikalla.
- 12 vuoden ikään ja/tai 140 cm pituuteen saakka turvatyynystä voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä.

Vyöistuimien tai vyötyyny

Lääkärit ja tutkijat suosittelevat, että lapset käyttäisivät vyöistuimia tai vyötyynyä noin 10–12-vuotiaaksi.

Niin kauan kuin luusto ei vielä ole täysin kehittynyt, lasten tulee istua korotetulla istuimella, niin että turvavyö suojaa koko ruumista.

Varmista, että vyö kulkee oikein

Auta lasta asettamaan vyö oikein – lähelle kaulaa, rintalastan yli ja turvavyön alaosa reisien yli (ei vatsan yli). Mitä lähempänä ruumista vyö on, sitä paremmin se suojaa. Kohota paksuja päällysvaatteita pois tieltä ja kiristä turvavyön alaosa vaatteiden alle.

Vyöistuimien vai vyötyyny

Vyöistuimen ja vyötyynyn ero on lähinnä korkea selkänöja. Jos lapsi istuu paikalla, jossa ei ole niskatukea, vyöistuimien on paras vaihtoehto.

Yli 18-kiloisten lasten turvavyöistuimilla ja turvavyökorokkeilla lisätään turvavöiden käyttökelvopuutta.

Istuimien pitää turvavyön paikallaan, kun lapsi nukkuu.

Varmista huolellisesti

- Auton turvavyö pitää sekä lapsen että vyöistuimen tai vyötyynyn paikallaan. Kiristä turvavyötä.
- Lapsi ei koskaan saa istua turvavyö kairalon alla.
- Turvavyön tulee kulkea läheltä kaulaa olkapään yli.
- Turvavyön alaosa ei saa joutua liian ylös. Sen tulee kulkea lapsen reisien yli, ei vatsan yli.

Koulutakseissa ei pääsääntöisesti ole turvavyöistuimia tai korokkeita. Lain mukaan jokaisella koulukyyditettävällä on oltava ajoneuvossa omat turvavyönsä.

Koulutaksista riippuen jotkut kyyditettävistä voivat istua autossa selkä menosuuntaan ja jotkut kasvot menosuuntaan päin. Kaikkien matkustajien on joka tapauksessa käytettävä turvavyötä koko matkan ajan.

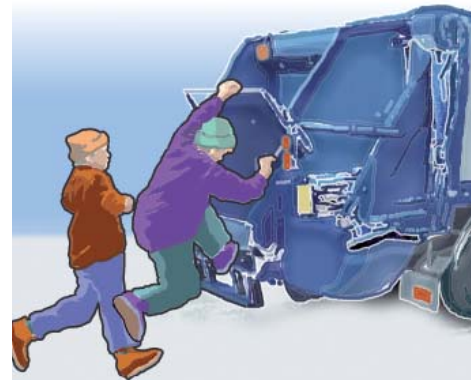
Olosuhteiden pakosta myös koulutaksien etupenkillä on kuljetettava lapsia. Turvallisuuksista etupenkille tulisi tällöin valita vähintään 10–12-vuotias koululainen.

MATKUSTAJANA JOUKKOLIIKENTEESSÄ

Siisteys on viihtyisyyden avaintekijä. Sotkeminen ja roskaaminen yleisissä kulkuneuvoissa on tuomittavaa ja erittäin huonoa käytöstä.

Ajoneuvot ovat vaarallisia muuallakin kuin ajotiellä. Juokseminen ajoneuvon vieressä, piiloutuminen sen taakse tai alle sekä riippuminen ajoneuvon perässä voi aiheuttaa vakavan onnettomuuden. Riippuessasi ajoneuvossa tien tai kentän kuopat voivat saada aikaan äkkinäisiä hyppyjä, otteesi voi irrota ja putoat kyydistä. Kuljettaja voi myös jarruttaa yllättäen, jolloin voit paiskautua ajoneuvon perää vasten tai sen alle. Hauskasta leikistä tulee äkkiä kuolemanvakava vaaratilanne.

Roskaaminen on huonoa käytöstä.

Itku pitkästä ilosta?

Opettajalle

Muulloinkin kuin vain talvella ja pimeässä on syytä antaa bussille pysähtymismerkki ajoissa. Mitä aikaisemmin kuljettaja huomaa sinut, sitä paremmin hän ehtii vähentää painavan auton vauhtia pysähtyäkseen. Talvella liukkaus, lumi ja jää vaikeuttavat pysähtymistä. Pysäkillä olijoiden on oman turvallisuutensa tähden syytä pitää ainakin metrin turvaetäisyys kadun laitaan.

Anna ajoissa pysähtymismerkki.

Pysäkillä jääneiden on syytä odottaa bussin lähtöä, ennen kuin ylittävät kadun. Bussi estää tehokkaasti näkyvyyden, ja bussin takaa

äkisti ryntäävä jalankulkija on aina yllätys toisten autojen kuljettajille. Seuraukset voivat olla kohtalokkaita.

Odotasi, kunnes näkyvyys molempiin suuntiin on esteetön. Käytä ylitukseen aina suojatietä.

Yli tien vasta bussin mentyä.

Bussissa ja junassa käyttäydytään kuten muissakin sisätiloissa. Reipas tervehdys bussinkuljettajalle on aina paikallaan. Tutulle kuljettajalle riittää tervehdykseksi "Hei", vieraille on hyvä sanoa "Huomenta", "Hyvää päivää" tai "Hyvää iltaa". Samalla tavoin voit huomioida hänet poistuessasi sanomalla "Hei" tai "Näkemiin".

Jos bussi on täynnä ja seisomassa on vanhuksia tai naisia, antavat kohteliaat miehet ja nuoret heille istumapaikkansa.

Usein busseissa on vielä erikseen merkitty ne paikat, jotka tulee joka tapauksessa jättää vanhusten tai muuten liikuntaesteisten käyttöön. Mikään ei kuitenkaan estä lapsia ja nuoria käyttämästä näitäkin paikkoja, mikäli bussissa ei ole ruuhkaa.

Tarkoituksena on varmistaa, että ne, jotka vähiten jaksavat seistä ja huonoten pysyvät pystyssä, saavat istua.

Ole kohtelias ja anna istumapaikka sitä tarvitsevalle.

Oppilaalle

- Bussin kuljettajalle annettavaa pysähtymismerkkiä voit pimeässä tehostaa vaikkapa liimaamalla heijastavan tarran bussikorttisi kanteen tai heiluttamalla ylimääräistä heijastinta. Pysy turvallisen etäällä ajotien reunasta erityisesti talvella ja muuten liukkaalla kelillä.
- Odota ennen kuin ylität kadun. Kadun ylittäminen pysähtyneen auton edestä tai takaa on vaarallista, koska pysähtyneen auton takaa saattaa tulla toinen auto ja ajaa päälle. Ylitä katu vain suojatietä pitkin, milloin sellainen on käytettävissä. Suojatie on aina turvallisin tienylityspaikka!
- Julkisella kulkuneuvolla matkustettaessa pätevät kaikki normaalit käyttäytymissäännöt. Hyviin tapoihin kuuluu, että ajoneuvosta poistuvat päästetään ensin rauhassa ulos ja vasta sitten kyytiin tulijat astuvat sisään.
- Ryntäily ja hosuminen heikentävät viihtyisyyttä ja antavat sinusta epäkohteliaan kuvan kanssaihmisille. Kohteliasuuteen kuuluvat lisäksi tavanomaiset tervehdykset kuljettajalle ja oman paikan luovuttaminen sitä kipeämmin tarvitseville, kuten vanhuksille ja odottaville äideille. Tavoistaan fiksit tunnetaan!
- Puhtaassa ja siistissä kulkuneuvossa on viihtyisämpi matkustaa. Ilkivallasta ja sotkemisesta aiheutuu liikennöitsijöille vuosittain satojen tuhansien eurojen lisäkustannukset, ja ne koituvat lopulta meidän matkustajien maksettaviksi korotettuina lipunhintoina. Valvo etujasi, huolehdi siisteydestä!
- Bussin tai muun ajoneuvon perässä roikkuminen saattaa muuttua herkästi hengenvaaralliseksi, jos jotakin odottamatonta sattuu. Vaikkapa vain auton äkillinen pysähtyminen voi saada sinut paiskautumaan päin auton perää tai liukumaan auton alle. Kun auto lähtee yllättäen peruuttamaan, olet vaarassa jäädä useiden tonnin painoisen auton renkaiden alle. Itku pitkästä ilosta! **Vaaranpaikka!**

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Bussia tai koulutaksia odoteltaessa:

Muista pimeällä heijastavat vaatteet ja taskulamppu. Odota rauhassa, mene aivan pientareen reunaan kun kyyti saapuu.

Kun poistut kyydistä, odota rauhassa, että auto lähtee ensin, ja muista itse katsoa

tarkkaan molempiin suuntiin, jos joudut ylittämään tien.

Muista myös, että bussissa tai taksissa ei juoda eikä syödä suklaata tai roskaavia sipsejä. Näin kunnioitetaan liikennöitsijän työkalua.

Muista, että ojissa voi olla vaarallisen paljon vettä. Talvella niissä voi olla jää päällä ja sinne meneminen on yhtä vaarallista kuin heikoille jälle meno. Ojat eivät ole leikkipaikkoja. **Vaaranpaikka!**

Varmista, että sinut nähdään.

Oppilaalle

- Miksi kuljettajalle on näytettävä pysähtymismerkki?
- Miten voit tehostaa merkkiä hämärässä tai pimeässä?
- Miksei bussipysäkillä ole turvallista seisoa aivan kadun laidassa?
- Miksi on vaarallista ylittää katu pysähtyneen auton edestä tai takaa?
- Mikä on oikea tapa ylittää katu tässä tapauksessa?
- Mistä kohdasta katu kannattaa aina ylittää?
- Kerro esimerkkejä epäkohteliaista matkustajista. Mitä tapahtui?
- Miten näissä tilanteissa oikeasti olisi pitänyt käyttäytyä?
- Kuvan vaarallinen leikki on vain yksi lajissaan. Mieti, miten ajotie ja liukumäki voivat yhdessä muodostua vaarallisiksi.
- Entä junarata, mitä vaaroja siihen voi liittyä?

Opettajalle

Kun kuljetaan suurissa ryhmissä vaikkapa kaupungilla tai taajamassa, kulkemista helpottaa, mikäli ryhmä kulkee parijonossa. Pienimmät oppilaat voivat alusta alkaen opetella pitämään pariaan kädestä kiinni.

Yhtenä joukkona turvallisesti.

Ryhmänä kuljettaessa leikkiminen, levoton pyöriminen ja jonosta poistuminen tai jälkeen jääminen vaikeuttaa koko ryhmän etenemistä. Meluavalle joukolle ohjeiden antaminen on vaikeaa. Varsinkin vilkkaassa liikenteessä voi helposti syntyä vaaratilanteita.

Tiet ylitetään reippaasti kävellen suojatien kohdalta ja parijonossa pysyen. Erittäin on syytä tarkkailla liikennevalojen

vaihtumista, ja tarvittaessa ryhmä tulee jalkaa vaikkapa kahtia, mikäli ylittettävä tie on erityisen leveä ja vilkasliikenteinen.

Samoin jos suojatietä ei taajaman ulkopuolella liikuttaessa ole lähellä, kannattaa tie ylittää pienissä ryhmissä ja liikennettä tarkkaillen. Opettaja ohjaa ja antaa ylitysluvan. Hän päättää, milloin on turvallista ylittää tie, ja häntä on myös kuunneltava.

Suojatielläkin varovasti.

Oppilaalle

Olet ehkä jo pienestä pitäen tottunut liikkumaan päiväkotiryhmäsi kanssa päiväkodin lähiympäristössä. Mitä vanhemmaksi tulet, sitä kauemmas voivat vaikkapa luokan yhteiset retket ulottua.

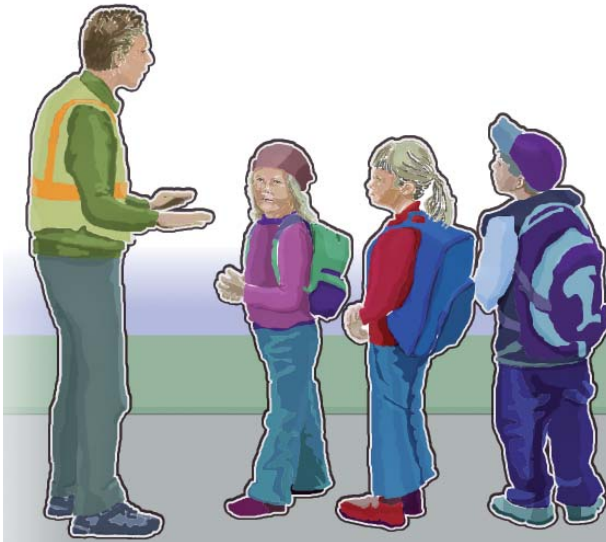
On tärkeää oppia kulkemaan turvallisesti ryhmänä, sillä joukossa liikuttaessa vaaratekijät moninkertaistuvat.

Ryhmässä liikuttaessa on pysyttävä kaiken aikaa valppaana ja kuunneltava opettajan tai muiden valvojien ohjeita. Hyvä käytös, siivot tavat ja asiallinen puhetapa kuuluvat retkelle mukaan otettaviin varusteisiin.

Liikkuessanne koulun ulkopuolella olette aina edustustehtävissä. Te edustatte tällöin paitsi kouluanne ja luokkaanne, myös omaa kotianne ja vanhempianne.

Noudata aina annettuja neuvoja ja opettajan ohjeita. Kulje jonossa tai muulla ennakkoon sovitulla tavalla.

Älä roskaa. Laita kaikki paperit taskuun tai reppuun, samoin juomapurkit ja pullot. Heitä ne tilaisuuden tullen roskeen tai vie kotiin, missä lajittelet ne oikeille paikoille.

Yhdessä ohjeita noudattaen.

- Miten päiväkodin pienten lasten ryhmät oppivat kulkemaan kauniisti parijonossa?
- Mitä tarkoitetaan sillä, että olette aina retkellä ollessanne edustustehtävissä?
- Miten meluaminen vaarantaa ryhmän turvallisen liikkumisen?
- Miten lapsiryhmä ylittää valo-ohjatun tien?
- Miten lapsiryhmä voi ylittää tien taajaman ulkopuolella?
- Mitä tällöin on aina muistettava?

3. Vaaranpaikat koulussa

OPPITUNNILLA

KÄYTVÄSSÄ JA RUOKALASSA

VÄLITUNNILLA

ÄLÄ HYVÄKSY KIUSAAMISTA

AUTTAVAT AIKUISET

TURVALLISESTI INTERNETISSÄ

OPPITUNNILLA

Opettajalle

Hyvien työtapojen juurruttaminen oppilaisiin jo pienestä pitäen on omiaan pitämään luokan työilmapiirin hyvänä ja turvallisena. Selkeät, yksinkertaiset työskentelyohjeet ja säännöt sekä niiden noudattamisen valvominen kuuluvat jokaisen oppilaan perusoikeuksiin.

Miksi sääntöjä tarvitaan?

Sääntö tarkoittaa pysyvää toimintaohjetta tai -tapaa. Hyväksi havaitun tai koetun normin avulla yhteiselo muiden ihmisten kanssa hoituu joustavasti ja mallikkaasti.

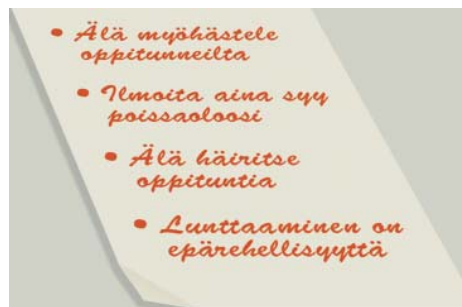
Jos ihminen eläisi maailmassa aivan yksin, eikä hänen tarvitsisi ottaa huomioon muita ihmisiä, hän voisi keksiä omat sääntönsä: herätä ja syödä milloin vain, tehdä mitä milloinkin haluaisi, hihkua ja huutaa kun mieleen juolahtaisi jne. Koska yleensä ihmiset kuitenkin haluavat elää yhdessä toisten kanssa, tarvitaan sääntöjä yhteiselämän onnistumiseksi.

Jotkut säännöt ovat yleismaailmallisia. Kaikissa kulttuureissa on esimerkiksi tapana tervehtiä.

Myös useimmat liikenteen säännöt ovat samanlaisia maasta riippumatta.

Koulun säännöt

Oppilaiden on hyvä tulla tutuiksi koulun sääntöjen kanssa. Ei riitä, että oppilaille vain kerran kerrotaan koulun säännöt. Niitä on kerrattava aika ajoin yhä uudestaan ja uudestaan.

Vaikka kouluilla saattaa olla aivan omia koulukohtaisia sääntöjä, suurin osa eri koulujen säännöistä ovat kuitenkin melko samanlaisia.

Tässä joitakin yleisimpiä ja yleisesti hyväksytyjä koulun sääntöjä:

- Oppitunneilta ei saa myöhästyä.
- Poissaolojen syyt täytyy ilmoittaa.
- Jos etukäteen on tiedossa jokin matka, perhejuhla tai muu ns. pakollinen poissaolo, tulee siihen pyytää lupa.
- Opettaja johtaa luokan työtä ja valvoo luokan työrauhaa yms. asioita.
- Jokaisen on annettava toisille työrauha. Tunnin tahallinen häirintä on kiellettyä!
- Lunttaaminen ja muu vilppi kokeissa on kiellettyä.
- Oppilaiden on käyttäydyttävä asiallisesti ja toisia kunnioittaen.
- Kiusaaminen on tuomittavaa ja huonoa käytöstä. Siksi se on ehdottomasti kiellettyä!

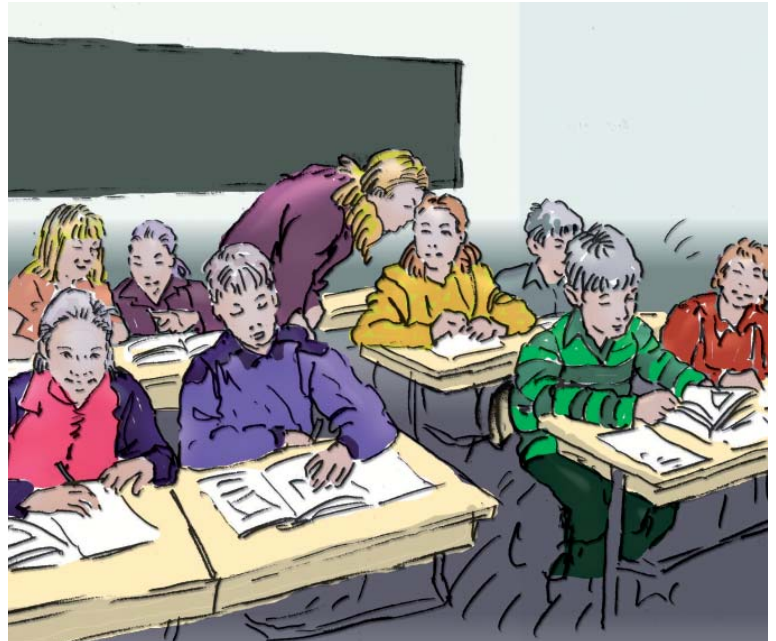
Näiden yleisten sääntöjen lisäksi koulussa voi olla monia muitakin sääntöjä esimerkiksi rahan ja makeisten tuomisesta kouluun, välituntialueista, järjestäjän tehtävistä, ulosmenosta, pukeutumisesta, urheiluvälineistä, suihkuun menosta liikuntatuntien jälkeen jne.

On myös voitu sopia luokkakohtaisia sääntöjä helpottamaan yhdessä toimimista. Luokan säännöillä voidaan säädellä vaikka järjestäjän tehtäviä, pulpettien siivoamista, sisätossujen käyttöä jne.

Oppilaalle

Joskus ihmiset kokevat erilaiset säännöt ja määräykset rasittavina ja stressaavina. "Miksi aina on tehtävä niin kuin joku muu määrää?... Onks pakko? Miksi aina mun täytyy?" – varmaan sinullekin tuttuja lauseita erilaisista tilanteista. Rasittaviksi koettujen sääntöjen merkityksen huomaisi kuitenkin, jos joutuisi

yllättäen elämään ilman minkäänlaisia sääntöjä. Ihanaksi luultu vapaus osoittautuisi nopeasti vähemmän ihanaksi turvattomuudeksi ja epävarmuudeksi. Näin kävisi varmasti, jos koulustakin poistettaisiin kaikki säännöt ja ihmiset saisivat tehdä ja toimia siellä ihan niin kuin itse haluaisivat.

- Katso oheisia kuvia. Kummassako luokassa sinä viihtyisit paremmin? Miksi?
- Mitä hyviä ja huonoja puolia löydät kuvien tilanteista? Kumman kuvan luokassa oppisit paremmin? Miksi?
- Lukekaa yhdessä opettajan monistamat koulun säännöt. Miettikää kohta kohdalta sääntöjen merkitystä ja pohtikaa myös, miten koulupäivänne muuttuisi, jos kukin sääntö poistettaisiin koulusta.
- Miksi on tärkeää antaa työrauha kaikille oppilaille?
- Miksi on tärkeää opetella kuuntelemaan ja odottamaan omaa vuoroa?
- Miksi on viisasta noudattaa opettajan ohjeita, vaikkei hän aina olisikaan vieressä valvomassa?
- Mieti mitä omia sääntöjä luokallasi on käytössä. Kokoa niistä paperille "Luokan säännöt".
- Lukekaa yhdessä eri oppilaiden kirjoittamia sääntöjä. Kerätkää niistä yhteiset luokan säännöt, joihin sitoutumisen voitte kaikki vahvistaa allekirjoituksellanne.

KÄYTVÄSSÄ JA RUOKALASSA

Opettajalle

Liikkuvaisilla ja vilkkailla lapsilla voi usein olla vaikeuksia ymmärtää vaaroja, joita koulun käytävillä juostessa syntyy. Liukkaat lattiat, portaikot, maahan jätetyt tavarat ja yllättäen eteen aukeavat ovet voivat aiheuttaa ikävän tapaturman.

Kovassa vauhdissa pysähtyminen voi olla vaikeaa, ja vauhti pahentaa myös mahdollisia törmäyksessä syntyviä vammoja. Juokseminen on liukastumisvaaran vuoksi yleensä kiellettyä myös uimahalleissa. Usein oppilaat ymmärtävät tällaisen kiellon merkityksen vasta sitten, kun jollekin luokkatoverille on tapahtunut onnettomuus.

Ruokataulun tulisi olla koulutyön katkaiseva ”keidas”, jonka yhteydessä voi myös levätä ja virkistyä. Oppilaat tarvitsevat tällaista siinä missä opettajat ja muutkin aikuiset. Asiallinen normaaliäänellä käyty keskustelu on ominaista virkistävälle lounashetkelle.

Ruokalan fyysisen ympäristön kohentaminen ja somistaminen sekä se, että korostetaan oppilaiden omaa vastuuta viihtyisyydestä luovat miellyttäviä ruokahetkiä. Itsepalvelulounas, taustamusiikki, ravintolamaisuus ja tietty vapaudentunne vaikkapa istumapaikkaa valittaessa eivät välttämättä toimi ilman ohjausta ja harjoittelua. Tähän panostaminen kuitenkin kannattaa, ja tulokset näkyvät yllättävän pian.

Pyydä ruokalan emäntä luokkaan kertomaan omasta työstään ja toiveistaan oppilaille. Oppilaiden ideat ruokalan viihtyisyyden parantamiseksi ovat varmaan hänes-täkin tervetulleita.

Pyydä myös koulun siivooja luokkaan kertomaan omasta työstään ja mahdollisista toiveistaan yleisen järjestyksen, viihtyisyyden ja siisteyden kannalta jalkojen pyyhkimisestä aina naulakoiden hyvään järjestykseen.

Oppilaalle

Joskus oppilaiden on vaikea ymmärtää, miksi koulussa kaikki kiva tuntuu olevan kiellettyä. Pitkät käytävät ja vahatut liukkaat lattiat suorastaan houkuttavat vauhdin ottoon ja liukumiseen puhumattakaan juoksemisesta ja muista leikeistä. Koska koululla ja opettajilla on kokonaisvaltainen vastuu oppilaiden turvallisuudesta koulupäivän aikana, pyritään tiettyjen sääntöjen ja ohjeiden avulla estämään onnettomuudet ennakolta.

Siksi riehakkaat juoksuleikit sisätiloissa ovat yleensä kiellettyjä.

Kouluruokailu tarjoaa ravinto-opillisesti oikein lasketun, ravitsevan ja terveellisen aterian jokaiselle. Suomi on yksi harvoista maista maailmassa, jossa koululaiset saavat maksuttoman lämpöisen aterian päivittäin.

Ruokataun tulisi tarjota ravinnon lisäksi myös rauhasan lepo- ja virkistyshetken. Asiallinen, normaaliäänellä käyty keskustelu kuuluu virkistävään lounastaukoon. Sellaisen kaikki ihmiset tarvitsevat jaksakseen ja pysyäkseen terveinä.

Viihtyisyys on osa turvallisuutta. Viihtyisässä ilmapiirissä on nautinnollista ruokailla. Ruokakin tuntuu maistuvan paremmalta, kun ei ole kiire ja saa ihan rauhassa keskittyä syömiseen. Melu, huuto ja levoton liikkuminen sekä hosuminen heikentävät viihtyisyyttä.

Jokainen meistä voi osaltaan vaikuttaa viihtyisyyteen ottamalla myös muut ihmiset huomioon. **HYVÄT TAVAT KAUNISTAVAT!**

Oppilaalle

- **Katso kuvaa 1**
  - Mitä viihtyisyyttä heikentäviä tekijöitä näet kuvassa?
  - Miten parantaisit viihtyisyyttä?
- **Vertaile kuvia 1 ja 2**
  - Kummassa ympäristössä nauttisit enemmän kouluruokailusta? Miksi?

VÄLITUNNILLA

Opettajalle

Välituntivalvonta on opettajan työn vastuullisimpia tehtäviä. Välitunnilla tapahtuneen onnettomuuden tai tapaturman jälkiselvittelyissä välituntivalvojan toimenpiteet selvitetään aina automaattisesti.

Välitunnilla voidaan keksiä uskomaton määrä vaarallista tekemistä. Usein mielekkään tekemisen puute välitunneilla saakin aikaan ne kaikkein pöhköimmät päähänpistot. Mikäli käy ilmi, ettei välituntivalvojaa ole ollut mailla ei halmeilla, kyseisen opettajan oikeudellinen asema on varsin heikko.

Riittävä määrä välituntivalvoja on tietysti turvallisen välitunnin perusedellytys. Jotta oppilaat, mahdolliset ohikulkijat ja vierailijatkin erottaisivat välituntivalvojan muusta joukosta, on monissa kouluissa otettu käyttöön kirkasväriäinen valvojan liivi.

Oppilaiden kanssa on hyvä käydä säännöllisesti läpi myös välituntiasioita: mitä saa tehdä ja mitä ei, minne saa mennä ja minne ei jne. Samoin on syytä painottaa luottamuksen merkitystä.

Niin korkeita aitoja ei koulun pihan ympärille voi koskaan rakentaa, etteivätkö oppilaat pääsisi pois koulun piha-alueilta. Välituntivalvojen määrääkään ei voi lisätä niin suureksi, etteikö aina joku oppilas halutessaan pystyisi tekemään jotakin luvatonta ja päätöntä. Koska valvovan opettajan tehtävänä on vastata oppilaiden turvallisuudesta välitunnilla, on itsestään selvää, ettei koulun alueelta saa poistua koulupäivän

aikana ilman lupaa. Läheisen kioskin tai kauppaympäristö ei kuulu välituntialueeseen, eikä opettaja voi olla vastuussa siellä liikkuvien oppilaiden turvallisuudesta.

Oppilaalle

Jaksaakseen tehdä koulutöitä koko pitkän päivän oppilaat tarvitsevat kunnon ravintoa, riittävästi lepoa ja tuntien välissä aina hiukan raitista ilmaa.

Välituntien aikana on hyvä rentoutua ja virkistyä koulutovereiden kanssa turvallisesti leikkien ja pelaten.

Välituntia valvova opettaja vastaa osaltaan välitunnin turvallisuudesta, ja hänen puoleensa voi aina kääntyä. Hänen ohjeitaan ja käskyjään on jokaisen oppilaan aina viipymättä toteltava. Vastuu turvallisuudesta on kuitenkin kaikilla välitunnilla olijoilla.

Välituntivalvojen määrää ei voi lisätä niin suureksi, etteikö aina joku oppilas halutessaan pystyisi tekemään jotakin luvatonta ja päätöntä. Koska koulun sääntöihin ei voida kirjata kaikkia vaarallisia kiellettyjä asioita, tulee jokaisen

käyttää välituntileikeissä omaa järkeään.

Koulumatkalla tai koulun pihapiirissä saattaa liikkua raskaita ajoneuvoja, kuten aura-autoja, roska-autoja tai maatalouskoneita, joita on syytä varoa. Suuren ajoneuvon ohjaamosta on vaikea havaita pieniä koululaisia. Erityisen vaarallinen leikki on roikkua ajoneuvojen puskureissa.

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Maatalouskoneet, rekat, aura-autot, lanat ja roska-autot ovat isoja, ja kuskeilla on kova kiire tehdä työtään. Muista sinä varoa niitä! Mene mahdollisimman kauas paikkaan, mis-

sä olet turvassa ja mistä sinut varmasti huomataan. Älä koskaan mene tällaisten isojen autojen lähelle, sillä ne voivat kääntyä tai peruuttaa äkkiarvaamatta.

Koulun pihamaa on koulun välituntialueita. Välituntialuetta sen sijaan eivät ole lähimetsät. Sinne eivät koulun valot yletä, eivätkä opettajat välttämättä tiedä, mitä vaaroja siellä on. Opettajat eivät myöskään osaa etsiä sinua sieltä, jos et palaa tunnille.

- Katso kuvaa ja etsi siitä luvallisia ja turvallisia välituntipuuhiä. **Mitä löysit?**
- Etsi kuvasta myös luvattomia ja vaarallisia välituntipuuhiä. **Mitä löysit?**
- Mitä vaarallisia puuhiä sinun koulusi pihalla saatetaan harrastaa?
- Mitä sinä useimmiten teet välituntisin?
- Mikä sinusta on hausointa välitunneilla?
- Mitä tekisit mieluiten välituntisin?
- Löydätkö tarvittaessa välituntivalvojan helposti koulun pihalta?

ÄLÄ HYVÄKSY KIUSAAMISTA!

Opettajalle

On ensiarvoisen tärkeää, että koulun aikuiset pitävät silmänsä ja korvansa auki kiusaamistilanteiden varalta. Lapsi itse ei välttämättä tule kertomaan kiusatuksi joutumisestaan pelätessään kiusaajiensa kosta, tai hän ei vain yksinkertaisesti halua kannella muista. Oppilaille tulisi tehdä selväksi, ettei tällaisista asioista kertominen ole kantelemista. Kertomista ei tarvitse hävetä tai pelätä.

Aikuisten tehtävänä on yhteisvoimin tarttua kiusaamistapauksiin jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vanhempien sitominen tapauksen käsittelyyn on usein hedelmällistä ja tehokasta, jos tilanne ei muilla keinoin ala heti selvitä. Tällaisissa tilanteissa opettajan apuna ovat aina koulun johto ja oppilashuoltotyöryhmä tai vastaava.

Viime vuosina on koulua koskevista aiheista koulukiusaaminen noussut säännöllisin väliajoin otsikoihin. Koulukiusatuille on perustettu oma tukiyhdistys ja palveleva puhelin ja asian tiimoilla on käyty julkisuudessa useitakin oikeudenkäyntejä.

Kyse on vakavasta ongelmasta, johon on aina puututtava. On tärkeää tehdä selväksi, ettei tässä koulussa eikä tässä luokassa hyväksytä kiusaamista.

Se että kiusaamista ei hyväksytä, on selkeästi eri asia kuin se, että kielletään kiusaamisen esiintyminen ilmiönä. Jokaisessa koulussa esiintyy koulukiusaamista, vain

tapa suhtautua siihen vaihtelee kouluittain. Eräissä tapauksissa on kunnan koulutoimi jopa todettu jälkikäteen korvausvelvolliseksi, kun se on laiminlyönyt velvollisuutensa kiusaamistapauksien selvittämisessä.

Kiusaamista on:

- usein toistuva, samojen oppilaiden harrastama kiusanteko
- nimittely ja haukkuminen
- nolaaminen, ivaaminen ja naurunalaiseksi tekeminen
- uhkailu, kiristäminen ja pakottaminen
- lyöminen, potkiminen, töniminen ja tavaroiden vieminen
- joukosta erottaminen, syrjittäminen ja jatkuva leikeistä torjuminen.

Oppilaalle

Jokaisen oppilaan perusoikeuksiin kuuluu vapaus käydä koulua turvallisessa ympäristössä. Kukaan ei saa kiusata koulutoveriaan.

Mikä sitten on koulukiusaamista?

Ihmisten välillä syntyy aina silloin tällöin pieniä erimielisyyksiä, jotka kuitenkin ovat sovittavissa ja unohdettavissa ilman kummempia seurauksia.

Varsinaista kiusaamista sen sijaan on:

- usein toistuva, samojen oppilaiden harrastama kiusanteko
- nimittely ja haukkuminen
- nolaaminen, ivaaminen ja naurunalaisiksi tekeminen
- uhkailu, kiristäminen ja pakottaminen
- lyöminen, potkiminen, töniminen ja tavaroiden vieminen
- joukosta erottaminen, syrjiminen ja jatkuva leikeistä torjuminen.

Koulukiusaaminen on erityisen tuomittavaa, ja koulun kaikki aikuiset ovat velvollisia puuttamaan havaitsemiinsa kiusaamistapauksiin. Jos sinua kiusataan, kerro asiasta aikuiselle kotona tai koulussa.

Yksin et saa helposti kiusaamista loppumaan. Kertominen ei ole kantelemista, eikä sitä tarvitse hävetä tai pelätä. Aikuisen kanssa voit yhdessä suunnitella, miten kiusaaminen saadaan loppumaan.

Kun näet koulutoverisi joutuvan kiusaamisen kohteeksi, sinun suhtautumisesi voi olla ratkaiseva kiusaamisen lopettamiseksi.

Voit auttaa kaveriasi esimerkiksi:

- kieltämällä kiusaamisen ja menemällä väliin
- kertomalla lähimmälle koulun aikuiselle
- kertomalla asiasta jollekin tuntemallesi ylempiluokkalaiselle, joka voi tulla apuun
- hakemalla opettajan apuun.

Kerro vanhemillesi asioista, jotka pelottavat tai ovat mahdollisesti uhka sinulle. Kerro heille asioista, joita päivän aikana on tapahtunut. He puuttuvat asiaan ja ottavat yhteyttä kouluun, jos huomaavat jonkin asian olevan väärin.

Ellet halua puhua omille vanhemillesi, puhu jollekin muulle auttavalle aikuiselle.

Oppilaalle

1. Jos havaitset kiusaamista, miten toimit?
2. Miksi kiusaamiseen on ehkä vaikea puuttua?
3. Mistä ajattelet kiusaamisen johtuvan?
4. Ketkä kiusaamistapahtumassa ovat todistajia?
5. Mikä on aina todistajan velvollisuus?
6. Millä tavalla voit tukea kiusattua?

AUTTAVAT AIKUISET

Opettajalle

Koulussakin työskentelee monia auttamisen ammattilaisia:

Kuraattori on koulun sosiaalityöntekijä.

Koulupsykologi auttaa oppimisvaikeuksissa.

Kouluterveydenhoitaja huolehtii koululaisten terveydestä.

Koulukuraattori. Koulukuraattorin puoleen oppilaat voivat tulla juttelemaan koulunkäyntiin, kotiasioihin tai kaverisuhteisiin liittyvistä asioista.

Kuraattorin tavoittaa usein parhaiten välituntisin, jolloin häneltä voi varata erillisen tapaamisajan. Koulukuraattori on monitaitoinen koulun sosiaalityöntekijä. Kääntymällä hänen puoleensa oppilas ei jää yksin ongelmiensa kanssa!

Koulupsykologi. Koulupsykologi voi tulla oppilaan avuksi, jos opiskelu, luokassa työskentely tai keskittyminen tuottavat vaikeuksia. Opettaja, vanhemmat tai oppilas itse voivat ottaa yhteyttä koulupsykologiin. Koulupsykologin kanssa oppilas voi aina selvittää ongelmiaan luottamuksellisesti.

Kouluterveydenhoitaja. Kouluterveydenhoitaja huolehtii oppilaiden terveydestä ja tekee eri luokilla terveystarkastuksia. Tällöin katsotaan paino, pituus, ryhti, näkö ja kuulo sekä annetaan mahdollisesti tarvittavat rokotukset.

Kaikista muistakin terveyteen tai sairauteen liittyvistä asioista oppilas ja hänen huoltajansa voivat keskustella terveydenhoitajan kanssa. Jos oppilas sairastuu tai joutuu tapaturman uhriksi, hän voi aina kääntyä lähimmän terveysaseman puoleen.

Terveysasemilla on aina päivystävä terveydenhoitaja ja lääkäri.

Rehtori ja opettajat. Varsinkin pienille oppilaille oma luokanopettaja on se ainut oikea ja turvallinen opettaja. Isoissa kouluissa ja erityisesti silloin, kun omalla opettajalla on koulutuspäivän tai sairauden vuoksi sijainen, on oppilaiden opittava kohtaamaan asioissaan

Reksi on koulun pomo.

myös muita opettajia ja koulun aikuisia.

Vieras opettaja saattaa tuntua pienen oppilaan mielestä hyvinkin pelottavalta, mutta kaikki koulun aikuiset toimivat kaikkien koulun oppilaiden parhaaksi. Heidän puoleensa oppilas voi aina kääntyä ongelmineen.

Olipa sitten kyseessä rehtori, opettaja, siivooja tai vahtimestari, oppilaan ei pidä epäröidä pyytää apua! Koulun henkilökunta tulee tietysti parhaiten tutuksi koulun arjessa. Henkilökunnan ryhmäkuvan avulla voit tutustuttaa oppilaita heihin jo etukäteen.

Elämme yhteiskunnassa, jossa turvallisuus tuntuisi jatkuvasti lisääntyvän. Lähes päivittäin voimme lukea lehdistä ja nähdä uutisista erilaisia väkivallantekoja ja muita rikoksia lähiympäristössämme.

On valitettava tosiasia, että yhteiskuntamme arvot ovat kriisissä. Siinä missä vielä pari-kolmekymmentä vuotta sitten saatoimme luottaa kanssaihmistemme rehellisyyteen ja hyvänsuopaisuuteen, on tänä päivänä opetettava lapsille tiettyä varovaisuutta suhtautumisessa vieraisiin ihmisiin. Lapselle ominainen luottavaisuus voi kostautua arvaamattomalla tavalla.

Lapsen ei pidä ottaa vierailta vastaan namuja tai tarjottua kyytiä kotiin tai lähteä katsomaan kissanpentuja tms. Vanhempainilloissa on hyvä ottaa myös tämä asia avoimeen keskusteluun ja sopia vanhempien kanssa aiheen käsittelystä kotona ja koulussa.

Jotta emme tulisi lietsoneeksi oppilaihin liiallista turvattomuudentunnetta, on hyvä esitellä heille joukko erilaisten ammattiryhmien aikuisia, joiden puoleen he voivat aina kääntyä apua tarvitessaan.

Auttavalle aikuiselle voi kertoa myös ikävistä kotiasioista.

Poliisi on poliisi vapaa-ajallakin.

Poliisi. Poliisi on poliisi 24 tuntia vuorokaudessa. Hän voi virkansa puolesta puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin ja laittomuuksiin myös vapaa-aikanaan poliisin valtuuksin. Poliisin tunnistaa helposti univormustaan. Siviilivaatteissakin esiintyvällä poliisilla on aina mukanaan erityinen kuvallinen virkakortti, joka hänen on pyydettyä esitettävä. Poliisia ei tarvitse pelätä!

Palomies auttaa onnettomuustilanteissa.

Palomies. Palomies on virkamies, joka on ammatissaan erikoistunut auttamaan ihmisiä silloin, kun kyse on todellisesta hädästä, tulipalosta tai sairauskohtauksesta.

Palomieskin käyttää virkapukua, jos ei ole sammuttamassa tulipaloa tai työskentele sairaankuljetuksessa. Tällöin hänet tunnistaa sammutusasusta tai valkoisesta sairaankuljettajan työtakista.

Vartija huolehtii järjestyksestä ja omaisuudesta.

Vartija. Vartija huolehtii työssään jonkin rakennuksen tai alueen turvallisuudesta ja sen omaisuuden suojelusta. Vartijan virkapuku muistuttaa usein poliisin virkapukua.

Vartija ei ole poliisi, eikä hänellä ole poliisin valtuuksia, joskin hänenkin antamia ohjeita ja käskyjä on syytä noudattaa. Vartijankin on pyydettyessä voitava todistaa henkilöllisyytensä erityisellä vartijakortilla.

Oppilaalle

Tunnet varmasti monta mukavaa ja luotettavaa aikuista vanhempiesi, muiden sukulaistesesi ja perheesi hyvien tuttavien lisäksi. Sellainen on myös oma opettajasi. Valitetavasti ihan kaikkiin aikuisiin ei voi luottaa, eikä heidän luotettavuuttaan voi myöskään päätellä pelkästään ulkonäön perusteella. Mukavankin näköinen ihminen saattaa olla häiriintynyt ja jopa vaarallinen.

Vieraiden ihmisten koulumatkalla tai pihapiirissä tarjoamia namuja ei pidä ottaa eikä etenkään saa mennä vieraiden ihmisten

kyytiin, vaikka he lupaisivatkin viedä sinut turvallisesti koulusta kotiin. Niin mukavia kuin kissanpennut tai koiranpennut ovatkin, ei lasten tule lähteä vieraiden ihmisten mukaan niitä katsomaan. Tällaisesta tilanteesta sinun on syytä lähteä kiireesti pois ja tarvittaessa vaikka huutaa apua ohikulkijoilta!

Muista, että vain sinulla on oikeus päättää, kuka saa koskea sinuun. Jos joku tuntematon tai tuttu ihminen kiusaa sinua tai pyrkii koskettamaan sinua siten, että se tuntuu sinusta pahalta, uhkaavalta tai kiusalliselta, sinulla on aina oikeus sanoa ei! Voit sanoa, että "en pidä tuosta, lopeta heti!"

Tarvittaessa juokse ja pakene paikalta. Kerro asiasta rohkeasti vanhemillesi tai jollekin turvalliselle aikuiselle. On joitakin ammattiryhmiä, joiden puoleen lapset voivat aina kääntyä turvallisesti, vaikka kyseessä olisikin täysin vieras henkilö.

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Kenenkään luo ei saa mennä ilman että vanhemmat tietävät, vaikka kyseessä olisi kuinka tuttu naapuri tai kyläläinen. Muista heti soit-

taa vanhemillesi silloinkin, jos saat kyydin tutulta. Vieraiden tai sellaisen henkilön mukaan, jota et itse tunne nimeltä, ei saa koskaan lähteä.

Jos koulumatkalla tai kotipihalle tulee tuntematon henkilö "ahdistelemaan" tai tunkee väkisin seuraasi, soita heti vanhemillesi. Ellei saa heitä kiinni, soita tutulle aikuiselle ja kerro kuuluvalla äänellä, mikä on tilanne. Ellei kukaan vastaa, näyttele että puhuisit jonkun kanssa.

Vieraiden kyytiin ei pidä lähteä. Varmistu, että vanhempasi tietävät olinpaikkasi!

Oppilaalle

- Katso kuvia ja tunnista: a) poliisi, b) palomies, c) vartija. Mistä tunnistit heidät?
- Mitä muita tuntomerkkejä heillä kenties on?
- Tunnetko koulusi koulukuraattorin? Tiedätkö hänen nimensä? Missä hänen työpisteensä on?
- Millaisissa asioissa voit kääntyä hänen puoleensa?
- Tunnetko koulusi koulupsykologin? Tiedätkö hänen nimensä? Missä hänen työpisteensä on?
- Missä asioissa hän voi auttaa?
- Tunnetko kouluterveydenhoitajan? Tiedätkö hänen nimensä? Missä hänen vastaanottonsa sijaitsee?
- Onko totta, että kouluterveydenhoitaja aina rokottaa oppilaita, kun he menevät hänen vastaanotolleen?
- Tunnetko muita opettajia ja aikuisia koulustasi? Katso oheista kuvaa. Ketkä heistä tunnet jo nimeltä?
- Pelkäätkö kenties jotakin heistä? Miksi?

TURVALLISESTI INTERNETISSÄ

Opettajalle

Internet on oivallinen väline oppimiseen ja tiedonhakuun, jopa uusien ystävien löytämiseen. Internet on myös tuonut joitakin vaaroja ja haittoja, joita ei sovi vähätellä. Meidän on oltava kiinnostuneita lasten nettikavereista kuten muistakin kavereista. Meidän täytyy neuvoa lapsia Internetin käytössä aivan samoin kuin neuvomme heitä liikenteessä tai kiellämme heitä lähtemästä tuntemattomien henkilöiden mukaan.

Kerro oppilaille,

- **että kaikki yhteiskuntamme säännöt ja lait koskevat myös Internetiä.**
  - Lapset voivat ymmärtämättömyyttään syyllistyä rikoksiin Internetissä.
  - Esimerkiksi toista henkilöä loukkaavaa tekstiä ei saa laittaa Internetiin.
- **netiketistä eli netissä käyttäytymisen perussäännöistä ja turvaohjeista.**
  - Yksinäinen tai tukea hakeva lapsi on otollinen kohde rikollisille.
  - Huolehdi siitä, että lapsi tai nuori ymmärtää vaarat.

Tee lasta loukkaavasta käytöksestä tai lainvastaisesta pornografiasta ilmoitus viranomaisille ja Internetin palveluntarjoajalle.

Oppilaalle

Muista omat oikeutesi ja velvollisuutesi Internetissä.

Netti on oikein käytettynä mahtava juttu! Netissä on mukavaa keskustella kavereiden kanssa, etsiä tietoa, pelaila, tutustua uusiin ihmisiin ja vaihtaa ajatuksia. Jokaisella on netissä oikeuksia, joita ei saa loukata. Lue nämä oikeudet ja pohdi, käytätkö sinä nettiä fiksusti ja turvallisesti.

Sinulla on oikeus yksityisyyteen

Kuka lukee tietojasi? Harkitse, millaista tekstiä ja minkälaisia kuvia haluat julkaista

maailmanlaajuiselle yleisölle. Mieti erityisen tarkkaan, ennen kuin annat oman nimesi, puhelinnumerosi, kotiosoitteesi tai sähköpostiosoitteesi netissä. Kerran nettiin laitettua tekstiä tai valokuvaa ei välttämättä saa koskaan poistettua.

Voiko salasanasasi arvata? Jos joku tietää salasanasiasi, hän voi lukea tietojasi, tehdä ostoksia tai lähettää viestejä sinun nimissäsi. Salasanasasi kuuluu vain sinulle, ei edes parhaalle ystävällesi.

Sinulla on oikeus olla rauhassa. Kenen kanssa juttelet? Kaikki tyytit eivät ole kivoja, ja huijaaminen netin keskusteluissa on helppoa. Ole siis tarkkana, kenen kanssa netissä keskustele ja mitä itsestäsi kerrot.

Haluatko tavata nettituttujasi? Monet netissä alkaneet ystävyysuhteet jatkuvat myös netin ulkopuolella. Ota kuitenkin ensimmäiseen tapaamiseen mukaan joku, johon voit luottaa, ja sovi tapaaminen julkiselle paikalle. Et voi koskaan olla ihan varma, minkälaiset ihmiset tapaavat.

Oikeus kertoa jollekin? Jos joku asia tuntuu mielestäsi arveluttavalta tai epämiellyttävältä, älä epäröi puhua siitä toisten kanssa. Sinun ei tarvitse tuntea syyllisyyttä, jos törmäät epämiellyttävään aineistoon netissä. Kerro epäilyttävästä aineistosta vanhemmillesi tai muille aikuisille sekä sivuston ylläpitäjälle.

Osaathan käreyttää kiusaajan? Haukkuminen, perättömien juorujen lähettäminen, huijaaminen, salasanan varastaminen, jonkun toisen kuvien luvaton käyttäminen ja syrjivät kommentit ovat kiusaamista. Kerro kiusaamisesta vanhemmallesi tai muulle aikuiselle sekä sivuston ylläpitäjälle.

”Voinko laittaa tämän nettiin?” Kysy kaverilta lupa, ennen kuin laitat kuvan hänestä nettiin. Älä levitä muiden henkilötietoja tai muita yksityisasiota netissä. Muista myös, että toisen käyttäjän tunnuksen käyttäminen on väärin.

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

Mitä tahansa ja mistä tahansa otettuja kuvia ei saa laittaa julkiseen levytykseen esimerkiksi Internetiin tai lähettää muille matkapuhelinviesteinä. Kotirauhan piiriin kuuluvat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat, teltat, asuntovaunut, porraskäytävät, pihat ja niiden välittömässä läheisyydessä olevat rakennukset ja niissä oleskelevat henkilöt. Kotirauha suojelee myös pukuhuoneita, wc- ja suihkutiloja ja vastaavissa paikoissa oleskelevia henkilöitä. Kaikenlainen luvaton kuvaaminen vaikkapa kännykällä ja henkilöiden salakatselu näissä paikoissa on lain mukaan rangaistava teko. Jo pelkkä teon yrityskin on laissa kielletty. Alaikäinen henkilö ei voi myöskään antaa muille lupaa kuvata itseään vaikkapa wc- tai suihkutiloissa.

Sinua ei saa huijata. Kuka on tiedon takana? Arvioi nettiedon luotettavuutta: faktatiedolta vaikuttava aines saattaa olla mainos ja yliopiston tutkimukselta näyttävä teksti voi olla täyttä humpuukia.

Onko tämä liian hyvää ollakseen totta?

Jos joku tarjous tai palvelu kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei todennäköisesti olekaan sitä. Kysy aina vanhempiesi lupa ostosten tekoon!

Muillakin netin käyttäjillä on tunteet

Oikeita ihmisiä? Netissä tapaamasi ihmiset ovat oikeita ihmisiä, vaikka esiintyisivätkin nimimerkillä. Kohtele netissä muita samalla tavoin kuin muuallakin.

Hyvät tavat kaunistavat? Käyttäydy asiallisesti, suvaitsevaisesti ja ystävällisesti muita käyttäjiä kohtaan – tällöin hekin kohtelevat sinua hyvin.

Sinulla on oikeus luomukseesi

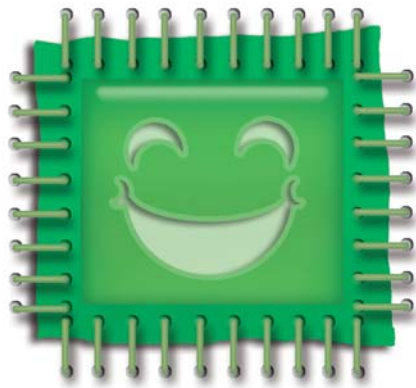
Kuka omistaa oikeudet? Teosten julkaiseminen netissä ilman tekijän lupaa on kiellettyä. Teoksia ovat esimerkiksi valokuvat, runot, julisteet, levyjen kannot, julkkisten kuvat ja musiikkikappaleet.

Vaaranpaikka myös Internetissä

Kirjeen saaminen postitse alkaa olla nykyään harvinaista. Kirjeenvaihdon tilalle ovat tulleet ”chattaaminen”, ”irkkaaminen” ja ”mesettäminen”. Viestinnän vauhti on kiihtynyt ja kaikenlainen hienotunteisuus on katoamassa. Nykyiset viestintämahdollisuudet mahdollistavat kuvaruudun taakse piiloutumisen, ja nimimerkkien käyttö altistaa sopimattomiin ehdotuksiin ja muihin kummallisuuksiin. Internetin sivustojen takana voi vaania myös katala **”mörkö”**.

Poliisi auttaa netissä:
www.poliisi.fi/irc-galleria

4. Hätäensiapu

TÄRKEÄT ENSIMMÄISET HETKET

HÄTÄTILANNE – TUNNISTA AVUN TARVE!

HÄTÄILMOITUS 112

NÄIN AUTAT TAJUTONTA

ÄKILLINEN SAIRAUSKOHTAUS

TUKEHTUMINEN UHKA

TYREHDYTÄ VERENVUOTO

OPETTELE ELVYTYSTAITOJA

TÄRKEÄT ENSIMMÄISET HETKET

Opettajalle

Kun kohtaat maassa makaavan loukkaantuneen henkilön:

1. Estä lisäonnettomuudet esimerkiksi liikenteenohjauksella
2. Selvitä avun tarve.
3. Anna hätäensiapu.
4. Tee hätäilmoitus. Soita **112**.
5. Odota, kunnes ammattilaiset ottavat vastuun potilaasta.

Hätäensiavulla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla voidaan pelastaa loukkaantuneen tai äkillisesti sairastuneen potilaan henki ja estetään hänen tilansa huonontuminen. Siihen kuuluvat myös hätäilmoituksen teko ja ammattimaisen avun hankkiminen paikalle. Tällaiset hätätilanteet osuvat kohdalle yleensä yllättäen, joten käytettävissä ei ole varsinaisia ensiapuvälineitä. Potilaan

kannalta tärkeintä on tällöin kykymme ja halumme auttaa.

Loukkaantunut tai äkillisesti sairastunut tarvitsee aina apua!

Ensimmäiset minuutit ovat kriittisen tärkeitä. Hätäensiavulla voitetaan potilaalle ja apuun rientäville ammattilaisille lisäaikaa. Potilaan selviytymisen kannalta on tärkeää, että avun

112

tarve huomataan mahdollisimman pian.

Kun potilas on meille tuntematon, saattaa auttamiskynnyksemme nousta korkeaksi. Arkailemme pelätessämme hänen mahdollista suhtautumistaan apuumme. Jo tuntemattoman ihmisen koskettaminen saattaa tuntua meistä kiusalliselta.

Jokainen ihminen ansaitsee apumme.

Loukkaantunut tai äkillisesti sairastunut on varmasti kiitollinen saamastaan avusta, vaikk

kei hän sillä hetkellä sitä pystyisikään auttajalleen kertomaan.

Meiltä ei odoteta ihmetekoja, voimme auttaa vain oman osaamisemme ja voimiemme rajoissa. Jo hätätilanteen tunnistaminen ja ammattiavun hälyttäminen ajoissa saattaa pelastaa potilaan hengen.

AINA KANNATTAA YRITTÄÄ!

Oppilaalle

- Pohtikaa yhdessä, millaista henkilöä haluaisit auttaa ja millaista et haluaisi auttaa hätätilanteessa. Miksi?
- Miten voisit kuvan tilanteessa auttaa maassa makaavaa henkilöä?
- Oletko nähnyt annettavan ensiapua?
- Oletko itse tai onko joku läheisesi koskaan joutunut auttamaan loukkaantunutta tai äkillisesti sairastunutta?

HÄTÄTILANNE – TUNNISTA AVUN TARVE!

Opettajalle

Kohdatessamme liikkumattomana makaavan loukkaantuneen tai äkillisesti sairastuneen henkilön tulisi meidän aikailematta selvittää, mitä on tapahtunut.

Mikäli onnettomuus on aiheutunut esimerkiksi sähkövirrasta, tulee ensin varmistua siitä, että olemme auttajina turvassa. Seuraavaksi tulee selvittää, millaista apua tilanteessa tarvitaan ja onko potilas hengenvaarassa.

Tarkista:

Tajunta

Vastaako hän puhutteluun? Reagoiko hän kevyeen ravisteluun? Reagoiko hän kipuun, esimerkiksi nipistykseen?

Jos henkilö ei herää, tee hätäilmoitus numeroon **112** ja noudata puhelimesta saamiasi ohjeita! Hätäkeskuspäivystäjä voi opastaa sinua myös elvytyksessä.

Tarkkaile potilasta apua odottaessasi. Jos hänen tilansa näyttää muuttuvan, soita uudelleen hätänumeroon **112**.

Hengitys

Katso, kuuntele ja tunnustele, hengittääkö potilas. Hengitys tuntuu hyvin omalla poskella tai näkyy huuruna peilin pinnalla.

Jos hengitys tuntuu, käännä henkilö kylki-
asentoon ja odota avun tuloa.

Jos hengitystä ei tunnu, avaa kiristävät
vaatteet, kallista potilaan päätä taaksepäin
ja kokeile sormilla, tuntuuko kaulavaltimon
syke.

Syke

Sykkeen tunnusteluun ei kannata uhrata
kymmentä sekuntia enempää aikaa. Jos syke
tuntuu, mutta potilas ei hengitä, aloita paine-
luelvytys.

Jos potilas ei hengitä ja näyttää edelleen
elottomalta, aloita painelu- ja puhalluselvitys.

Jatka elvytystä, kunnes potilaan elintoiminnot
palautuvat, saat ammattiapua tai kunnes voi-
masi ehtyvät.

Valtimon sykkeen voi
tarkistaa ranteesta tai
kaulavaltimosta.

Oppilaalle

- Koeta tunnistaa toverisi hengitys kädelläsi ja poskellasi.
- Opettele löytämään valtimon syke ranteestasi, kaulaltasi ja reidestäsi.
- Opettele löytämään valtimon syke toverisi kaulalta kahden sormen avulla.
- Harjoittele koko toiminta (herättely puhuttelemalla ja ravistelemalla, hengityksen ja sykkeen tunnustelu).

HÄTÄILMOITUS 112

Opettajalle

Kohdattuasi tajuttoman henkilön tai tapaturman uhrin kiirehdi lähimpään puhelimeen soittamaan numeroon **112**. Mikäli teitä on useampia, voi yksi hoitaa hätäilmoituksen teon toisten pyrkiessä auttamaan potilasta.

Yleisöpuhelimista voi aina tehdä hätäilmoituksen maksutta tai ilman puhelinkorttia. Matkapuhelimesta voit soittaa tietämättä kyseisen puhelimen pin-koodia. Kytket vain puhelimeen virran ja näppäilet numeron **112**.

Matkapuhelimesta hätäilmoitus tehdään ilman suuntanumeroa. Älä epäröi soittaa hätätilanteessa. Sinun tulee vain osata sanoa, mitä on tapahtunut ja missä ja onko ihmisiä vielä mahdollisesti vaarassa.

Mikäli kyseessä on elvytystilanne, mainitse asiasta. Hätäkeskuspäivystäjillä on käytössään erityiset puhelinelvytysohjeet, joilla he voivat opastaa taidoistaan epävarmaa auttajaa elvytystoimissa.

Älä katkaise puhelua, ennen kuin saat siihen luvan. Vastaa hätäkeskuspäivystäjän kysymyksiin tietämyksesi mukaan. Näin autat parhaiten paikalle kiiruhtavia ammattiauttajia ja potilasta.

Hälytettäessä apua numerosta 112 soittajan tulee osata kertoa:

- mitä on tapahtunut
- missä on tapahtunut
- onko ihmisiä vaarassa.

Puhelinta ei saa sulkea, ennen kuin siihen on saanut luvan!

Tee hätäilmoitus numeroon **112** mieluummin hiukan liian aikaisin kuin hiukan liian myöhään. Vilpittömässä tarkoituksessa tehty hätäilmoitus ei koskaan maksa mitään, vaikka tilanteesta selvittäisiinkin säikähdyksellä.

Tarpeettomat, pilailumielessä tehdyt hätäilmoitukset työllistävät turhanpäiten pelastustoimintaa ja vaarantavat avun ehtimisen oikeaan hätätilanteeseen. Kaikki hätäilmoitukset nauhoitetaan, ja pilailijat pystytään laittamaan vastuuseen teoistaan.

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Jos tarvitset sairaalle tai itsellesi apua, soita ensin **112** ja sitten lähellä asuvalle tutulle. Ellet saa häntä kiinni tai hän on kaukana kotoa, soita kylän omalle taksille. Taksinkuljettajatkin pystyvät tulemaan apuun.

Muista ilmoittaa myös vanhemillesi tapahtuneesta.

112

1. Soitto hätänumeroon **112**.
2. Hätäkeskus tekee riskiarvioinnin ja hälyttää ammattiavun.
3. Ensihoitoyksikkö lähtee välittömästi liikkeelle ja saapuu paikalle auttamaan.

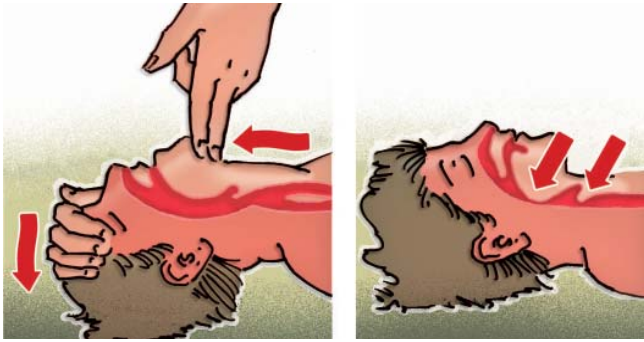
Oppilaalle

- Mieti erilaisia tilanteita, joissa voit tarvita hätänumeroa **112**.
- Oletko sinä tai joku läheisesi koskaan soittanut apua numerosta **112**? Milloin ja miksi?
- Miksi numeroon **112** ei saa soittaa turhaan, ilman hätätilannetta?
- Mitä sinun pitää kertoa hätäkeskuspäivystäjälle, jos kotonasi tarvitaan kiireellistä apua?
- Mieti hätäilmoitusta siltä varalta, että esimerkiksi liikuntatunnilla joku toverisi menisi tajuttomaksi kaaduttuaan ja lyötyään pänsä.

NÄIN AUTAT TAJUTONTA

Opettajalle

Onko potilas tajuton? Selvitä, saattoko hänet hereille. Ravistele kevyesti olkapäistä ja kysele samalla vointia. Jos potilas ei herää, voit kääntää hänen päätään taaksepäin kohottamalla alaleukaa. Silloin hengitystiet avautuvat.

Seuraa samalla potilaan rintakehän liikkeistä hänen hengitystään. Jos potilas nyt hengittää, voit kääntää hänet kylkiasentoon kuvien esittämällä tavalla.

Kun vasen käsi on rinnalla ja oikea koukussa pään tasalla sekä vasen jalka koukussa, voi olkapäistä ja reidestä vetämällä

kääntää henkilön helposti kyljelleen. Oikea käsi jää kuvan mukaisesti pään alle.

Kylkiasennossa potilaan hengitystiet pysyvät auki, ja mahdollinen oksennus ja muut eritteet voivat valua esteettä ulos.

Soita apua numerosta **112**. Seuraa jatkuvasti potilaan hengitystä äläkä jätä häntä yksin. Tarkkaile muutoksia potilaan tajunnantasossa ja kerro niistä ammattiauttajille. Ulkosalla oltaessa potilas tulee suojata kylmältä.

Tajutonta ei saa yrittää juottaa eikä hänen suuhunsa saa laittaa mitään. Jos potilaan tila huononee, aloitetaan tarvittaessa elvytys: hengityksen vaikeutuessa puhallus-elvytys ja sykkeen kadotessa myös paineluelvytys.

① Koukista polvi...

② ...nosta käsivarsi rinnan päälle, taivuta toinen käsivarsi ylös pään korkeudelle...

③ ...käännä potilas kyljelleen hartioista ja polvesta tukien...

④ ...taivuta potilaan päätä taaksepäin. Aseta koukistettu käsi leuan tueksi posken alle.

Oppilaalle

- Harjoittele toverin kanssa vuorotellen toistenne kääntämistä kylkiasentoon, voitte myös kahdestaan kääntää isompaa henkilöä kylkiasentoon.
- Harjoittele toverisi kanssa vuorotellen selin makaavan henkilön hengitysteiden avaamista nostamalla varovaisesti henkilön alaleukaa ylöspäin.

ÄKILLINEN SAIRAUSKOHTAUS

Opettajalle

Monet sairaudet alkavat äkillisinä oireina ja vaativat nopeaa ensiapua. Voimakkaat oireet voivat pelästyttää potilaan läheiset ja näin estää järkevän tilannearvion sekä ammattiavun paikalle kutsumisen.

On tärkeää pysyä rauhallisena ja turvata potilaan tärkeimmät elintoiminnot:

hengitys ja sydämen toiminta. Samalla on syytä koko ajan seurata potilaan tajuntaa. Apuun tulevien ammattilaisten ja lääkärien on helpompi aloittaa hoito, jos he saavat tietoa oireiden ensihavainnoista ja potilaan tilan muutoksista.

Tajunnan häiriöt, tajuttomuus

Muutos tai häiriö tajunnassa on aina vakava oire.

- Ellei potilas reagoi, hälytä apua numerosta **112**.
- Häiriö voi kehittyä hitaasti tai äkillisesti, syynä voi olla tapaturma tai sairauskohtaus.
- Tajuton tai tokkurainen potilas asetetaan kylkiasentoon odottamaan kuljetusta.

Kova vatsakipu

Kovan vatsakivun syytä on vaikea määrittellä. Kyseessä voi olla vakava sairaus, joka vaatii pikaista lääkärinhoitoa.

- Hälytä apua numerosta **112**.
- Potilas asetetaan makuulle polvet koukussa odottamaan kuljetusta. Jalkojen tukemiseen voi käyttää vaikkapa tyynyä.
- Vatsakipuista ei saa juottaa tai syöttää eikä lääkityä omin päin.
- Kivusta ja elintoiminnoista (oksentelu, virtsaaminen, ripulointi) ilmoittaminen auttaa hoidon aloittamista sairaalassa.

Kouristukset

Tavallisin syy kouristuksiin voi olla epilepsia,

aivosähkötoiminnan häiriötila. Potilaan ranteessa tai kaulassa saattaa olla epilepsiatunnus.

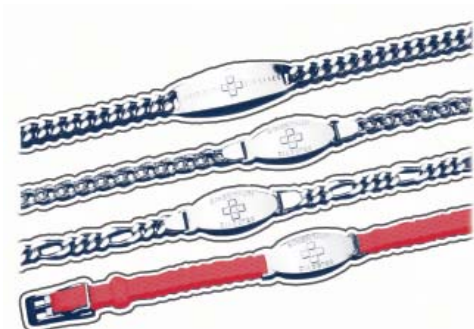
- Pysy rauhallisena, vaikka kohtaaus on usein raju ja pelottavan näköinen.
- Alkanutta kohtausta ei voi pysäyttää, normaalisti se on ohi noin 10 minuutissa.
- Kohtauksen saaneen henkilön suuhun ei saa laittaa mitään, ei edes lääkettä.
- Kouristelun aikana on hyvä suojata henkilön päätä kolhuilta.
- Jos kouristelut pitkittyvät, on syytä hälyttää apua numerosta **112**.

Diabeettinen sokki

Diabetesta sairastavan henkilön verensokeri voi laskea liian alas, jolloin puhutaan insuliinituntemuksista. Ellei potilas saa ajoissa apua, hän voi mennä tajuttomaksi (diabeettinen shokki.)

- Tämä shokkitila on hengenvaarallinen.
- Jos potilas on kalpea, kylmänhikinen ja usein myös sekava, jopa aggressiivinen, anna hänelle jotain sokeripitoista, esimerkiksi pari kolme sokeripalaa, mehua, pieni suklaapatukka, hedelmiä tms.
- Sokerin imeytyessä tilanne korjaantuu noin 10 minuutissa.
- Jos annettu ravinto ei auta, hälytä apua numerosta **112**.
- Jos potilas on tajuton, aseta hänet kylkiasentoon ja hälytä välittömästi apua numerosta **112**.

- Tajuttomalle ei saa antaa suun kautta mitään.

Äkillinen rintakipu

Rintakipu on aina vakava oire. Tavallisimmin kova rintakipu voi johtua sydäimestä. Sydäntä ravitseva suoni voi joko ahtautua tai tukkeutua. Tällöin kyseessä voi olla angina pectoris tai sydäninfarkti.

- Kipu säteilee myös kaulalle, kainaloon ja käsivarsiin, erityisesti vasempaan käsivarteen.
- Potilas on usein pahoinvoiva, kalpea ja kylmänhikinen. Hän voi myös äkillisesti menettää tajuntansa.
- Mikäli potilaalla on nitroja, hänen tulee ottaa niitä.
- Mikäli rasituksen lopettaminen ja nitrojen nauttiminen ei auta 15–20 minuutissa,

voi kyseessä olla sydäninfarkti.

- Hälytä välittömästi apua numerosta **112**. Kerro, että kyseessä on rintakipupotilas.
- Rauhoita potilasta ja aseta hänet lepoon puoli-istuvaan asentoon.
- Jos potilas menee elottomaksi eikä hengitystä tunnu, tulee heti aloittaa elvytys.
- Muuttuneesta tilanteesta pitää myös heti ilmoittaa numeroon **112**.
- Sydäninfarktin oireet johtuvat sydänlihaksen hapenpuutteesta, minkä aiheuttaa yleensä sepelvaltimoon muodostunut verihyytymä.
- Potilaan välitön hoitoonsaanti edesauttaa toipumisennustetta.

Nykyaikaisen liuotushoidon avulla verihyytymä voidaan liuottaa pois ja välttää suuremmat vauriot sydänlihaksessa.

Oppilaalle

- Onko lähipiirissäsi joku saanut joskus äkillisen sairauskohtauksen?
- Miten tilanteesta selvittiin?
- Mistä sairauskohtaus johtui?
- Tunnetko ketään diabeetikkoa, epileptikkoa tai henkilöä, joka joutuu käyttämään nitroja rintakipuoireiden hoitoon?
- Miten sinun tulisi toimia auttaaksesi häntä äkillisessä kohtauksessa?

TUKEHTUMINEN UHKAA

Opettajalle

Vierasesine, vaikkapa sitkeä lihanpala, voi tukkia nielun tai henkitorven niin, ettei ilma pääse kulkemaan.

Koska tukehtumisillaan oleva henkilö ei pysty puhumalla ilmoittamaan hädästään, voi hän yrittää elein kertoa avuntarpeestaan. Tällöin ovat nopeat toimenpiteet välttämättömiä tukehtumisen estämiseksi.

Taivuta tukehtuvan vartaloa eteenpäin ja lyö muutaman kerran napakasti avokämmenellä lapaluiden väliin. Voit myös komentaa henkilöä yskimään. Jos tämä ei auta, lähetä joku soittamaan apua numerosta **112**.

Yritä vielä uudestaan selkään lyömistä! Jos tämäkään ei auta, voit käyttää ns. Heimlichin otetta, joskaan tätä ei voi vaarallisuutensa vuoksi harjoitella eikä myöskään opettaa pienille oppilaille. Opettaja voi opetella otteen käytön ensiapukurssilla.

Jos esine ei vielääkään irtoa, aloita puhalluselytys apua odottaessasi. Puhaltamalla voi onnistua saamaan happea keuhkoihin vierasesineen ohi.

Oppilaalle

- Mieti, mitkä erilaiset esineet saattavat nieluun juuttuessaan estää meitä hengittämästä.
- Miten voit välttää ruoan juuttumisen kurkkuun?
- Joissakin leluissa on varoitus, että lelu ei sovi alle 3-vuotiaille lapsille. Miksi?
- Harjoittele toverisi kanssa toimintaa tukehtumistilanteen varalta.

Toinen teistä esittää tukehtuvaa ja ilmaisee hätänsä sanattomasti, toinen toimii auttajana opetetulla tavalla.

TYREHDYTÄ VERENVUOTO

Opettajalle

Runsas verenvuoto voi nopeasti johtaa sokkiin.

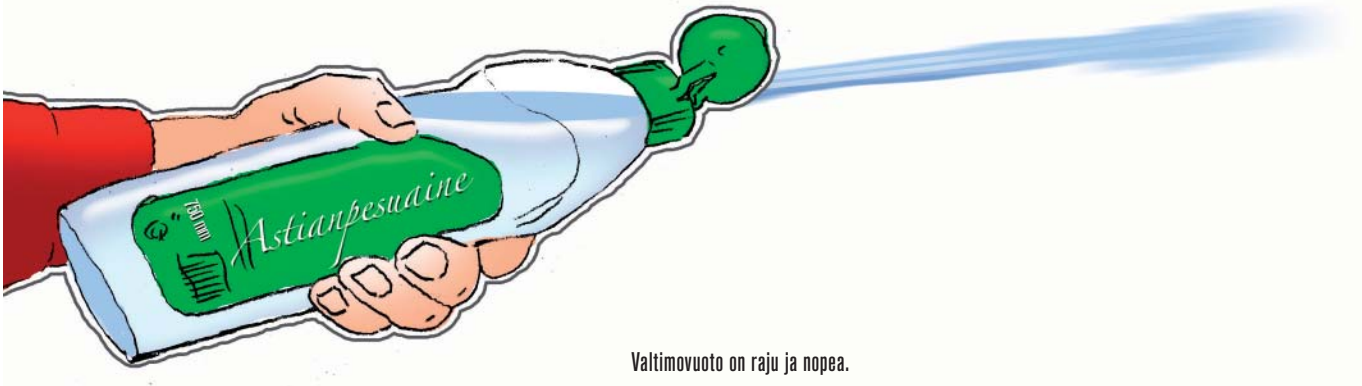
Aikuisessa ihmisessä on noin 5 litraa verta. 30–40 kg painavalla lapsella verta on 2–3 litraa. Sydän pumppaa verta varsin

voimakkaasti. Suuressa valtimovammassa verenhukka muodostuu hengenvaaralliseksi hyvin lyhyessä ajassa.

Tällöin on nopea toiminta tarpeen.

- ① Pane potilas pitkälleen.
- ② Paina sormilla tai kämmenellä suoraan vuotavaa kohtaa.
- ③ Jos vuoto on raajassa, nosta raaja ylös. Tällöin verenvuoto vähenee.
- ④ **Huuda apua!** Käske soittamaan numeroon **112!**
- ⑤ Jatka haavan painamista, kunnes ammattiapu ehtii paikalle!
- ⑥ Jos sidetarvikkeita on käytössä ja ensiaputaitoisia henkilöitä saapuu paikalle, voidaan vuotava haava sitoa painesiteellä.
- ⑦ Tue vuotokohta kohoasentoon.
- ⑧ Toimita potilas hoitoon!

Valtimovuoto on raju ja nopea.

Oppilaalle

- Muistele oletko joskus saanut pikkuhaavoja. Miten niitä hoidettiin?
- Valtimosyke tuntuu ranteessasi, kaulassasi ja reidestässäsi. Etsi ne. Tunnet, miten sydän pumpkaa voimakkaasti verta suonissasi.
- Täytä 4 tyhjää astianpesuainepulloa (à 750 ml) vedellä. Tämä vastaa suunnilleen suonissasi virtaavan veren määrää. Ota sitten kellolla aikaa, kuinka kauan niiden tyhjäksi ruiskuttaminen kestää. Jo yhden pullon jälkeen ihminen joutuisi sokkiin. Menetettyään kahden pullon verran verta ihminen menehtyisi. Kuinka paljon näihin vaiheisiin kului aikaa?
- Miksi siis on tärkeää toimia nopeasti kuvan kaltaisessa tilanteessa?

OPETTELE ELVYTYSTAITOJA

Opettajalle

1) Ota selvää, saatko elottomalta näyttävän henkilön hereille. Ravistele, puhuttele!

2) Jos hän ei herää, käännä päätä taaksepäin ja tarkista samalla hengitys.

3) Jos hän ei hengitä, soita **112**. Hälytä ammattiapua paikalle. Kerro elvytystilanteesta!

4) Jos potilaalla ei ole merkkejä verenkierrosta tai olet siitä epävarma, aloita paineluelytys.

5) Asetu polvillesi potilaan viereen ja paljasta potilaan rintakehä. Elvytysalustan tulee olla joustamaton.

6) Etsi oikea painelukohta: 2 sormen leveyttä ylöspäin rinalastan alaosasta.

7) Painele kämmenen tyvellä, toinen kätesi on alemman kädenselän päällä.

8) Paina käsivarret suorina rinalastaa alaspäin n. 4–5 cm verran 30 kertaa sykerytmillä 100 kertaa minuutissa.

9) Puhdista suu nopeasti. Jatka elvytystä kahdella rauhallisella puhalluksella. Avaa hengitystiet taivuttamalla päätä taakse. Sulje sieraimet peukalolla ja etusormella. Paina huulesi tiiviisti potilaan suulle, puhalla kaksi kertaa rauhallisesti ilmaa potilaan keuhkoihin. Varmistu katsomalla, että potilaan rintakehä nousee ja laskee.

10) Kahden onnistuneen puhalluksen jälkeen tarkista, onko potilaalla merkkejä verenkierrosta. Hengitys, potilaan liikkuminen, yskiminen ja nieleskely ovat merkkejä veren-

kierrosta. Käytä näiden merkkien selvittämiseen korkeintaan 10 sekuntia.

11) Jos potilaalla on merkkejä verenkierrosta, jatka puhalluselvytystä oman hengityksesi tahdissa.

12) Jos potilaalla ei ole merkkejä verenkierrosta, jatka taas painelemalla ja puhaltamalla vuorotellen.

13) Elvytys on helpompaa, jos sitä on kaksi henkilöä antamassa: toinen painelee ja toinen puhalttaa.

15) Jatka, kunnes potilaan elintoiminnot palautuvat, ammattiapua saapuu tai voimasi ehtyvät!

Lapsen elvytyksessä on käytettävä vähemmän voimaa sekä puhallettaessa että paineltaessa.

Myös lapsen päätä taakse taivutettaessa on varottava taivuttamasta liikaa. Liika taivuttaminen voi tukkia hengitystiet. Paineluun riittää vauvaikäisillä vain kaksi sormeaa ja leikkiikäisillä yhden käden kämmentyvi. Vauvalla painetaan 1–2 cm ja leikkiikäisellä 2–3 cm alaspäin.

Elvyttäminen aloitetaan viidellä rauhallisella puhalluksella ja jatketaan puhallusten jälkeen jatketaan 30 painalluksella. Tämän jälkeen elvytystä jatketaan rytmillä 2 puhallus, 30 painelua.

Voit vällan mainiosti opettaa jo 3–4-luokkalaisille oppilaillesi maallikkoelvytyksen alkeita.

Tarvittavan Anne-nuken saatat saada lainaksi SPR:n paikallisyhdistykseltä tai paikalliselta pelastusliitolta. Voidaksesi opettaa edes alkeita tulee sinun itse hallita elvytystaidot hyvin. Parhaiten asiaan pääset perehtymään SPR:n ensiapukursseilla.

Yhteistyö kouluterveydenhoitajan kanssa on myös paikallaan.

Ensiapuasioista kiinnostuneita oppilaita voit ohjata mukaan SPR:n paikallisyhdistyksen nuorisotoimintaan.

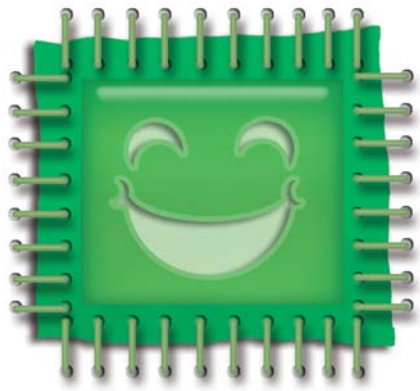
Oppilaalle

- Harjoittele opettajan opastuksella maallikkoelvytystä ensin yksin ja sitten yhdessä toverisi kanssa Anne-nuken avulla.
- Opittuasi perustaidot harjoittele vuorotellen elvytystä Anne-nuken kanssa erilaisiin paikkoihin lavastetuissa tilanteissa.
- Miksi elvytystaitoja voi hyvällä syyllä kutsua kansalaisten perustaidoiksi?

Lisätietoja hätäensiavusta saat mm. seuraavista julkaisuista: Ensiapuopas, 2007. Suomen Punainen Risti

• Hätäensiapuopas, 2006. Suomen Punainen Risti • Katso myös: www.redcross.fi/ensiapu/ensiapuohjeet/fi

5. Paloturvallisuus

PALOMIES ON YSTÄVÄSI

PALOVAROITIN VARTIOI JA VAROITTA

TULIPALO

APUA – VAATTEET PALAVAT!

TULITIKUT JA MUUT AIKUISTEN PALOVAARALLISET TAVARAT

KODIN PALOTURVALLISUUS

ALKUSAMMUTUSVÄLINEITÄ JA TURVALLISUUSOPASTEITA

KÄYTÄVÄSSÄ ON SAVUA – PYSY SISÄLLÄ!

ULOS PALAVASTA ASUNNOSTA!

POISTUMINEN PALAVASTA RAKENNUKSESTA

PALOMIES ON YSTÄVÄSI

Opettajalle

Paloautot ja ambulanssit (pelastusautot)

Hälytystehtävissä pelastusautojen tulee päästä perille mahdollisimman nopeasti, ja siksi ne voivat erityistä varovaisuutta noudattaen jopa ajaa läpi punaisista liikennevaloista. Muun liikenteen tulee väistää hälytysajoneuvoja.

Jotta nämä olisi helpompi huomata muun liikenteen joukosta, on niihin asennettu siniset vilkkuvat varoitusvalot ja hälytys sireenit. Hälytysajoneuvot on myös useimmiten maalattu huomiovärein joko punaisiksi, oransseiksi tai keltaisiksi.

Nykyaikainen pelastusauto on varusteltu varsin monipuolisesti. Autosta löytyy mittava valikoima erilaisia sammutus- ja raivausvälineitä sekä ensiapu- ja ensihoitovälineitä.

Koulutetut palomiehet pystyvät näillä välineillä auttamaan avuntarvitsijaa mitä erilaisimmissa hätätilanteissa: sammuttamaan tulipaloja, hoitamaan loukkaantuneita ja sairauskohtauksen saaneita, pelastamaan ihmisiä romahtaneista rakennuksista ja kolariautoista jne.

Pelastusautoissa on radiopuhelinlaitteistot, joiden avulla palomiesten on helppo hälyttää mahdollisesti tarvittavaa lisäapua onnettomuuspaikalle.

Tulipalon savu ja kuumuus estävät tehokkaasti hengittämisen. Voidakseen hengittää

turvallisesti palomiesten on suojattava päänsä ja kasvonsa kuumuudelta sekä käytettävä paineilmalaitteita hengittämiseen. Kuvan palomiehen kasvoilla oleva hengityssuojain on yhdistetty selässä olevaan paineilmasäiliöön.

Säiliö on täytetty puhtaalla ilmalla, jota palomies voi hengittää. Paineilmalaite pitää toimiessaan melkoista puhinaa ja korinaa. Tällainen ulkonäkö ja oudot äänet voivat pelottaa pientä lasta. Tulipalotilanteessa lasten on hyvä tietää, että tätä pelottavan näköistä savusukeltajaa ei pidä pelätä ja mennä piiloon. Lapsi voi parhaiten auttaa palomiestä

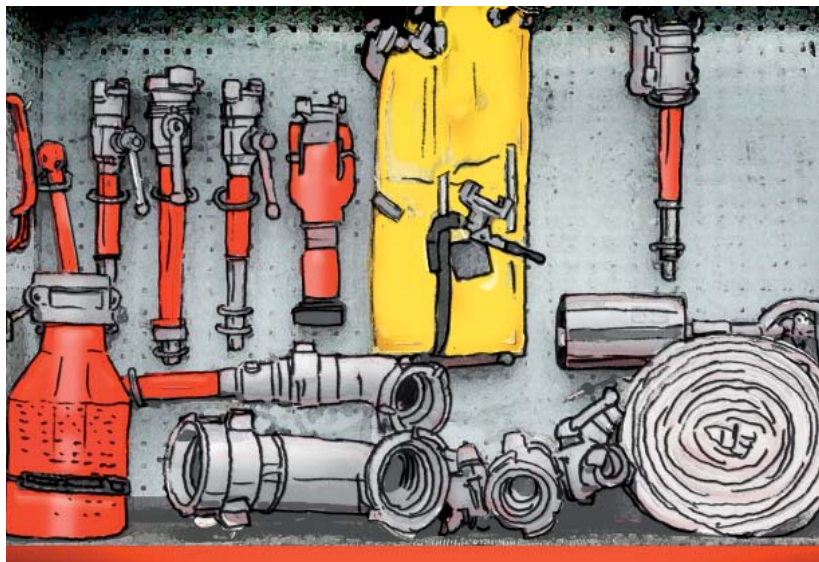
pelastustyössään pyrkimällä tätä kohti matalana savun alla kontaten.

Tulipalossa vaarallisinta on savu. Valtaosa tulipalojen uhreista menehtyy hengitettyään myrkyllistä ja kuumaa savua.

Jo 150-asteinen ilma tuhoaa ihmisen keuhkorakkulat pysyvästi, mikä aiheuttaa nopeasti tukehtumiskuoleman.

Erikoisvarusteistaan huolimatta palomiehetkään eivät pysty oleskelemaan pitkiä aikoja palavassa rakennuksessa. Heidänkin on varotettava helposti syttyviä palokaasuja ja kuumuutta.

Oppilaalle

- Mitä henkilöitä kuvissa esiintyy?
- Mitä ajoneuvoja kuvissa esiintyy?
- Oletko nähnyt hälytysajossa olevaa paloautoa (pelastusautoa)?
- Mistä tiedät, että paloauto on menossa suorittamaan jotakin kiireellistä pelastustehtävää?
- Näetkö kuvissa paloauton varusteita, jotka auttavat palomiehiä työssään?
- Mitä palomiehellä on kuvassa yllään?
- Miten luulet näiden varusteiden auttavan häntä tulipalon sammuttamisessa tai ihmisten pelastamisessa palavasta rakennuksesta?
- Onko näin varustautunut palomies sinusta pelottavan näköinen?
- Kannattaako häntä pelätä?
- Millaisia vaatteita palomiehet pitävän silloin, kun he eivät ole sammuttamassa tulipaloa?
- Voiko tulipalossa tulta mennä pakoon tai piiloon? (Sängyn alle, kaappiin, vaatehuoneeseen, kylpyhuoneeseen?)
- Miten lapsi voi parhaiten auttaa palomiestä tulipalon tulipalossa?
- Miten ihmiset voivat kertoa palomiehille uhkaavasta vaarasta, esimerkiksi syttyneestä tulipalosta? (Soittamalla puhelinnumeroon **112**)

PALVAROITIN VARTIOI JA VAROITTAÄ

Opettajalle

Palovaroitin on pelastuslain mukaan pakollinen kaikissa asuinhuoneistoissa, myös kesämökeissä. Koska savu nousee aina ensin ylöspäin kohti kattoa, tulee palovaroitin kiinnittää kattoon.

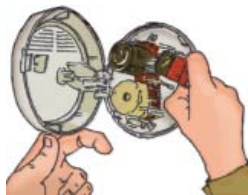
Yksi palovaroitin kattaa oikein asennettuna noin 60 neliömetrin alan. Jokaisessa kerroksessa tulisi olla oma varoittimensa. Lisävaroittimet kannattaa asentaa makuuhuoneisiin, sillä valtaosa kuolemaan johtaneista asuntopaloista on saanut alkunsa juuri makuuhuoneista. Mitä aikaisemmin varoitin havaitsee uhkaavan palon, sitä enemmän jää asukkaille aikaa turvalliseen poistumiseen.

Yleisimmin palovaroitin toimii siten, että se tunnistaa ilmasta hiukkasia. Palamisen yhteydessä syntyvä savu sisältää runsaasti savukaasuhiukkasia, mutta varoitin ei osaa erottaa, ovatko huoneilman hiukkaset peräisin tulipalosta, tupakoinnista, ruuanlaitosta tai vaikkapa saunan ovesta tulevasta vesihöyrystä. Se toimii johdonmukaisesti ja varoittaa aina kovaäänisesti piipittämällä.

Vikahälytysten välttämiseksi palovaroitin tulisi sijoittaa etäälle keittiöstä, kylpyhuoneista ja saunoista. Vikahälytyksen sattuessa palovaroitin lakkaa hälyttämästä, kun tilat tuuletetaan ja itse varoittinta vielä lisäksi löyhätellään vaikkapa sanomalehdellä.

Toimiakseen palovaroitin tarvitsee tuoreen pariston. Pariston tuoreudesta voi varmistua painamalla varoittimen testipainiketta kerran kuussa. Painettaessa tulisi kuulua voimakas varoitussääni.

Mikäli ääntä ei kuulu, palovaroitin ei ole toimintakunnossa. Useimmat palovaroittimet varoittavat asukkaita epäkelvosta paristosta harvakeen toistuvalla piippauksella. Tällöin paristo tulisi vaihtaa mitä pikimmin.

Itse varoittimen käyttöikä on noin 10 vuotta. Kun uusi varoitin on asennettu asianmukaisesti, vanha varoitin voidaan hävittää talousjätteen mukana. Luokassa kannattaa tutustua käytännössä palovaroittimeen ja sen ääneen.

Tulipalo etenee hyvin nopeasti. Jo ensi hetkinä muodostuu paljon myrkyllistä savua, joka lämmön ansiosta nousee kohti kattoa.

Palovaroitin varoittaa uhkaavasta tulipalosta noin minuutti palon syttymisen jälkeen. Tässä vaiheessa ihmisillä on parhaimmillaankin vain pari minuuttia aikaa turvalliseen poistumiseen.

Voi olla, että tulipalon aiheuttama oikosulku pimentää huonetilat. Lisäksi musta savu huonontaa näkyvyyttä. On ryhdyttävä määrätietoisesti pyrkimään kohti ulkona odottavaa turvaa.

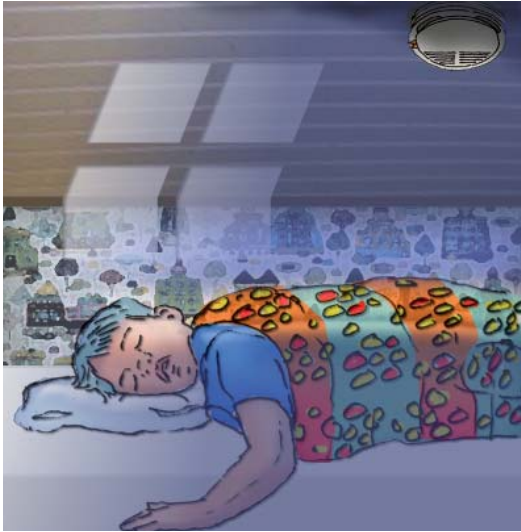
Jos huoneessa on savua, ryömi tai konttaa ulko-ovea kohti.

Muistettavaa

- Tulipalossa on toimittava nopeasti, koska savu tainnuttaa ja tappaa nopeasti.
- Tulipalon sattuessa selkeä ohje kuuluu: **Kaikki ulos! Ovi kiinni!**
- Palovaroitin antaa aikaa pelastautumiseen. Se vartioi silloinkin, kun me nukumme!
- Palovaroittimen paikka on katossa, puoli metriä seinästä. Näin se haistaa jo pienetkin savumäärät.

- Palovaroitin toimii vain, jos siinä on tuore paristo. Testaa palovaroitin kerran kuukaudessa painamalla testipainiketta kepillä tai vaikka harjan varrella.
- Vaihda paristo aina 112-päivänä eli 11. helmikuuta. Näin varmistat varoittimesi toimivuuden.

SPPL:n video "Tulipalon kehittyminen" havainnollistaa hyvin tulipalon nopeutta ja auttaa meitä ymmärtämään savun merkityksen tulipalon vaarallisimpana tekijänä.

Oppilaalle

- Tässä Niko on nukkumassa huoneessaan.
- Näetkö huoneessa savua? Missä?
- Löydätkö kuvasta palovaroittimen?
- Mihin luulet Nikon heränneen?
- Mitä luulet Nikon nyt ajattelevan?
- Mitä sinun pitää tehdä, jos heräät yöllä palovaroittimen ääneen?
- Miten palovaroitin voi suojella ihmisiä tulipalolta?
- Miten palovaroitin varoittaa?
- Oletko koskaan kuullut varoittimen ääntä? Kuunnellaan!
- Osaatko matkia varoittimen ääntä?
- Mitä tarkoittaa varoittimesta kuuluva lyhyt ajoittain toistuva "pip"?
- Kuka teidän perheessänne huolehtii palovaroittimen testauksesta kerran kuukaudessa?

TULIPALO

Opettajalle

Tulipalo on nopea!

Suomessa menehtyy vuosittain noin sata henkeä erilaisissa tulipaloissa. Kohtalokas palo voi alkaa monestakin syystä, esimerkiksi kytevästä tupakasta, viallisesta sähkölaitteesta tai päälle unohdetusta liedestä.

Muista tarkistaa säännöllisesti, että palovaroittimenne toimivat.

Palo voi kyteä sopivassa alustassa pitkäänkin, ennen kuin ensimmäiset varsinaiset liekit ilmaantuvat. Muodostuva savu kertyy ensin huoneen yläosaan, jossa toimiva ja oikein asennettu palovaroitin havaitsee vaaran ja hälyttää. Tämä tapahtuu noin **minuutti** varsinaisen syttymishetken jälkeen. Näin uhkaava vaara voidaan havaita vaikka keskellä yötä kaikkien nukkuessa.

Tässä vaiheessa palo on ehkä vielä sammuttavissa kotikonstein. Mutta ellei asukas ole koskaan harjoitellut sammuttamista, ei hänen kannata ottaa turhia riskejä, vaan pyrkiä vain pelastautumaan ulos rakennuksesta.

Noin **3 minuuttia** palon syttymisestä alkaa olla viimeiset hetket pelastautumiseen. Polttavan kuumaa ja tappavan myrkyllistä savua on kertynyt jo paksu kerros huoneen yläosaan. Jo **150-asteinen** savu tuhoaa ihmisen keuhkoista keuhkorakkulat pysyvästi. Ainut oikea tapa liikkua huoneessa on kontata tai ryömiä matalana.

Lattianrajassa on vielä savusta vapaa ilmatila, jossa lämpötila ei ole noussut korkeaksi ja näkyvyyskin on paras. Pyri nopeasti ulos turvaan ja sulje jokainen ovi perässäsi.

Noin **4 minuutin** kuluttua huone on jo täynnä savua. Kuumuus kohoaa nopeasti jopa **600 asteeseen**. Pian tapahtuu lieskahdus eli yleissytyminen. **Kaikki huoneessa oleva palaa: huonekalut, seinät, lattia, katto ja palokaasut.**

Kun sisällä palaa, savu ja lämpö eivät pääse haihtumaan mihinkään. Yhdessä ne tekevät tulipalosta erittäin vaarallisen. Savu täyttää palavan huoneen muutamassa

minuutissa, eikä tämä savu ole mitään tunnelmallista nuotiosavua, vaan tappavan myrkyllistä pikimustaa savua, jota syntyy aivan tavallisten sisusteiden ja huonekalujen palaessa. Savu on myös hyvin tainnuttavaa.

Pari henkäystä lamaannuttaa tehokkaasti ihmisen niin, ettei hän enää pysty omin voimin pelastautumaan ulos. Elokuvien sankarit, jotka ryntäävät palavaan rakennukseen pelastamaan ihmishenkiä liekkien läpi, olisivat oikeassa elämässä yleensä menehtyneet sinne. Samoin olisi käynyt mahdollisille pelastettaville. Oikeasti rakennus olisi ollut niin täynnä savua, ettei liekkejäkään olisi välttämättä näkynyt juuri lainkaan.

Paras keino pyrkiä ulos huoneesta on siis matalana ryömiminen ja konttaaminen. On kuitenkin syytä pitää pää ylhäällä ja suunnata katse tiukasti eteenpäin. Aikaa poistumiseen ei ole paljon, ja eksymiseen ei ole varaa. Ihminen menettää suuntavaistonsa pimeässä, jos näkyvyyttä on **alle 1 metri**. Tutustakaan huonetilasta, omasta makuuhuoneesta tai olohuoneesta, ei osaa enää ulos.

Muutamassa minuutissa huone alkaa kokonaan täyttyä tainnuttavalla ja myrkyllisellä savulla. Pari hengenvetoa tuota savua riittää lamaannuttamaan ja estää tehokkaasti turvaan pääsyn. Siksi nopea ja määrätietoinen toiminta on erityisen tärkeää. Mikäli kaikki asukkaat eivät ole havahtuneet palovaroittimen hälytysääneseen, voivat ulospyrkiäjät yrittää kovaa huutamalla varoittaa näitäkin uhkaavasta vaarasta.

Perheiden tulisi varautua ennakoita mahdolliseen tulipaloon. Kun on yhdessä sovittu

toiminnasta tulipalotilanteessa, voivat kaikki oikean hädän hetkellä keskittyä asunnosta ulos pyrkimiseen. Rappukäytävään ei kuitenkaan pidä poistua, jos siellä on savua.

Varautumista on myös se, että etukäteen mietitään mahdollisesti mukaan otettavat tavat, kuten lemmikkieläimet ja arvoesineet. Palavaan asuntoon ei voi palata uudelleen

kun on kerran päässyt sieltä turvaan.

On erityisen tärkeää ymmärtää, että tulipalo kehittyy ja kasvaa niin nopeasti, että palavasta asunnosta ei voi jäädä soittamaan hätäilmoitusta numeroon **112**. Hätäilmoitus tulee tehdä aina turvallisesta paikasta, kuten naapurista tai mukaan otetusta matkapuhelimesta.

**VAARANPAIKKA,
PIDÄ KIIRETTÄ!**

Oppilaalle

- Miksi Nikon on oltava matalana?
- Miksi Nikon pää on kuitenkin pystyssä?
- Osaatko sinä tarvittaessa kontata tai ryömiä Nikon tavoin? Harjoitelkaa sitä esimerkiksi liikuntatunnilla tai luokassa. Todentuntua saadaan peittämällä konttaajan silmät siteellä tai huivilla.
- Mitä tekisit, jos palovaroitin alkaisi hälyttää yöllä?
- Mitä tekisit, jos televisio alkaisi yhtäkkiä savuta ja liekehtiä?
- Mitä luulet Nikon vanhempien nyt tekevän?
- Kerro, miten tarina jatkuu.
- Mieti, mistä syystä Nikon vanhemmat voivat nyt olla onnellisia. (Täpärä pelastuminen.)
- Mikä seikka varmasti murehuttaa heitä? (Kodin menettäminen, tulipalon aiheuttamat vahingot.)
- Tiedätkö sinä, mitä tarkoittaa poistumistie?
- Oletko koskaan nähnyt tällaista merkkiä? Missä?
- Jokaisesta tilasta on oltava kaksi poistumistietä. Mitkä ovat tämän huoneen poistumistiet?
- Jos tässä rakennuksessa olisi nyt syttynyt tulipalo, mitä meidän tulisi tehdä?
- Kerro, miksi savua pitää varoa!

APUA – VAATTEET PALAVAT!

Opettajalle

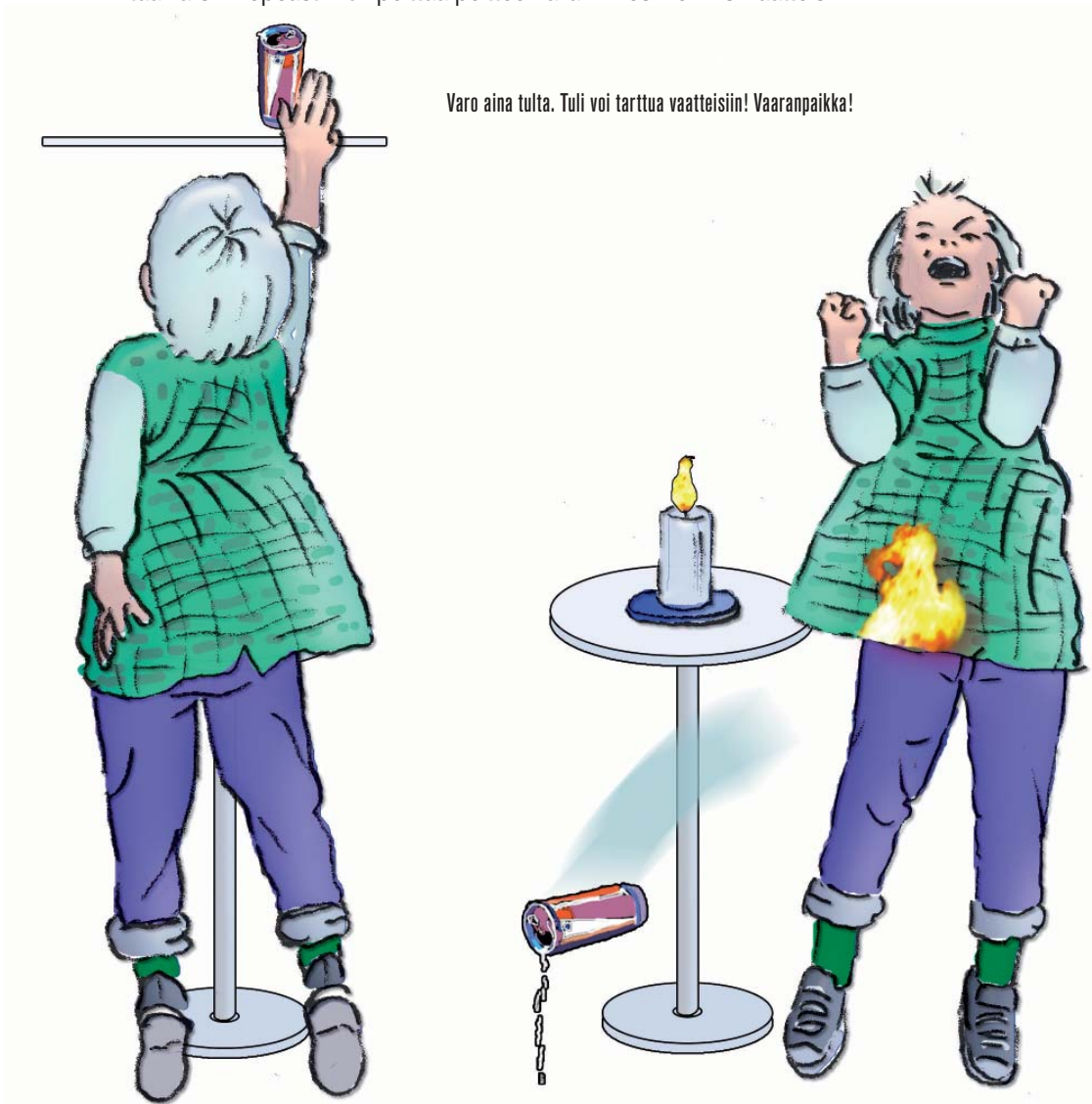
Jos tuli on tarttunut päällä oleviin vaatteisiin, on toimittava nopeasti. Palo etenee vaatteiden materiaalista riippuen jopa muutamassa sekunnissa täyteen mittaan.

Palavia vaatteita voi yrittää sammuttaa sammutuspeitteen, maton, veden, lumen tai vaikkapa hiekan avulla. Myös nahkatakki tai paksu villakankainen päällystakki käy hyvin sammutusvälineeksi.

Hengitysilmassa on happea noin 21 %. Peittämällä palava kohta tiukasti kuumuutta kestäväällä peitteellä voidaan tuli tukahduttaa varsin nopeasti. Tuli polttaa peitteen alla

happipitoisuuden nopeasti noin 14 %:iin, jolloin palaminen ei voi enää jatkua ja tuli sammuu. Tukahtumista voidaan lisäksi nopeuttaa taputtelemalla ilmataskut peitteen ja henkilön välistä mataliksi.

Liikkuvaan ihmiseen kohdistuva ilmapirta kiihdyttää helposti palamista. Tämän vuoksi on tärkeää pysähtyä heti, jos tuli on tarttunut esimerkiksi vaatteisiin.

Tulen tarttumista vaatteisiin voidaan ennalta estää sijoittamalla kynttilät ja vastaavat syttymislähteet järkevästi. Samoin asusteiden materiaalit kannattaa harkita etukäteen sopiviksi.

Keinokuituisessa toppahaalarissa ei ole viisasta lähestyä kipinöivää rakovalkeaa eikä juhannuskokolle kannata lähteä ohuessa helposti syttyvässä kesämekossa.

Suurimman vaaran tällaisessa tilanteessa aiheuttaa se, että henkilö saattaa hengittää keuhkoihinsa palamisessa syntyneitä palokaasuja ja kuumaa ilmaa. **150-asteinen**

ilma tuhoaa hetkessä keuhkorakkulat, ja seurauksena on menehtyminen tukehtumalla.

Tämän vuoksi on tärkeää pyrkiä ensin kaatamaan palava henkilö maahan ja samuttamaan tuli vasta sitten. Mikäli vielä sammutuspeitteellä suojellaan henkilön kasvoja ja hengityselimiä kuumuudelta, on toimittu juuri tilanteen vaatimalla tavalla. Myös yksin olevan henkilön tulisi tässä tilanteessa ensimmäiseksi pysähtyä ja pudottautua maahan.

Vaaranpaikka! Nyt on syytä toimia nopeasti. Vain oikein toimimalla voit selvitä tästä vaarallisesta tilanteesta.

Oppilaalle

- Tässä kuvassa Maisa on valmistellut syntymäpäiväjuhliaan, ja sytytetyistä kakkukynttilöistä on tuli tarttunut hänen puseroonsa.
- Mitä Maisa nyt tekee?
- Minkälaisissa tilanteissa vaatteesi voivat syttyä palamaan?
- Näyttääkö tuli sinusta sammuvan vai leviävän Maisan vaatteissa?
- Mitä Maisa tekee?
- Osaatko kuvitella, miltä Maisasta nyt tuntuu?
- Mitä teet, jos hiuksesi syttyvät palamaan? (Peitä palava kohta nopeasti kädelläsi.)

APUA – VAATTEET PALAVAT!

Opettajalle

Pysähdy!

Pudottaudu!

Jos tuli tarttuu vaatteisiin, on sinun syytä muistaa:

- Juoksemisessa syntyvä ilmavirta vain kiihdyttää palamista.
- Palavista vaatteista syntyvä kuumuus ja palokaasut nousevat ylöspäin.
- Kuumat palokaasut ovat vaarallisia hengitettyinä.

Muista siis: Pysähdy ja pudottaudu maahan!

Maahan pudottautumisen jälkeen tulee välittömästi suojata kasvat käsillä. Näin estetään kasvojen palovammat ja voidaan suojella myös hengityselimiä kuumuudelta.

Samantien pitää ryhtyä kierittelemään voimakkaasti maassa. Tarkoituksena on tukahduttaa tuli vaatteista ikään kuin kaulitsemalla tulen tarvitsema happi pois palavista kohdista. Periaate on sama kuin käytettäessä vaikkapa sammutuspeitettä.

Vaihtamalla nopeasti vuoronperään kierimissuuntaa voi yrittää nopeuttaa palon tukahduttamista.

Kierimistä tulee jatkaa, kunnes viimeisenkin liekki on sammunut. Kasvoja täytyy suojata koko ajan.

Kun tuli on sammunut, on syytä aloittaa palovammojen jäähdyttäminen viileällä vedellä. Vaatteita ei tulisi itse riisua, koska keinokuituinen kangas saattaa palaa kiinni ihokudoksiin ja riisuminen voi näin aiheuttaa lisävammoja.

Jos vammat ovat vakavat tai kyseessä on pieni lapsi, tulee kääntyä lääkärin puoleen.

Lapsen pitää aina kääntyä aikuisen puoleen saatuaan vaatteensa sammumaan. Aikuisen tehtävänä on arvioida vammojen vakavuus ja lisävun tarve.

Suojaudu!

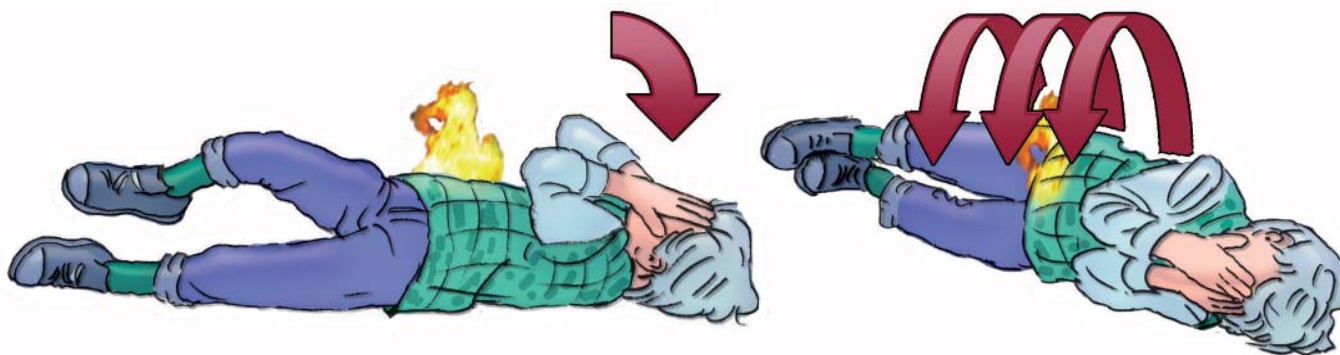
Maahan pudottautumisen jälkeen tulee välittömästi suojata kasvat käsillä.

- Näin estetään kasvojen palovammat ja voidaan suojella myös hengityselimiä kuumuudelta.

Kieri!

Ryhdy saman tien kierittelemään voimakkaasti maassa edestakaisin.

- Tarkoituksena on tukahduttaa tuli vaatteista ikään kuin kaulitseamalla tulen tarvitsema happi pois palavista kohdista.

Oppilaalle

- Missä Maisan kädet ovat tässä kuvassa?
- Miksi hänen pitää suojata kasvojaan käsillään?
- Mitä muuta Maisa nyt tekee sammuttaakseen vaatteensa?
- Miten Maisan palavan puseron on käymässä tässä kuvassa?
- Kauanko Maisan pitää pyöriskellä lattialla?
- **Kerrataanpa vielä!** Miten Maisa sai palavan puseronsa sammumaan?
- Mitä luulet Maisan nyt ajattelevan?
- Mitä luulet äidin sanovan nyt Maisalle?
- Miltä äidistä mahtaa tuntua?
- Osaatko nyt näyttää, mitä pitää tehdä, jos tuli tarttuu vaatteisiisi? **Näytä!**
- Kenen puoleen lapsen on syytä kääntyä tällaisen tilanteen jälkeen? **Miksi?**

TULITIKUT JA MUUT AIKUISTEN PALOVAARALLISET TAVARAT

Opettajalle

Aikuisten tulisi luoda lasten elinpiiri mahdollisimman turvalliseksi. Mutta aikuisillekin saattaa sattua unohduksia ja vahinkoja. Vain aikuisten käyttöön tarkoitetut tavarat voivat lasten käsissä aiheuttaa paljon surua, murhetta ja rahallisia menetyksiä.

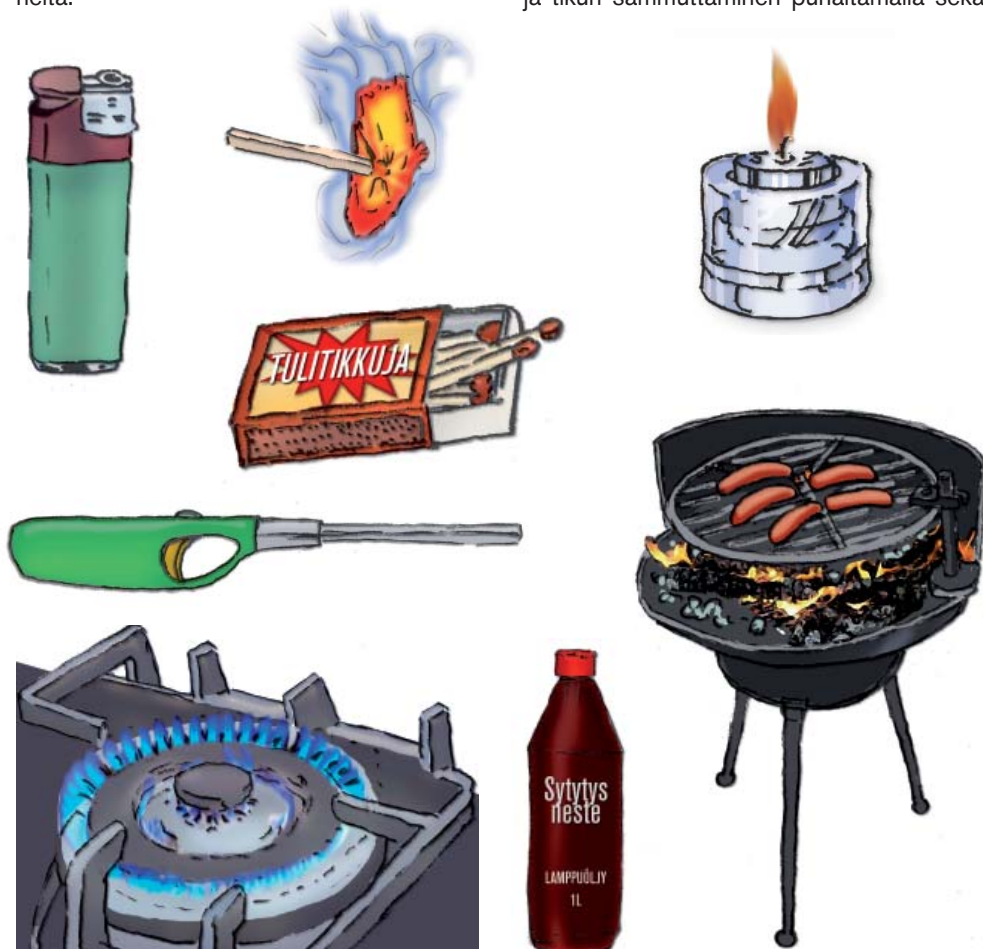
Tilannetta auttaa paljon, jos lasten kanssa on tehty selkeät sopimukset siitä, mitkä ovat ns. aikuisten tavaroita ja mitkä lasten tavaroita.

Löytäessään aikuisten tavaroita lasten tulisi aina ilmoittaa näistä aikuisille, koulussa vaikkapa opettajille ja kotona vanhemmille.

Synnynnäinen uteliaisuus ja kokeilunhalu saattavat aiheuttaa paljon turhaa surua ja murhetta. Ei ole lainkaan harvinaista löytää vaikkapa koulun pihalta viikonlopun jälkeen tulitikkuja, sytyttimiä tai muita tupakointivälineitä.

Oppilaita kannattaa kehottaa kertomaan pihamailta tai puistoista löytyvistä neuloista ja ruiskuista tai erilaisista lääkepakkauksista. On syytä painottaa, että näihinkin koskeminen on vaarallista ja ajattelematonta.

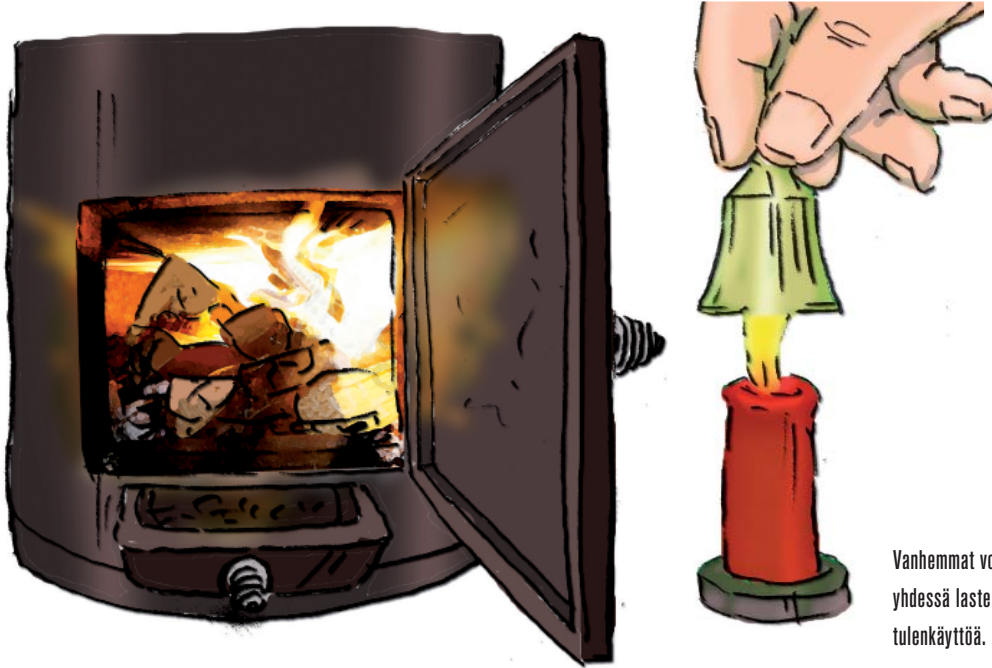
Vanhemmat voivat harjoitella yhdessä lastensa kanssa tulen käyttöä turvallisesti. Näin voidaan vähentää ns. kielletyn hedelmän houkutusta. Lisäksi vasta harjoittelun myötä opitaan hallitsemaan motorisesti niinkin vaativa ja osin pelottavakin toiminta kuin tulitikun raapaisu, kynttilän sytyttäminen ja tikun sammuttaminen puhaltamalla sekä

sammumisen varmistaminen lopuksi veteen kastamalla.

On myös hyvä opetella sammuttamaan palava kynttilä oikein tukahduttamalla.

Kaiken aikaa harjoiteltaessa on syytä painottaa lapsille tulen vaarallisuutta ja näin pyrkiä estämään lasten omin päin tekemät kokeilut ja tulitikkuleikit.

Vanhemmat voivat harjoitella yhdessä lastensa kanssa turvallista tulenkäyttöä.

Oppilaalle

- Mitä vahinkoa tulitikut ja sytyttimet voivat aiheuttaa lapsille?
- Mitä muuta vahinkoa ne voivat saada aikaan?
- Missä tulitikut ja sytyttimet tulisi aina säilyttää?
- Mihin muualle tällaiset aikuisten tavarat voisi laittaa talteen?
- Mihin aikuiset käyttävät tulitikkuja?
- Mitä luulet sananlaskun ”Tuli on hyvä renki, mutta huono isäntä” tarkoittavan?
- Kenen tulisi aina pitää huolta aikuisten tavaroista?
- Miksi näin ei aina ole?
- Miten lapset voivat auttaa vanhempiaan tässä asiassa?
- Mitä lapsille vaarallisia aikuisten tavaroita on kotonasi?
- Säilytetäänkö niitä aina turvallisessa paikassa? Missä?

KODIN PALOTURVALLISUUS

Opettajalle

Ihmiset eivät yleensä usko siihen, että heidän kodissaan voisi syttyä tulipalo. Vaarautumisen merkitys ymmärretään valitettavasti usein vasta tapahtuneen vahingon jälkeen. Ihmiset eivät havaitse lähiympäristönsä paloriskejä, niin yleisiä kuin ne ovatkin. Hyvinkin vakavista tilanteista on selvitty vain hyvän onnen ansiosta. Kun onni ei ole myötä, voi tulipalo yllättää kenet vain.

Koska valtaosa suomalaisista asuu nykyään keskuslämmitystaloissa, on tuli aikuisellekin melko vieras elementti.

Tv ja elokuvat antavat meille usein tulipalon vaarallisuutta vähättelevän kuvan. Niissä palo etenee hitaasti ja urheilla sankareilla ei näytä olevan mitään vaikeuksia selviytyä vakavasta tilanteesta ilman vammoja.

Tulipalo on kuitenkin todellisuudessa erittäin nopea ja erittäin vaarallinen. Vain **3–4 minuutissa** huoneistopalo etenee hengenvaaralliseksi muodostaen paljon mustaa, myrkyllistä savua ja nostaen huo-

neen lämpötilan useisiin satoihin asteisiin. Ja vastoin yleistä käsitystä, vaarallisinta tulipalossa ovat juuri savu ja palokaasut.

Yksi hengenveto kuumaa savua voi tuhota keuhkot pysyvästi. Tämän lisäksi tavallisten sisusteiden ja huonekalujen palaessa syntyvät savut ja kaasut ovat hyvin tainnuttavia. Ne sisältävät paitsi häkää eli hiilimonoksidia, myös useita narkoottisia kaasuja. Vain pari hengenvetoa riittää siihen, että ihminen menettää tajuntansa ja jää palavaan huoneeseen.

Useimmat palot saavat alkunsa hyvin ta-

vanomaisista ja arkipäiväisistä syttymislähteistä.

Viallinen kodinkone, leivänpaahdin, unohtunut liesi, liian suuritehoinen lamppu valaisimessa, valvoton kynttilä tai vaikkapa vain utelias kotieläin voivat aiheuttaa tuhoisan tulipalon.

Jatkojohtoviritelmät, päälle unohtuneet silytysraudat ja lasten tulitikkuleikit puhumattakaan varomattomasta tupakoinnista työllistävät vuosittain runsaasti palokuntia.

Tulipalon nopeuden ja vaarallisuuden ymmärtämiseksi voitte katsoa oppilaiden kanssa SPPL:n videon ”Huoneistopalon kehittyminen”. Anna oppilaille seurantatehtäväksi tarkkailla ajan kulumista ja myrkyllisten palokaasujen määrää huonetilassa.

Oheisissa kuvissa on esimerkkejä tulipalon aiheuttajista. Miettikää yhdessä oppilaiden kanssa muita mahdollisia tulipalon aiheuttajia.

Oppilaalle

- Mitä erilaisia palovaaraa aiheuttavia seikkoja tai laitteita löydät kodistasi?
- Miten vaaran voisi kussakin tapauksessa välttää ennakolta?
- Onko kotonasi tapahtunut läheltä piti -tilanteita? Millaisia?
- Laadi oppimasi perusteella kodin paloturvallisuuden tarkistuslista.
- Mihin asioihin tulisi kotona kiinnittää erityistä huomiota?

Kysymyksiä Huoneistopalon kehittyminen -videosta

- Mistä palo sai alkunsa?
- Kuinka oli mahdollista, että palomiehet saattoivat kuvata nähdyn elokuvan?
- Missä vaiheessa huonetila muuttui hengenvaaralliseksi?
- Missä vaiheessa huone täyttyi mustasta ja myrkyllisestä savusta kokonaan?
- Miten palomiehet voivat löytää savun täyttämästä huoneesta pelastettavat henkilöt?
- Kauanko kului aikaa siihen, että huoneisto oli yleissyttymisvaiheessa?
- Mitä tavanomaisia asioita ehdit tekemään 5–6 minuutissa koulussa ja kotona?

ALKUSAMMUTUSVÄLINEITÄ JA TURVALLISUUSKILPIÄ

Opettajalle

Paloturvallisuuden takia on hyvä hankkia kotiin jokin alkusammutusväline. Jotta näitä välineitä osaisi myös tarpeen vaatiessa käyttää, tulisi niiden käyttöä harjoitella tai ainakin lukea ennakolta kylkeen painetut käyttöohjeet. Tulipalotilanteessa ei ole aikaa käyttöohjeiden opiskeluun tai harjoitteluun, sillä tilanteesta selviäminen edellyttää nopeaa toimintaa.

Julkisissa tiloissa on asetusten mukaan oltava aina yksi käsisammutin alkavaa 300 m² kohden. Sammuttimien sijainti on merkittävä asianmukaisilla opastekylteillä. Julkisten tilojen sammuttimet on huollettava kahden vuoden välein. Huollon saa tehdä vain valtuutettu huoltoilike.

Myös kotikäytössä olevat sammuttimet kannattaa tarkistuttaa muutaman vuoden

välein, ja mikäli sammutinta on käytetty tai vaikkapa vain hiukan kokeiltu, tulee se huoltaa viipymättä.

Kuvissa näet yleisimpiä alkusammutusvälineitä sekä niille ohjaavia turvakilpiä.

Sammutuspeite

- lasikuidusta kudottu peite, jonka avulla pienehkö palo voidaan tukahduttaa
- pakollinen esimerkiksi koulun keittiössä
- edullinen, hyvä joululahjavinkki
- ei ole kertakäyttöinen
- helppo asentaa näkyvälle paikalle seinään.

Käsisammutin

- käsisammuttimia on olemassa useita eri kokoja (2 kg, 6 kg, 12 kg) ja eri tyyppisiä (jauhe, kalvovaahto, CO₂)
- hyvin tehokas oikein käytettynä
- pakollinen julkisissa tiloissa, esimerkiksi kouluissa
- lyhyt toiminta-aika (n. 15 sekuntia)
- harjoittelu yleensä melko kallista, jauhesammuttimella myös hyvin sotkuista puuhaa.

Sammutusvälineistä ja paloilmotuspainikkeesta kertovia turvakilpiä:

Pikapaloposti

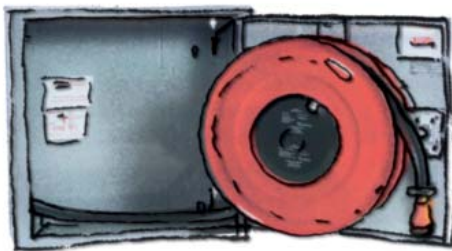
Käsisammutin

Suuntanuoli sammutusvälineille tai hälytyslaitteelle

Paloilmotuspainike

Pikapaloposti

- melko yleinen julkisissa tiloissa ja taloyhtiöiden rappukäytävissä
- vastoin yleistä luuloa tarkoitettu asukkaiden ja yleisön käyttöön
- helppo käyttää, vain kaksi avattavaa venttiiliä
- tehokas
- ylettää melko kauas, letkua n. 30 metriä
- pitkä, lähes rajoittamaton toiminta-aika
- voidaan käyttää muutenkin aina kun tarvitaan vesiletkua.

Sankoruisku

- antiikkisesta ulkonäöstään huolimatta hyvin käyttökelpoinen sammutusväline
- tehokas
- helppokäyttöinen, jota lapsikin oppii käyttämään
- käytön harjoittelu halpaa ja helppoa
- huolto helppoa: lisää vain vettä tarvittaessa.

Palosanko

- yksinkertaisin ja halvin alkusammutusväline
- helppo järjestää tilapäiseenkin tarpeeseen.

Oppilaalle

- Etsi koulun erilaiset sammuttimet. Montako löysit ja mistä?
- Tunnista ja nimeä ne.
- Tutustu erilaisten sammuttimien käyttöohjeisiin ja laadi oma selostus kunkin sammuttimen käytöstä.
- Mieti, miksi löytämäsi sammuttimet oli sijoitettu juuri noihin paikkoihin.
- Miten sammuttimien sijainti oli merkitty?
- Onko kotonasi jokin alkusammutusväline?
- Keskustele vanhempiesi kanssa kodin alkusammutusvälineistä. Mikä vaihtoehdoista soveltuisi kotiinne parhaiten?
- Oletko nähnyt kuvissa olevia turvakilpiä? Missä?
- Mikä merkitys näillä kilvillä on henkilöille, jotka eivät tunne rakennusta kovin hyvin?
- Miksi on tärkeää, ettei näitä kilpiä peitetä koskaan edes väliaikaisesti?

KÄYTÄVÄSSÄ ON SAVUA – PYSY SISÄLLÄ!

Opettajalle

Jos jossain muussa huoneistossa tai talon yhteisissä tiloissa on tulipalo ja rappukäytävässä savua, ei savuun saa mennä! On ehdottomasti pysyttävä omassa asunnossa ja suljettava sekä ulko- että sisäovi porraskäytävään. Soittamalla numeroon **112** voi saada nopeasti apua paikalle.

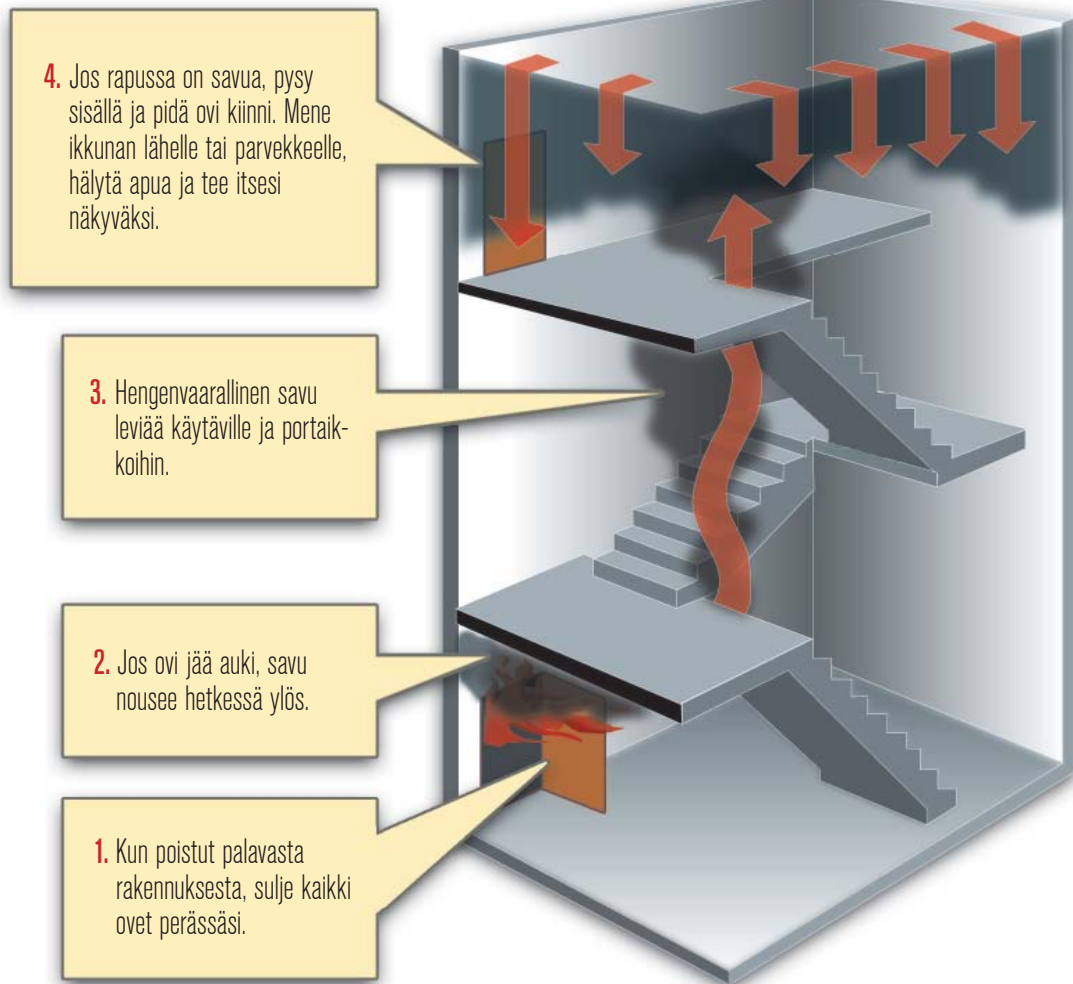
Jos puhelinta ei ole käytettävissä, voit huutaa ikkunasta ohikulkijoille ja pyytää heitä kutsumaan palokunta paikalle.

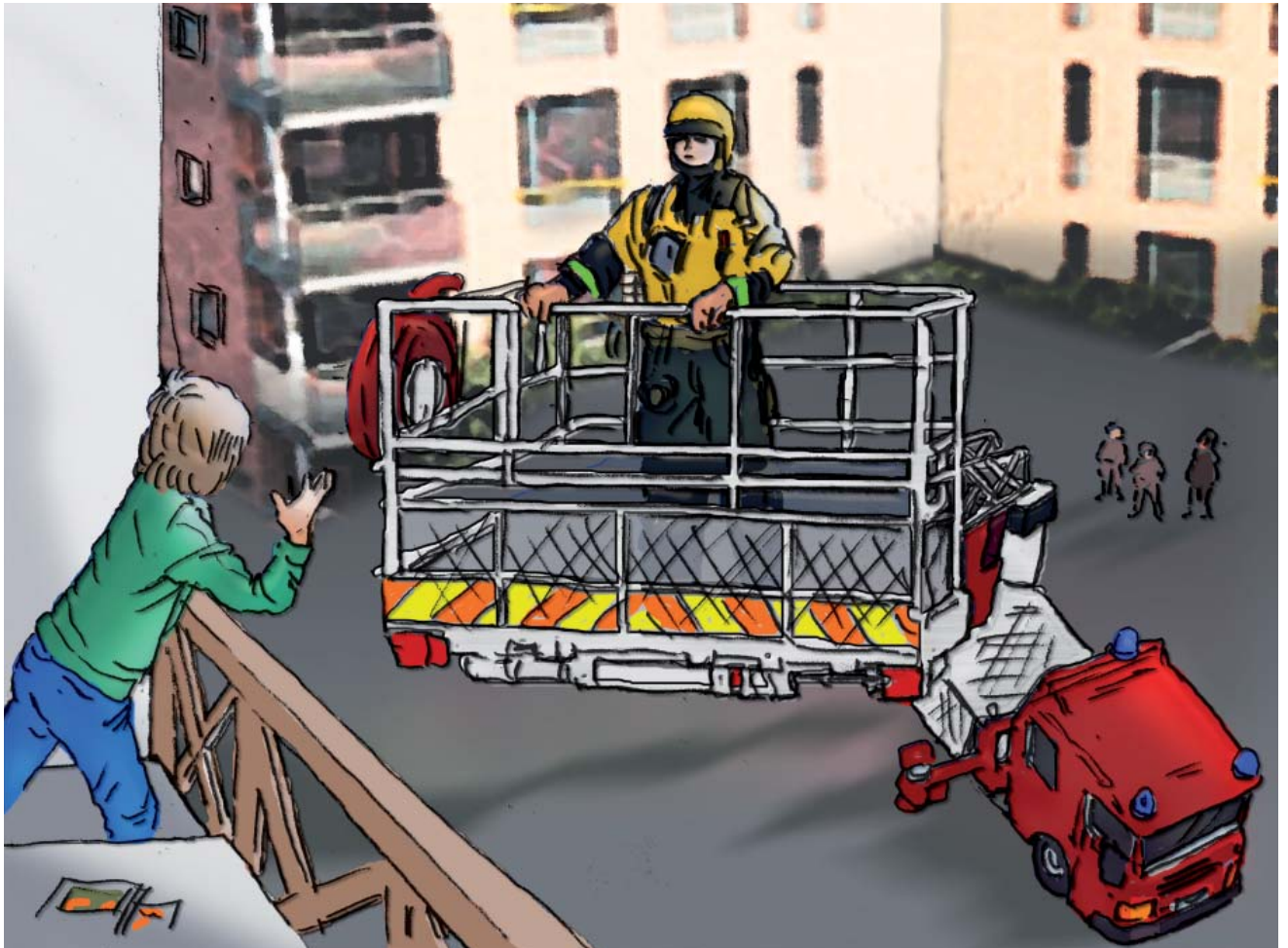
Kerrostalot on rakennettu siten, että seinät, lattiat ja katto estävät tulipalon nopean leviämisen huoneistosta toiseen. Voit odottaa palokuntaa rauhassa omassa asunnossasi. Tarvittaessa voit avata ikkunan raittiin ilman

saamiseksi tai jatkaa odottelua turvallisesti vaikka parvekkeella.

Pelastajien huomion voit herättää huutamalla, heiluttelemalla värikästä vaatetta tai pimeällä vilkuttelemalla valoja.

Älä poistu savuiseen porraskäytävään!

Palokunta tuo toisen poistumisreitit yläkerroksien asukkaille.

Oppilaalle

- Miksi savuiseen rappuun ei saa mennä?
- Mitä tekisit, jos postiluukusta tulvisi savua sisään asuntoon?
- Mieti, miten hälyttäisit apua tässä tilanteessa ollessasi yksin kotona.
- Mieti kotisi poistumisreittejä. Mitkä ne ovat?
- Tarvitsetko palokunnan apua poistuessasi muualta kuin ulko-ovesta? Millaista apua?
- Mieti, pystyisitkö poistumaan huoneesta turvallisesti, jos tulipalo syttyisi
  - a) keittiössä, b) olohuoneessa, c) kylpyhuoneessa, d) saunassa, e) eteisessä.

ULOS PALAVASTA ASUNNOSTA

Opettajalle

Tulipalotilanteessa kaikkien tulisi pyrkiä heti ulos rakennuksesta oven, ikkunan tai vaikkapa parvekkeen oven kautta. Ovia perässä sulkemalla voidaan tehokkaasti rajoittaa tulipaloa ja siten on mahdollista saada kallisarvoista lisäaikaa pelastautumiseen. Tavallinen huoneiden välinen väliovikin rajoittaa tulipalon ja palokaasujen etenemistä ainakin 10 minuutin ajan.

Tulipalossa syntyvät savut ja kaasut peittävät tehokkaasti näkyvyyttä palotilassa. Niinpä sängyn alle tai kaappiin tulta piiloon mennyt pelästynyt lapsi saattaa jäänä helposti apuun tulevalta savusukeltajalta löytämättä. Tällaisessa tilanteessa piiloutuminen voi olla kohtalokasta.

Kun ihmiset ja mahdolliset kotieläimet on saatu turvaan rakennuksesta, voivat palomiehet ryhtyä varsinaisesti sammuttamaan rakennusta ja suojelemaan muita rakennuksia ja omaisuutta tulipalolta.

Hätäilmoitus numeroon **112** täytyy soittaa vasta turvallisesta paikasta. Palavasta asunnosta ei voi jäädä soittamaan. Tulipalo etenee nopeasti, ja pian et ehkä pääsekään enää turvaan!

Poistuttuasi palavasta asunnosta ja suljettuasi ulko-oven kiirehdi naapuriin tai lähimpään yleisöpuhelimeen soittamaan numeroon **112**.

Yleisöpuhelimista voit aina tehdä hätäilmoituksen maksutta tai ilman puhelin-korttia. Käsipuhelimesta voit soittaa tietämättä kyseisen puhelimen pin-koodia kytkemällä vain virran puhelimeen. Matkahelimesta hätäilmoitus tehdään aina ilman suuntanumeroa.

Soita hätäilmoitus aina mieluummin hiukan liian aikaisin kuin hiukan liian myöhään.

Älä epäröi soittamista hätätilanteessa. Sinun tulee vain tietää, mitä on tapahtunut ja missä on tapahtunut ja onko ihmisiä vaarassa. Älä katkaise puhelua, ennen kuin saat siihen luvan. Vastaa hätäkeskuspäivystäjän kysymyksiin tietojesi mukaan. Näin autat parhaiten paikalle kiiruhtavia palomiehiä ja mahdollisesti vaarassa olevia ihmisiä.

Apu numerosta **112** saat mitä erilaisimmissa hätätilanteissa. Olipa sitten kissa jäänyt koivuun tai papukaija lentänyt omenapuuhan tai olipa kyseessä kotitapaturma, tulipalo tai liikenneonnettomuus, aina voit olla varma avun saannista.

Hätäilmoitusta tehdessäsi sinulta saatetaan kysyä, voitko järjestää opastuksen apuun saapuville. Palokunta löytää yleensä kohteen ihan tavallisten katuosoitemerkin-töjen perusteella, mutta jos vieraidenne tai pizzataxin on joskus vaikea löytää teille perille, palokuntakin melko varmasti tarvitsee opastusta löytääkseen oikean osoitteen nopeasti.

Olipa sitten kyse tulipalosta tai sairaus-kohtauksen saaneesta henkilöstä, avunsaannin nopeus on ratkaisevan tärkeää. Palo etenee muutamassa minuutissa täyteen mittaansa, ja esimerkiksi sydänpysähdyspotilaan selviämisenuste laskee

112

joka minuutti 10 prosenttia. Aikaa ei siis ole hukattavissa oikean rapun tai oikean asunnon löytämiseen. Hätäilemättä annetut ohjeet oikeaan paikkaan löytämisestä auttavat palomiehiä.

Opastajan tehtävänä on olla näkyvillä ja näkyä. Näkymistä auttaa, kun opastaja heti paloautot nähtyään alkaa voimakkaasti heilutella käsiään päänsä yläpuolella. Näin hän erottuu selkeästi muista kadulla kulkijoista.

Maaseudulla ja taajamien ulkopuolella

Maaseudulla avun tulo paikalle saattaa kestää pitkäänkin. Tulipalotilanteessa ei aikaa ole hukattavissa. Jos palo on pieni, yritä sammuttaa sitä vedellä tai sammutuspeitteillä. Varoita myös muita kotona olevia

vaarasta, ja poistukaa ulos sulkien ovet perässäanne.

Soita **112**. Ilmoita myös vanhemillesi asiasta kunhan olet saanut hätäkeskukselta luvan sulkea puhelimen.

112

Oppilaalle

- Mieti erilaisia tilanteita, joissa voit tarvita hätänumeroa **112**.
- Oletko koskaan oikeasti soittanut apua numerosta **112**?
- Saako **112** numeroon soittaa, jos ei ole mitään hätää? **Miksi ei?**
- Mitä sinun tulee kertoa hätäkeskuspäivystäjälle, jos koululla tarvitaan palokuntaa tai ambulanssia?
- Mieti, miten teet hätäilmoituksen, jos tuli hätäilmoitusta tulipalon varalta, kun palo on syttynyt kotonasi.
- Miksi numeroon **112** ei voi tällöin soittaa kotipuhelimesta?
- Suunnittele kolme turvallista soittopaikkaa, joista voisit soittaa kyseisen hätäilmoituksen.
- Mieti omaa kotiasi ja sen osoitetta. Onko vieraan helppo löytää teille?
- Missä sinun tulisi odottaa apujoukkoja, jos joutuisit opastamaan hätätilanteessa?
- Harjoittele näkymistä.
- Miten voisit erottua paremmin hämärässä tai pimeässä?
- Miten soitat matkapuhelimella hätäpuhelun? (Ilman suuntanumeroa ja PIN-koodia.)

POISTUMINEN PALAVASTA RAKENNUKSESTA

Opettajalle

Jokaisesta tilasta on oltava vähintään kaksi toisistaan riippumatonta poistumistietä. Tämä määräys koskee paitsi julkisia tiloja myös asuntoja.

Tulipalo koulussa - **VAARANPAIKKA!** Osaavatko kaikki toimia oikein?

Yleisimmät poistumisreitit ovat ulko-ovi ja alakerrassa ikkunat. Myös yläkerroksissa ikkunat toimivat poistumisteinä. Suomessa ei rakennuksiin ole tehty erillisiä paloportaita, jollaisia olet ehkä nähnyt amerikkalaisissa elokuvissa. Meillä on yksinkertaisesti vain päätetty, että tulipalotilanteessa tarvittavan poistumistien tuo aina paikalle palokunta tikkas- tai nostolavayksikön avulla.

Tiheään rakennetuissa kaupungeissa, kuten esimerkiksi Helsingissä, ei palokun-

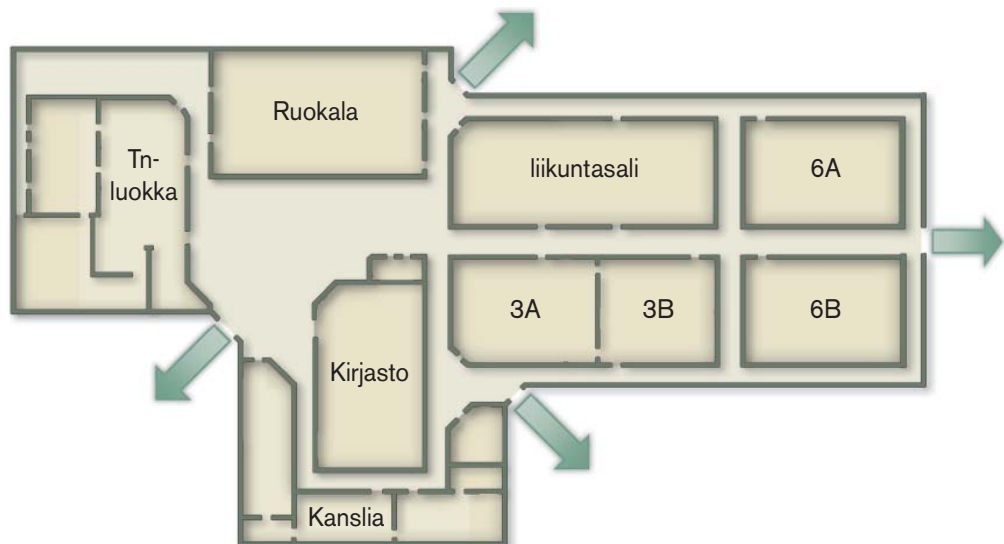
nan kalustolla aina yletetä auttamaan tulipalon vuoksi loukkuun jääneitä ihmisiä. Ahtaat porttikäytävät ja sokkeloiset sisäpihat estävät raskaan nostokaluston käytön. Silloin palomiehet tuovat tarvittavan avun portaikon

kautta tuomalla loukkuun jääneille erityisen hengitysnaamarin, savuhupun, jonka avulla ihminen voi oleskella sankas-

sakin savussa jopa puoli tuntia. Kuumuutta vastaan savuhuppu ei anna suojaa, vaan palomiesten on vesisuihkujen avulla jäähdytettävä loukkuun jääneille ihmisille turvallinen poistumistie savuiseen rappuun.

Julkisissa tiloissa poistumistiet on asetusten mukaan merkittävä vihreällä valolla tai erillisellä poistumistiekytillä. Näin merkityistä poistumisteistä tulee aina päästä ulos ilman avaimia. Poistumisreitillä ei saa väliaikaisesti säilyttää eikä varastoida mitään. Esteetön kulkutie voi pelastaa sinun ja tovereittesi hengen.

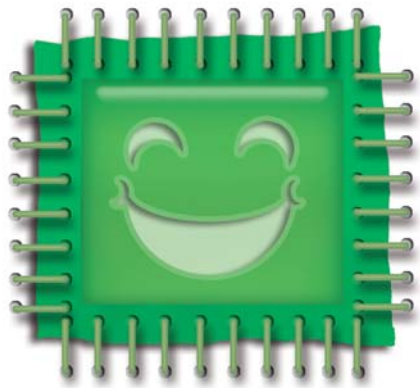

Ohjaa oppilaat poikkeustilanteessa ennalta sovitulle kokoontumispaikalle.

Oppilaalle

- Tutustu koulun poistumisteihin. Miten voit tunnistaa ne?
- Piirrä ja värity poistumistiemerkki.
- Etsi koulusta eri poistumistiet **a)** liikuntasalista, **b)** ruokalasta, **c)** luokasta. Miten poistumistiet on merkitty?
- Pääsetkö poistumaan niistä ilman avaimia?
- Ovatko poistumistiet muuten vapaat esteistä?
- Harjoittele äänetön sujuva poistuminen yhdessä luokan kanssa eri poistumisreittejä pitkin. Käyttäkää eri reittejä eri välitunneille mennessänne.
- Varmistu, että tiedät missä sijaitsee koulun kokoontumispaikka.
- Etsi paloturvallisuusaineistoa Internetistä. Tutustu esimerkiksi sivuihin www.spek.fi • www.sppl.fi • www.pelastustoimi.fi
- Ota selvää, kuinka monta tulipaloa Suomessa syttyy vuosittain ja kuinka monta ihmistä niissä kuolee.

6. Vesiturvallisuus ja vaaranpaikat luonnossa

LAPSET JA VESITURVALLISUUS

METSÄPALO LÄHESTYY KOTIA – VAARANPAIKKA!

JOS KOHTAAT KARHUN TAI SUDEN

LAPSET JA VESITURVALLISUUS

Opettajalle ja oppilaalle

Yleensä ajattelemme, että lapsi voi hukkua mereen, järveen, jokeen tai uima-altaaseen, mutta välttämättä vettä ei tarvitse olla näin paljon. Lapsi voi hukkua kylpyammeeseen tai leikki-ikäinen jopa vesisankoon. Aikuisina meidän tulee huolehtia, ettei tällaisia onnettomuuksia tapahdu. Voit toimia seuraavasti:

Myös akvaario saattaa olla pienelle lapselle vaaranpaikka.

Kotona.

Pidä vesisankoa silmällä samalla kun siivoat. Pidä kylpyhuoneen ovi lukittuna. Pieniä lapsia on joskus hukkunut jopa vessanpönttöön.

Huolehdi siitä, ettei pikkulapsi pääse käsiäkseen akvaarioon. **VAARANPAIKKA!**

Varmista lapsen pinnalla pysyminen. Älä luota vajavaiseen uimatitoon!

Rannalla ja uima-altaalla

Älä koskaan jätä pientä lasta yksin veden lähellä. **VAARANPAIKKA!**

Opetta lapsi uimaan niin varhain kuin mahdollista. Muista kuitenkin ettei uintitaito takaa lapsen turvallisuutta. Opettele teko-hengitys ja elvytys. Pidä taitoa yllä jatkuvasti.

Älä laske lasta uimaan yksin, vaikka hän osaisikin uida. Hänellä täytyy aina olla kaveri mukanaan. Ranta tai uima-allas ei ole riehumista varten – neuvo lapsia leikkimään rauhallisesti.

Ylösalainen vene auttaa pinnalla pysymistä. Älä yliarvioi uimataitoasi!

Jos joudut veneestä veden varaan

Pysy rauhallisena ja huuda apua.

Jos vene kaatuu, pysy sen luona. Yritä kiivetä takaisin veneeseen tai veneen pohjan päälle.

Jos kaverisi putoaa veneestä, rauhoita, ota kättä pitempää avuksi ja pelasta.

Huuda apua, ja kun pääset puhelimeen, soita numeroon **112**.

Jäälle ei ole asiaa ilman kunnan varusteita: jäänaskalit, pelastutumispuke tai ainakin kuiva vaatekerta tiiviissä repussa. Varo erityisesti keväistä heikkoa puikkojäättä.

Jos jää pettää

Huuda heti apua tai puhalla pilliin.

Käänny siihen suuntaan, josta olit tulossa. Jos kuljit hiihtäen, irrota sukset ellet muuten pääse ylös. Riko jätää edeltäsi niin pitkälle kuin se käsin ja vartalolla särkyy.

Kohota itsesi uintipotkuilla vaaka-asentoon jäänaskaleita apuna käyttäen ja ponnista jään päälle.

Kieri, ryömi ja konttaa, kunnes varmasti olet kestäväällä jäällä. Hakeudu nopeasti lämpimään.

Jos joku toinen tarvitsee apuasi

Toimi ripeästi, mutta siten ettet itse joudu uhriksi. Etsi mukaasi sopiva apuväline kättä pidemmäksi. Sellaiseksi sopii köysi, riuku, oksa, airo tai oma takki.

Lähesty pelastettavaa vahvan jään suunnasta, konttaa ja ryömi viimeiset metrit. Auttaessasi levitä painon tasaamiseksi jalkasi. Näin jää kantaa sinua paremmin.

Jos auttajia on useampia, voitte muodostaa pelastusketjun. Liikutelkaa kylmettynyttä

erittäin varovaisesti. Hieronta, alkoholi ja nopea lämmittäminen voivat aiheuttaa vaarallisen jälkijäähtymisen.

Suojatkaa vedestä autettu lisäjäähtymiseltä ja toimittakaa terveyskeskukseen.

Jos uhri on tajuton, varmistakaa hampensaanti, suojatkaa lisäjäähtymiseltä ja toimittakaa nopeasti sairaalaan. Syvästi alilämpöisen painantaelvytys voi aiheuttaa hengenvaarallisen sydämen kammiovärinän.

Maltili mukana auttamisessa!
Varmistu, ettei auttajastakin tule autettavaa.

METSÄPALO LÄHESTYY KOTIA – VAARANPAIKKA!

112 Metsäpalo lähestyy kotia. VAARANPAIKKA!

Soita numeroon **112** ja kerro että olet tai plette yksin kotona. Kerro myös kotin osoite. Yritä päästä avonaiselle paikalle mär-

kä peitto mukana. Peiton alle voi suojautua mahdollisilta kipinöiltä ja kekäleiltä.

112 Tulva uhkaa kotia. VAARANPAIKKA!
Yritä pian päästä mahdollisimman korkealle paikalle. Soita numeroon **112** sekä vanhem-

millesi ja lähinaapurille. Kerro missä olet ja keitä muita on mukanasasi.

MITÄ TEET, JOS EKSYT METSÄÄN?

Opettajalle ja oppilaalle

Rauhoitu. Kuuntele, kuuluuko liikenteen ääntä. Jos kännykässä on kenttää, soita vanhemillesi tai numeroon **112**.

Kompassi ja kartta auttavat. Opettele käyttämään niitä!

Tutki maastoa ja puita

Puiden runkojen pohjoispuolella metsän pohjakerroksen sammalkasvusto on voimakkaampaa. Muurahaispesät ovat yleensä

puiden eteläpuolella. Suunnista havaintojesi perusteella ihmisten ilmoille.

Hätätilassa saat tehdä nuotion ilman maanomistajan lupaa.

112

JOS KOHTAAT KARHUN TAI SUDEN

Opettajalle

Ruotsissa karhu tappoi äskettäin metsästäjän ja kesällä 1998 ulkoilijan Ruokolahdella, kesällä 2009 karhu hyökkäsi naisen kimppuun Lappeenrannassa. Kesällä 2004 suurpedot raatelivat Hankasalmella metsään eksyneen henkilön ruumiin. Voidaan myös olettaa, että menehtynyt mies oli joutunut pedon surmaamaksi.

Tarkkaile metsässä ollessasi ympäristöä. Esimerkiksi karhun vierailun voi havaita voimakkaista raapimisjäljistä männyn rungossa. Karhukello antaa karhulle aikaa väistyä.

Uusimpia tietoja susien aiheuttamista vahingoista pihakoirille ja kotieläimille on tullut mm. Varsinais-Suomesta, Keski-Suomesta, Pohjois-Karjalasta sekä Sallasta. Sudet ja koirasudet yksittäin ja erikokoisina laumoina herättävät pelkoja myös ihmisissä näillä alueilla. Usean kilometrin koulumatka ilman koulukyttä, pimeässä metsätietä pitkien kävelten, on ala-asteikäiselle oppilaalle haasteellinen ja pelottava juttu.

Asiantuntijat ovat erimielisiä siitä, tulisiko

petokantaa pienentää metsästyksellä. Piha-piiriin tulevista tai muuten häiriköivistä suurpedoista on aina syytä ilmoittaa poliisille.

Ihmisten ja erityisesti lasten ja nuorten vieraantuminen luonnosta suurpetovaaran vuoksi on tosiasia. Jotta tässä tilanteessa lapset ja nuoret edelleen uskaltaisivat paremmin mennä luontoon, on heille syytä opettaa oikeat toimintatavat petojen kohtaamisen varalta.

Oppilaalle

Jos kohtaat karhun

Jos kohtaat karhun, älä katso sitä silmiin. Peräännä rauhallisesti taaksepäin. Jos karhu on jo lähellä, käy maahan makaamaan kippuralle ja suojaa niskasi. Ole liikkumatta.

Pyri olemaan rauhallinen. Voit yrittää vält-

tää karhun kohtaamista vaatteisiin ripustet-
tavan karhukellon avulla.

Karhun kohtaamisesta on kerätty paljon tietoutta Kaleva plussan karhu-sivuille.

Karhun etujalan jälki on takajalan jälkeä huomattavasti suurempi.

Jos kohtaat suden, eikä se heti pakene, toimi näin:

Osoita, että olet huomannut sen. Osoita taskulampulla valoa eläimen silmiin ja peräännä rauhallisesti. Liiku ja puhu sille kuuluvalla äänellä. Luultavimmin susi viimeistään silloin kääntyy pakoon. Jos susi ei pakene, seuraa sitä katseellasi. Älä katso silmiin, mutta osoita kuitenkin tarkkailevasi sitä pelotta. Huuda matalalla äänellä.

Pidä susi koko ajan edessäpäin, älä päästä sitä taaksesi (silloin menetät myös

katsekontaktin). Varmista, että sudella on pakoväylä. Älä siis ahdistu sitä mihinkään sellaiseen koloon tai nurkkaan, josta se ei pääsisi pakenemaan.

Jos olet talvella esimerkiksi tien tai kelkkauran ja suden välissä, anna sudelle mahdollisuus päästä kovalle pohjalle. Mieti, olisiko mahdollista, että olet joutunut pienten pentujen ja emon väliin. Yritä päästä pois. Peräydy hitaasti taaksepäin katse koko ajan sudessa.

Suden jäljet muistuttavat koiran jälkiä.

7. Ohjeita oppaan ja oppaaseen liittyvän CD:n käyttöön

Tämä opettajanopas antaa sinulle kattavan perustietopaketin oppilaasi elämänpiiriin liittyvistä turvallisuusasioista. Kunkin kappaleen alkuosaan on koottu tiivistelmä opettajaa varten.

CD:n sisällysluettelo noudattaa oppaan sisällysluettelo. Kukin oppaan ja CD:n jakso muodostaa aihetta koskevan opetuskokonaisuuden. Opetuskalvojen tekstimäärä on tietoisesti minimoitu. Näin asioiden opettaminen ja oppiminen perustuu opettajan ja oppilaiden väliseen opetuskeskusteluun. PowerPoint-muotoisiin kalvoihin liittyvät kysymykset löytyvät opettajan oppaasta.

PowerPoint-sivujen ala-osassa olevia erivärisiä ”hymiöitä” voidaan käyttää äänipalautteen antoon seuraavasti: **vihreä** – oppilaan vastaus on oikein ja vaara on näin paikattu, **keltainen** – vastaus kaipaa täydennystä tai lisäharkintaa, **punainen** – vastaus on väärin, tässä on vielä ilmeinen vaaranpaikka!

CD:itä, omasta kansiostaan, löytyy turvallisuusaiheita syventäviä filmejä, jotka voit linkittää osaksi opetustuokiotasi. CD:itä löytyy myös tulostettavia, eri aihealueisiin liittyviä kertaavia ja oppimista tukevia tehtäviä, tarkistuslistoja, diagnostisia kokeita ja oppilaalle annettava tulostettava turvallisuusdiplomi.

Hyödyllisiä Internet-linkkejä:

Luku 1

www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turvallinenkoti/home.nsf • www.kotitapaturma.fi/

Luku 2

www.liikenneturva.fi/ • www.fi/liikennekasvatus/lapset/lasten_liikenneturvallisuus.php
www.turvaopas.pelastustoimi.fi/liikenneturvallisuus.html
www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/aihekokonaisuudet/turvallisuus_ja_liikenne/turvanetti

Luku 3

www.koulurauha.fi • www.kivakoulu.fi/

Luku 4

www.redcross.fi/tulemukaan/lapset/fi_FI/
www.hyvaterveys.fi/artikkelit/Ensiapukurssi-opettaa-auttamaan/564/

Luku 5

www.turvaopas.pelastustoimi.fi/tapaturmien-ehkaisy.html
www.pelastustoimi.fi/turvatietao/esta-tulipalo/ • www.spek.fi/

Luku 6

www.suh.fi/ • www.luontoon.fi • www.kaleva.fi/karhu/avaa/0 • www.zero.sytes.net/~lanxu/susi-info/

VAARAN PAIKKA!

Turvallisesti arjessa | koulussa ja kotona

Turvallisuudesta ei koskaan puhuta liikaa. Tämä opettajanopas ja siihen liittyvä CD on laadittu 6–12-vuotiaiden oppilaiden turvallisuusosaamisen kartuttamiseksi.

Oppaassa ja CD:llä on kymmeniä kuvia erilaisista keskustelua herättävistä tilanteista, omat tekstiosuudet opettajalle ja oppilaalle sekä runsaasti harjoituksia, tarkistuslistoja ja tehtäviä.

Oppimateriaali antaa opettajalle ja kasvattajalle hyvät perustiedot turvallisuudesta ja tarjoaa kiinnostavan tavan opettaa näitä todellisia arjen kansalaistaitoja jo pienillekin lapsille. Kun lapset oppivat varhain ymmärtämään riskit ja niiden välttämisen tärkeyden, vähenevät myös onnettomuudet ja niistä aiheutuvat vahingot ja vammat. Lisäämällä tietoa ja rohkaisemalla lapsia ja nuoria turvalliseen käyttäytymiseen voidaan useimmat yhteiskuntamme vaarat ”paikata”.

Kahden kokeneen kasvattajan ja turvallisuusalan ammattilaisen, neljän lapsen isän, Pelastuskoulun rehtorin Matti Waitisen ja kolmen lapsen äidin, turvallisuusasiantuntija Tita Beckerin laatima materiaali on tarkoitettu käytettäväksi turvallisuusopetusmateriaalina esikouluissa ja alakouluissa.

